

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΠΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΑΩΝ, Η ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΗΣ
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΕΚΕΙΝΑ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΚΑΡΑΪΣΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΑΜ:1214Μ108

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ ΣΤ

Κατάλογος περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι	4
ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΖΗΤΗΜΑΤΑ.....	4
1. Το Περιεχόμενο και η Λειτουργία της αρχής Uti Possidetis.....	4
2. Η έννοια της Διεθνούς σταθερότητας.....	10
2.1. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.....	12
3. Η έννοια της Αυτοδιάθεσης.....	15
3.1. Εδαφική και Εθνοτική Αυτοδιάθεση.....	15
3.2. Ποιος αποφασίζει το ποίος συγκροτεί το 'αυτό'.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ.....	22
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗΣ.....	22
1. Η Απολυταρχία (1.648 - 1.815).....	22
2. Οι κύριες εκδηλώσεις της αυτοδιάθεσης κατά το Μεσοπόλεμο (1918-1939).....	22
2.1. Ο Λένιν και η Αυτοδιάθεση	24
2.2. Ο Wilson και αυτοδιάθεση.....	25
2.3. Η υπόθεση των νησιών Aaland.....	28
3. Η Αυτοδιάθεση μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.....	30
3.1. Η διαδικασία της αποαποικιοποίησης.....	32
4. Η Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη.....	34
5. Εξωτερική/Εσωτερική Αυτοδιάθεση.....	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ.....	39
Η ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗΣ.....	39
1. Η ανεξαρτησία της Σλοβενίας και της Κροατίας.....	39
1.1. Η Διεθνής Παρέμβαση και η Συμφωνία Βrioni.....	40
1.2. Η Διάσκεψη Ειρήνης της ΕΚ για την Γιουγκοσλαβία.....	42
1.3. Η Αναγνώριση της Σλοβενίας και της Κροατίας από την Γερμανία.....	43
2. Η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και Βοσνία-Ερζεγοβίνη.....	44
2.1. Η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας.....	44
2.2. Βοσνία-Ερζεγοβίνη.....	45
2.2.1. Η Δημοκρατία της Sprska.....	47
2.2.2. Η Κροατική Κοινότητα της Ερζεγοβίνης-Βοσνίας.....	48
3. Κόσσοβο.....	49
3.1. Η Συμφωνία Ντέιτον για το Κόσσοβο	49
3.2. Το Κόσσοβο και η αναζήτηση για αυτοδιάθεση.....	50
4. Η Επιτροπή Banditer και η αυτοδιάθεση.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ V.....	59
1. Αμπχαζία.....	59
1.1 Η Πολιτική Διαμάχη Μεταξύ Γεωργίας και Αμπχαζίας- Βασικές Θέσεις.....	62
1.2 Η Αυτοδιάθεση της Αμπχαζίας και η Ρωσική Παρέμβαση.....	63
2. Νότια Οσετία.....	64
2.1 Η Αναζήτηση της Αυτοδιάθεσης.....	65
2.2 Ο πόλεμος του 2008 και η Αυτοδιάθεση.....	68
3. Κριμαία.....	69
3.1. Η Ρητορική της Ρωσίας.....	69
3.2. Είναι οι πληθυσμοί της Κριμαίας και Αν. Ουκρανίας μονάδες αυτοδιάθεσης;.....	71
3.3. Η Εξωτερική Αυτοδιάθεση και το 'Κριτήριο του Αλμυρού Νερού'(The Saltwater Test). 73	73
3.4. Ο Ρόλος των Δημοψηφισμάτων.....	74
3.4.1. Η Διακήρυξη Ανεξαρτησίας.....	77

3.5. Διεθνής Αναγνώριση.....	78
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	81

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στην Διπλωματική μου Εργασία και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης του Μεταπτυχιακού Τίτλου των Μεταπτυχιακών Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η ΜΔΕ προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι, αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Καραϊσκος Γεώργιος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αρχή της αυτοδιάθεσης αποτέλεσε αλλά και αποτελεί ίσως την πιο συχνή επικαλούμενη αρχή στο διεθνές πεδίο. Από την Γαλλική Επανάσταση μέχρι σήμερα η αρχή αυτή έχει διαμορφωθεί σε πολλά επίπεδα και είναι πολλοί αυτοί που την επικαλούνται. Η παρούσα εργασία διαπραγματεύεται στα πρώτα κεφάλαια τόσο τα θεμελιώδη ζητήματα που συνδέονται άμεσα με την αρχή της αυτοδιάθεσης, όπως η *uti-possidetis* και η διεθνής σταθερότητα αλλά πως αποδίδεται και η έννοια της αυτοδιάθεσης και η πορεία διαμόρφωσης της αρχής κατά τους αιώνες.

Στο κεφάλαιο III γίνεται μια συνολική ανάλυση της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας που απετέλεσε και σταθμό για την αρχή της αυτοδιάθεσης ειδικά αυτών των εθνοτικών ομάδων. Η Γιουγκοσλαβία δια μέσου της πολυπλοκότητας των εθνοτικών ομάδων που υπήρχαν εντός της, πριν την διάλυσή της έδωσε την δυνατότητα στην Ευρώπη να δείξει την πολιτική αλλά νομική της βοήθεια. Η Επιτροπή Banditer και οι γνωμοδοτήσεις της αποτελούν σημαντικά νομικά έγγραφα για την αρχή της αυτοδιάθεσης. Στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας το Κόσσοβο αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της προβληματικής που αναπτύσσεται γύρω από την αυτοδιάθεση. Βέβαια για το Κόσσοβο, υπήρξε η δυνατότητα για μια θαρραλέα απόφαση από το Διεθνές Δικαστήριο που πιθανώς να έδινε σημαντικές λύσεις αλλά αυτή δεν ήρθε ποτέ.

Στο VI Κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις περιπτώσεις όπου ουσιαστικά εμπλέκεται ενεργά η Ρωσία. Αυτές είναι οι περιπτώσεις της Γεωργίας με την Αμπχαζία και την Νότια Οσετία αλλά και την πρόσφατη περίπτωση της Κριμαίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

1. Το Περιεχόμενο και η Λειτουργία της αρχής Uti Possidetis

Το περιεχόμενο και η λειτουργία της αρχής uti possidetis όπως υφίσταται στην παρούσα κατάσταση, αναφέρεται στο απαραβίαστο των συνόρων, εντός και εκτός του αποικιακού πλαισίου. Αυτό σημαίνει ότι η αρχή αυτή δεν καλύπτει τα σύνορα των υπαρχόντων κρατών, παρόλο που το αποτέλεσμα της αρχής αυτής παραμένει πρακτικά το ίδιο¹.

Για την καλύτερη κατανόηση της αρχής αυτής, μια ιστορική αναδρομή καταδुकνεύει καλύτερα την εξέλιξή της μέσω των δύο μορφών της : την uti possidetis juris και uti possidetis de facto. Η πρώτη εφαρμόζεται σήμερα ενώ η δεύτερη είχε εφαρμογή ιδιαίτερα κατά την Μεσαιωνική περίοδο².

Η αρχή αυτή συναντάται για πρώτη φορά στο Ρωμαϊκό δίκαιο όπου υπήρχε μια σαφής διάκριση μεταξύ της κατοχής και της ιδιοκτησίας. Κατά το Ρωμαϊκό δίκαιο για την κατοχή οποιουδήποτε πράγματος, το οποίο έχει αποκτηθεί καλή τη πίστη δηλαδή χωρίς την χρήση βίας ή με δόλια μέσα, τότε οι δικαστές εφαρμόζαν τον κανόνα uti possidetis, ita possidetis. Αυτός ο κανόνας δεν εφαρμόζονταν στο ιδιοκτησιακό καθεστώς, το οποίο αποφαιζόταν μέσω της δικαστικής διαδικασίας. Η σταδιακή εξέλιξη της αρχής uti possidetis από το ιδιωτικό πλαίσιο στο διεθνές, καθώς και η μετατροπή του σε κανόνα ευρύτερης εφαρμογής, πραγματοποιήθηκε μέσω δυο κατευθύνσεων. Η μία περιοχή του αντίκτυπου της αρχής, είχε να κάνει με την πρακτική εφαρμογή της (την μετατροπή της αρχής από κανόνα που εφαρμόζονταν σε περιπτώσεις ιδιωτικής ιδιοκτησίας, σε εκείνες που αφορούσαν κρατική ή εδαφική κυριαρχία), ενώ το δεύτερο πλαίσιο είχε να κάνει με το πιθανό καθεστώς που ενδεχομένως προκύπτει κάτω από την αρχή uti possidetis (η μετατροπή της κατοχής πραγμάτων ως πραγματικό και προσωρινό γεγονός υπό το ιδιωτικό δίκαιο, σε ένα μόνιμο και νόμιμο καθεστώς κυριαρχικών δικαιωμάτων επί μιας συγκεκριμένης κρατικής περιοχής)³.

Η μετατροπή της αρχής αυτής πραγματοποιήθηκε σταδιακά και ιδιαίτερα σε μια εποχή όπου η χρήση βίας μεταξύ των κρατών για εδαφική επέκταση, δεν θεωρούταν παράνομη ή αθέμιτη. Αυτή

1 Hasani Enver. *Self-Determination, Territorial Integrity and International Stability: The Case of Yugoslavia*. National Defense Academy, Institute for Peace Support and Conflict Management, Vienna σελ 17

2 Ibid 1 σελ 18

3 Steven R. Ratner *Drawing a Better Line: Uti Possidetis and the Borders of New States*, The American Journal of International Law, Vol. 90, No. 4 (Oct., 1996), σελ 592-593

η κατάσταση και η σχέση των κρατών διήρκησε μέχρι τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η αρχή *uti possidetis juris*, όπως υφίσταται στο παρόν, υπήρξε η εξέλιξη δύο άλλων σημαντικών αρχών : 1) της αυτοδιάθεσης και 2) της μη-ανάμειξης στα εσωτερικά ζητήματα των άλλων κρατών⁴. Οι δύο αυτές αρχές προέρχονται από την Λατινική Αμερική στην αρχή του 19ου αιώνα. Η γέννηση της αρχής *uti possidetis* και η πρώτη εφαρμογή της στην Λατινική Αμερική αντανακλά την σχέση μεταξύ των Ευρωπαίων από την μία και την σχέση αυτών και των χωρών της Λατινικής Αμερικής μετά τους Ναπολεόντιους πολέμους. Η Ευρώπη παρενέβαινε συνεχώς στα εσωτερικά ζητήματα των χωρών της Λατινικής Αμερικής στην αναζήτηση *terra nullius*⁵, οι οποίες αργότερα θα αποτελούσαν τις αποικίες. Αυτή η παρέμβαση ήταν ιδιαίτερα εμφανής μετά την ανεξαρτησίας της Λατινικής Αμερικής (1818-1824). Στη συνέχεια οι Ευρωπαίοι μετέφεραν την πρακτική της ισοροπίας δυνάμεων μέσα στην Λατινική Αμερική. Για να αποτρέψουν συχνή παρέμβαση των Ευρωπαίων, οι ηγέτες της Λατινικής Αμερικής, μετά την ανεξαρτησία, αποδέχθηκαν την αρχή *uti possidetis juris*⁶ στις αμοιβαίες σχέσεις τους (εκτός της Βραζιλίας μέχρι προσφάτως). Έτσι η εδαφική οριοθέτηση των νέων κυριαρχιών, βασίστηκε στον κανόνα της *uti possidetis juris* και όχι στην *uti possidetis de facto*. Αυτό σήμαινε ότι οι δικαιοδοσίες αυτών των χωρών, περιοριζόταν κατά μήκος των πρώην αποικιακών διοικητικών συνόρων και ότι δεν υπήρχε *terra nullius* στο μέρος αυτό του κόσμου. Επιπρόσθετα η αρχή *uti possidetis*, εμφανίζεται μέσω της μη-επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις της Αμερικανικής ηπείρου, στο Δόγμα Μονρόε⁷, που διακήρυξε ο Αμερικανός Πρόεδρος το 1823. Την ίδια στιγμή η, η αποδοχή της αρχής *uti possidetis juris* από τα κράτη της Λατινικής Αμερικής είχε ως σκοπό να αποτρέψει περαιτέρω συγκρούσεις για τα σύνορα μεταξύ αυτών των χωρών. Αυτό το ζήτημα συνδεόταν άμεσα με τα υπόλοιπα, για τους Ευρωπαίους οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τακτικά τις συνοριακές πολυπλοκότητες και διαφωνίες για να παρέμβουν και να στρέψουν τους τοπικούς ηγέτες σε συγκρούσεις μεταξύ τους. Τελικά, ούτε η παρέμβαση των Ευρωπαίων, ούτε οι συγκρούσεις για τα σύνορα, σταμάτησαν ειδικά κατά την πρώτη δεκαετία του 19ου αιώνα. Δεν υπάρχει καμία Λατινοαμερικανική χώρα, με εξαίρεση την

4 Ibid 1 σελ 19

5 α).James Simsarian *The Acquisition of Legal Title to Terra Nullius*, *Political Science Quarterly*, Vol. 53, No. 1 (Mar., 1938), σελ 111-128

β).Gideon Rottem, *Land, Island and Maritime Frontier Dispute*, *The American Journal of International Law*, Vol. 87, No. 4 (Oct., 1993), σελ 618

Το καθεστώς της *Terra nullius* είναι μιας περιοχής που δεν κατοικείται ή δεν διεκδικείται και υπό το διεθνές δίκαιο είναι συνθήκη ή αρχή όπου αυτή η περιοχή μπορεί να αποκτηθεί από ένα κράτος μέσα από την αποτελεσματική ή ακόμα και συμβολική πράξη κατοχής

6 α).Gideon Rottem, *Land, Island and Maritime Frontier Dispute*, *The American Journal of International Law*, Vol. 87, No. 4 (Oct., 1993), σελ 618-622

β).Robert McCorquodale, *Self-Determination: A Human Rights Approach*, *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 43, No. 4 (Oct., 1994), pp. 880-882

7 A. Pillet *The Monroe Doctrine*, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 54, *International Relations of the United States* (Jul., 1914), σελ 131-133

σύγκρουση της Αργεντινής με την Μεγάλη Βρετανία για τα νησιά Φωκλαντ το 1982⁸, που να μην ήταν υποκείμενη σε διαμάχες που να αφορούσαν τα σύνορα. Την ίδια στιγμή για να αποφύγουν τη συχνή ευρωπαϊκή παρέμβαση στην περιοχή, τα Λατινοαμερικανικά κράτη προσπάθησαν μέσω μιας σειράς συνεδρίων να συστήσουν μια συνομοσπονδία μεταξύ τους⁹. Οι προσπάθειες αυτές απέτυχαν, αλλά η συμβολή της Λατινικής Αμερικής, στην ανάπτυξη κανόνων επί της έκτασης των εδαφικών ορίων των νέων εθνικών κυριαρχιών, παρέμειναν σημαντικές.¹⁰

Ενώ οι αρχές της *uti possidetis* και της μη-ανάμειξης στα εσωτερικά ζητήματα των κυρίαρχων κρατών έτυχαν γενικής αναφοράς μόνο μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ακθολουθώντας την διαδικασία της αποαποικιοποίησης, στην περίοδο 1815-1945 οι κανόνες για την εδαφική κυριαρχία στην Ευρώπη, βασιζόταν σε διαφορετικά κριτήρια. Αυτό ήταν ιδιαίτερα εμφανής στα Βαλκάνια όπου επικρατούσε η φιλοσοφία των 'εθνικών συμφερόντων' ή αλλιώς 'σφαιρών ενδιαφέροντος' που γεννήθηκε στο Συνέδριο της Βιέννης (1815)¹¹. Για τα Βαλκάνια δεν υπήρχε καμία σκέψη για τις εθνότητες που τα συγκροτούσαν, παρά μόνο τα γεωστρατηγικά συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων. Η βασική αρχή των Ευρωπαϊκών συνόρων, για την περιοχή των Βαλκανίων, μετά τους Βαλκανικούς πολέμους, ήταν η διατήρηση της σταθερότητας και της ασφάλειας, αποκλείοντας κατά αυτό τον τρόπο κάθε πραγματικό ενδιαφέρον για τα έθνη που επηρεαζόταν από τις νέες εδαφικές ανακατατάξεις.

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ακολουθώντας το παράδειγμα των ηγετών της Λατινικής Αμερικής, οι Αφρικανοί ηγέτες, έχοντας νικήσει, τον αγώνα ενάντια στην αποικιοκρατία, επέμειναν στο σεβασμό των ήδη υπαρχόντων διοικητικών συνόρων. Με την Τελική Πράξη του Βερολίνου για το Κονγκό¹², που υπογράφηκε την 26 Φεβρουαρίου 1885, πραγματοποιήθηκε η διαίρεση της Αφρικής. Η Τελική Πράξη έδινε τη δυνατότητα αγαθών και μέσων εντός των περιοχών, που βρισκόταν υπό την κυριαρχία των τότε αποικιακών δυνάμεων (Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία, Πορτογαλία και Βέλγιο), καθώς επίσης απαγόρευσε και το δουλεμπόριο. Τα κυριαρχικά δικαιώματα αυτών των δυνάμεων σ' αυτές τις περιοχές, δεν σχεδιάστηκαν στη βάση του

8 Denzil Dunnett, *Self-Determination and the Falklands*, International Affairs (Royal Institute of International Affairs), Vol. 59, No. 3 (Summer, 1983), σελ. 415-416

9 Charles H. Sherrill *The Strengthening of Latin America*, The North American Review, Vol. 203, No. 724 (Mar., 1916), σελ 393

10 Alejandro Alvarez, *Latin America and International Law*, The American Journal of International Law, Vol. 3, No. 2 (Apr., 1909), σελ

11 Wolf D. Gruner, *Was There a Reformed Balance of Power System or Cooperative Great Power Hegemony?*, The American Historical Review, Vol. 97, No. 3 (Jun., 1992), σελ 728

12 α). *General Act of the Conference of Berlin Concerning the Congo*, The American Journal of International Law, Vol. 3, No. 1, Supplement: Official Documents (Jan., 1909), σελ. 7-25

β). Στο Συνέδριο αυτό τέθηκαν "επί τάπητος" οι κανόνες της αποικιοκρατίας στην Αφρική, όπως αναφέρετε στο Γρηγόρης Ι. Τσάλτας, *Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος*, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ 54

αποτελεσματικού διοικητικού ελέγχου, όπως συνέβαινε στην περίπτωση της Ευρώπης, αλλά βασίστηκαν σε κριτήρια γεωγραφικών μηκών και πλατών. Το σημείο του κριτηρίου της οριοθέτησης ήταν οι ακτές της Αφρικής και όχι η ενδοχώρα. Κάθε κράτος που θα ήθελε μετέπειτα να καταλάβει, κάποιο μέρος της Αφρικής θα έπρεπε να ειδοποιήσει τις άλλες αποικιακές δυνάμεις, έτσι ώστε να αποφευχθεί οποιαδήποτε σύγκρουση μεταξύ τους. Επίσης η επέκταση της Ευρωπαϊκής διοικήσεως στην Αφρικανική ενδοχώρα, θεωρούταν ένα ακριβό και δύσκολο έργο που δεν άξιζε να κυνηγήσουν οι Ευρωπαίοι αποικιοκράτες¹³.

Η διαίρεση της Αφρικής σε 'σφαίρες επιρροής' μεταξύ των Ευρωπαίων, είχε και τον ανάλογο αντίκτυπο στους τοπικούς πληθυσμούς. Για να ρυθμιστούν οι σχέσεις με τους τοπικούς πληθυσμούς, δημιουργήθηκαν διάφορα προτεκτοράτα, ζώνες ουδέτερες, ανάσχεσης και επικυριαρχίες.¹⁴ Ωστόσο καμία προσπάθεια δεν πραγματοποιήθηκε για να εγκαθιδρυθεί μια νέα μορφή πολιτικής οργάνωσης. Με την κατάρρευση του αποικιακού συστήματος, οι περισσότερες γραμμές που βασιζόταν στα μήκη και πλάτη και οι οποίες καθόρισαν τις αποικιακές 'σφαίρες επιρροής', μετατράπηκαν σε διεθνή σύνορα, υπό την αρχή της *uti possidetis juris*. Αυτό σήμαινε την αποδοχή και αναγνώριση των προηγούμενων διοικητικών αποικιακών συνόρων που υπήρχαν κατά τη στιγμή της ανεξαρτησίας αυτών των χωρών.

Παρόλο που το 44% των συνόρων της Αφρικής είναι ευθείες γραμμές, τα οποία διαίρεσαν πλήθως διαφορετικών εθνικών ομάδων, σε ορισμένες περιπτώσεις αποδείχθηκαν να είναι σταθερά και βιώσιμα. Οι Αφρικανοί ηγέτες πολύ συχνά διατύπωναν πως τα σύνορά τους είναι τεχνητά και επεβλήθησαν αυθαίρετα από τις ξένες δυνάμεις. Ωστόσο, οι ηγέτες αυτοί, συμφώνησαν στο γεγονός ότι τα σύνορα αυτά ήταν η μόνη βιώσιμη λύση για την περιοχή¹⁵. Η Αφρικανική Ένωση διατύπωνε το 1964, ένα χρόνο μετά μετά τη σύστασή της, πως τα σύνορα της της Αφρικής αποτελούσαν μια 'απτή πραγματικότητα', όπου οι ηγέτες της δεσμεύτηκαν στο αποτέλεσμα του σεβασμού των συνόρων που υπήρχαν τη στιγμή της ανεξαρτησίας.¹⁶ Οι Αφρικανικές χώρες οι οποίες εξέφρασαν εδαφικές διεκδικήσεις, που δεν βασίστηκαν στην αρχή *uti possidetis juris*, αλλά σε εθνοτικές ή

---

13 Jeffrey Herbst, *The Creation and Maintenance of National Boundaries in Africa*, International Organization, Vol. 43, No. 4 (Autumn, 1989), σελ. 680

14 Ibid 1 σελ 23-24

15 Dinah Shelton, *Self-Determination in Regional Human Rights Law From Kosovo to Cameroon*, The American Journal of International Law, Vol. 105, No. 1 (January 2011), σελ 66

16 Ibid 11 σελ 674-676

Ibid 15 σελ 65

ιστορικές βάσεις, απέτυχαν. Χαρακτηριστικά παραδείγματα το Μαρόκο-Αλγερία¹⁷ και η Σομαλία¹⁸. Επίσης οι εθνοτικές ομάδες που επιχειρούσαν απόσχιση από το μητριαρχικό κράτος, καταστέλλονταν από όλη τη διεθνή κοινότητα, όπως έγινε στην περίπτωση της Κατάνγκα και Μπριάφα(Νιγηρία)¹⁹.

Από την άλλη πλευρά οι αποικιακές δυνάμεις που θέλησαν να αποτρέψουν βίαια, τις πρώην αποικίες τους από την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας τους, όπως στις περιπτώσεις της Αλγερίας ή της Γουινέας-Μπισιάου²⁰, αποκλείστηκαν από αυτό μέσω της λεγόμενης *πρόωρης αναγνώρισης* μια έννοια που σχεδιάστηκε κυρίως για να βοηθήσει τη διαδικασία της ανεξαρτησίας των πρώην αποικιών. Για να κερδίσει τη διεθνή αναγνώριση, στην περίπτωση της Αφρικής, επαρκούσε ότι μια χώρα (πρώην αποικία) κατείχε μια κυβέρνηση που είχε τον έλεγχο της πρωτεύουσας και μόνο. Η πρόωρη αναγνώριση από άλλα κράτη, στην ουσία, προήλθε από την πρακτική και φιλοσοφία του Συνεδρίου του Βερολίνου για το Κονγκό, το οποίο απαιτούσε ότι οι αποικιακές δυνάμεις έχουν μόνο κάποιο ελάχιστο έλεγχο κατά μήκος των ακτών της Αφρικής, χωρίς την ανάγκη να παρατείνει τον εν λόγω έλεγχο βαθιά εσωτερικά στις αντίστοιχες 'σφαίρες επιρροής' τους²¹. Τα κυριαρχικά δικαιώματα των αποικιακών δυνάμεων ακολουθήθηκαν από τις αφηρημένες γραμμές συγκεκριμένων γεωγραφικών μηκών και πλατών της Αφρικανικής ηπείρου.

Η Αφρικανική Ένωση και οι ηγέτες της υιοθέτησαν την ίδια φιλοσοφία και πρακτική όπως οι αποικιοκράτες τους: οι κανόνες του ΟΑΕ, όπως εκείνοι που δημιουργήθηκαν από τη Διάσκεψη του Βερολίνου για το Κονγκό, σχεδιάστηκαν για τη διατήρηση των εξωτερικών συνόρων και των σχέσεων μεταξύ των νέων κυρίαρχων κρατών της Αφρικής, ενώ εσωτερικά, αρκούσε ότι μια δεδομένη χώρα διατηρούσε ένα ελάχιστο διοικητικό έλεγχο, συμβολικό κυρίως που επικεντρωνόταν γύρω από την πρωτεύουσα. Κατά αυτό το τρόπο, μια αφρικανική αποικία θεωρούταν ότι είχε επιτύχει την ανεξαρτησία, όταν είχε μετακινηθεί από το καθεστώς της ξένης

---

17 Patricia Berko Wild, *The Organization of African Unity and the Algerian-Moroccan Border Conflict: A Study Machinery for Peacekeeping and for the Peaceful Settlement of Disputes among African States International Organization*, Vol. 20, No. 1 (Winter, 1966), σελ 18-36

18 Markus Kornprobst, *The Management of Border Disputes in African Regional Sub-Systems: Comparing West Africa and the Horn of Africa*, *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 40, No. 3 (Sep., 2002), σελ. 375.

Πολλοί Αφρικανοί ηγέτες θεωρούσαν ότι οποιαδήποτε αμφισβήτηση των συνόρων θα έδινε το δικαίωμα για επεκτατική πολιτική, κάτι που ταύτιζαν με την αποικιοποίηση.

19 α).M. Rafiqul Islam, *Secessionist Self-Determination: Some Lessons from Katanga, Biafra and Bangladesh*, *Journal of Peace Research*, Vol. 22, No. 3 (Sep., 1985), σελ. 211-221

β).Christofer Clapham, *Africa and the international system The politics of state survival*, University of Lancaster, Cambridge University press, 1996 σελ 14

20 Ibid 1 σελ 24

21 α).C. E. Carrington, *Decolonization: The Last Stages*, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 38, No. 1 (Jan., 1962), σελ 30

β).Jeffrey Herbst, *The Creation and Maintenance of National Boundaries in Africa*, *International Organization*, Vol. 43, No. 4 (Autumn, 1989), σελ 683-685

κυριαρχίας στην κατάσταση της διεξαγωγής εξωτερικών σχέσεων με πλήρη εξουσία, παρά την εσωτερική κατάσταση. Αυτό σήμαινε ότι το διεθνές δίκαιο της δεκαετίας του 1880 που δημιουργήθηκε για να αμβλύνει και να ρυθμίσει έριδες σε σχέση με τα σύνορα χρησίμευσε ως πρότυπο για τους νόμους του 1960 και του 1970, όταν τα αντιαποικιοκρατικά κινήματα αυτοδιάθεσης απέκτησαν διεθνή νομιμότητα. Άλλοι κανόνες ή αρχές, εκτός από την *uti possidetis*, όπως αυτές που αφορούν την εθνοτική αυτοδιάθεση, αν εφαρμοζόταν θα δημιουργήσαν περαιτέρω περίπλοκα ζητήματα, λαμβάνοντας υπόψη την υπάρχουσα εθνοτική πολυμορφία στην Αφρική. Η Αφρικανική έννοια της αυτοδιάθεσης έχει παραμείνει, όπως στη Λατινική Αμερική, με βάση την επικράτεια, όχι με βάση το εθνοτικό ή τοπογραφικό ή δημογραφικό κριτήριο²²

Η Ασία είναι διαφορετική από την άποψη αυτή. Οι μελετητές έχουν θέσει διάφορες εξηγήσεις για τη διαφορά αυτή. Μεταξύ αυτών, υπερισχύουν η ιστορία της αποικιοκρατίας και οι διατηρημένες κρατικές παραδόσεις στην Ασία. Στην Ασία, το σύστημα των συνόρων που συστάθηκαν από τις αποικιακές δυνάμεις (Βρετανία, Γαλλία), στις περισσότερες περιπτώσεις, είναι απομίμηση του δυτικού συστήματος, αφήνοντας ανέγγιχτες τις προ-αποικιακές κρατικές δομές. Αυτό σημαίνει ότι μετά την ανεξαρτησία οι χώρες αυτές κληρονόμησαν τα κρατικά σύνορα των ήδη υπάρχοντων εθνικών κυριαρχιών με μακρά κρατική παράδοση. Η εφαρμογή της αυτοδιάθεσης, ως εκ τούτου, επιτεύχθηκε μέσω της πλήρους αποκατάστασης των προ-αποικιακών μορφών κρατικής οργάνωσης. Αυτό ήταν ιδιαίτερα εμφανές στη Νοτιοανατολική Ασία. Σε αντίθεση με την Αφρική, στην περιοχή αυτού του κόσμου, ο σεβασμός για την *uti possidetis* είχε ευρεία αποδοχή. Θα πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι σε αυτή την περίπτωση, η εφαρμογή της *uti possidetis* δεν είχε τον ίδιο ρόλο, όπως στην Αφρική, πράγμα που σήμαινε ότι δεν έθετε τα εδαφικά όρια για την υλοποίηση της αυτοδιάθεσης. Στο πλαίσιο της Ασίας, η *uti possidetis* αφορούσε κυρίως τις κλασικές διαφορές κυριαρχίας επί στενών λωρίδων εδάφους, αραιοκατοικημένες και χωρίς την ανάγκη βουλήσεως των μικροσκοπικών πληθυσμών. Στην πρακτική του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης (ICJ), μόνο μία περίπτωση καταγράφεται. Αυτό σημαίνει ότι η ασιατική περίπτωση του ναού Preah της Vihear²³ είχε να κάνει με μία κλασική συνοριακή διαφορά στην οποία η *uti possidetis* εξυπηρετούσε μόνο ως σημείο αναφοράς σε σχέση με την κυριαρχία της Καμπότζης κατά του ναού Preah της Vihear αποκλείοντας έτσι οποιαδήποτε ερώτηση σχετικά με τη βούληση του τοπικού πληθυσμού (αν και η περιοχή ήταν αραιοκατοικημένη).

---

22 Ibid 1 σελ 25-26

β). Jeffrey Herbst, *The Creation and Maintenance of National Boundaries in Africa*, International Organization, Vol. 43, No. 4 (Autumn, 1989), σελ 685-687

23 Covey Oliver, *Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand)*,: The American Journal of International Law, Vol. 56, No. 4 (Oct., 1962), pp. 1033-1053

2. Η έννοια της Διεθνούς σταθερότητας

Η έννοια της διεθνούς σταθερότητας, ιδιαίτερα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου είναι συνυφασμένη με την έννοια της αυτοδιάθεσης. Η αρχή της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών, η περιοριστική ερμηνεία της αυτοδιάθεσης, και η ακραία προσοχή στην αναγνώριση νέων απαιτήσεων αυτοδιάθεσης μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, έχουν σωρευτικά δικαιολογηθεί από μια έκκληση προς τις αξίες της διεθνούς ειρήνης και της σταθερότητα της διεθνούς τάξης²⁴. Ωστόσο, η έννοια αυτή δεν σχετίζεται μόνο με θέματα αυτοδιάθεσης. Είναι ευρύτερη και πολύ πιο σύνθετη στο περιεχόμενό της. Η έννοια της διεθνούς σταθερότητας δεν πρέπει να θεωρείται μόνο ως τελικό αποτέλεσμα που επιδιώκεται από τα κράτη στις αμοιβαίες σχέσεις τους. Στην εποχή της αλληλεξάρτησης και της παγκοσμιοποίησης, υπάρχουν αρχές, αξίες, κανόνες και θεσμοί που επηρεάζουν τις διακρατικές σχέσεις. Τα ζητήματα που πρέπει να εξεταστούν κατά κύριο λόγο, είναι η διεθνής σταθερότητα και ποιές είναι οι πηγές της διεθνούς σταθερότητας ή και αποσταθεροποίησης.

Η αρχική συζήτηση σχετικά με τη διεθνή σταθερότητα επικεντρώθηκε στο διεθνές σύστημα και τη δομή του. Μερικοί μελετητές υποστήριξαν ότι το διπολικό σύστημα εξασφάλιζε περισσότερη σταθερότητα έναντι του πολυπολικού κόσμου²⁵. Μερικοί άλλοι μελετητές είδαν την πυρηνική αποτρεπτική ως κύρια πηγή της διεθνούς σταθερότητα, αγνοώντας το ρόλο της δομής του ίδιου του συστήματος.

Επιστημονικά έργα εξετάζουν τα μέσα και τα θεσμικά όργανα για την διαχείριση ισχύος στην διεθνή πολιτική. Αυτά κατατάσσονται και ταξινομούνται, σύμφωνα με σειρά σπουδαιότητας με διαφορετικούς τρόπους. Συνήθως, αφορούν κυρίως τις ακόλουθες αρχές: ισορροπία δυνάμεων, ηγεμονία, συλλογική ασφάλεια, παγκόσμια κυβέρνηση, τη διατήρηση της ειρήνης και της αποκατάστασης της ειρήνης, του πολέμου, του διεθνούς δικαίου και της διπλωματίας. Μεταξύ αυτών των μέσων και θεσμών, η ισορροπία δυνάμεων παίρνει την πιο σημαντική θέση στην επιστημονική ανάλυση καθώς και στις διακρατικές σχέσεις.

Δεδομένου ότι για τον ορισμό της διεθνούς σταθερότητας οι μελετητές εστιάζουν κυρίως στο κράτος ως δρών μέσα στο διεθνές περιβάλλον, συνεπάγεται ότι για να υπάρχει σταθερότητα τα

24 Charles W. Kegley, Jr. and Gregory A. Raymond, *Must We Fear a Post-Cold War Multipolar System?*, The Journal of Conflict Resolution, Vol. 36, No. 3 (Sep., 1992), σελ 578

25 α).Robert Jackson, Georg Sorensen, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων, Η Σύγχρονη Συζήτηση*, Gutenberg, Αθήνα 2009 σελ 87-89

β).Ειρήνη Χειλά, *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21ο Αιώνα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2013, σελ 17-19

κράτη συνεχίζουν να διατηρούν την πολιτική τους ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα τους χωρίς την ανάγκη του συνεχούς αγώνα για επιβίωση. Βέβαια μετά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου και πλέον μέσα από την πρακτική των μη κρατικών οντοτήτων, αυτός ο ορισμός απαιτεί νέα διαμόρφωση, ενώ παράλληλα ήρθαν με τη σειρά τους, οι εκφραστές της δημοκρατικής ειρήνης²⁶.

Η κύρια προϋπόθεση αυτής της φιλελεύθερης άποψης για τη διεθνή σταθερότητα είναι ότι οι δημοκρατίες δεν πολεμούν μεταξύ τους. Στις αμοιβαίες σχέσεις τους, τα δημοκρατικά κράτη παρατηρούν και εξωτερικεύουν τα δημοκρατικά πρότυπα, τους κανόνες και τις διαδικασίες και τους θεσμούς, τα οποία με την σειρά τους, εμποδίζουν την επανάληψη της λογικής της ισορροπίας δυνάμεων και του δίλημματος ασφάλειας. Η λογική της αναρχίας και των συνεπειών της, σύμφωνα με τους μελετητές αυτούς, εξακολουθούν να ισχύουν μόνο μεταξύ των αντιδημοκρατικών και αυταρχικών κρατών. Ταυτόχρονα η θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης δεν περιορίζεται μόνο στις διακρατικές σχέσεις²⁷.

Η ανάλυση της κρατικής οικοδόμησης, τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη, στις πρώην αποικίες και τις επιπτώσεις της στη διεθνή σταθερότητα επεκτάθηκε περαιτέρω με τα νέα κράτη που προέκυψαν μετά την κατάρρευση των κομμουνιστικών ομοσπονδιών μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Πολύ πριν εμφανιστούν αυτά τα νέα κράτη μέλη, οι κομμουνιστικές ομοσπονδίες είχαν ολισθήσει στην αναρχία και τη βία, βάζοντας σε κίνδυνο τους ίδιους τους πολίτες τους και απειλώντας τους γείτονές τους μέσω ροών προσφύγων, την πολιτική αστάθεια και τις πολεμικές εχθροπραξίες²⁸. Αυτό το δεύτερο κύμα των αποτυχημένων κρατών που φάνηκαν αδύναμα ή κατέρρευσαν, η ύπαρξη των οποίων βαρύνει την παρουσία των υπολοίπων κρατών νομικής υπόστασης σε διεθνή σφαίρα, παράγουν την αστάθεια στο σύστημα ακόμη και να προκαλέσουν σοβαρή ρήξη μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων του παρόντος διεθνούς συστήματος. Αυτοί οι τύποι των οντοτήτων συνδέονται με την αναβίωση του εθνικισμού και τη βία που αυτή με την σειρά της παράγει.

Ο εθνοτικός εθνικισμός, ως διχαστικός και αποσταθεροποιητικός παράγοντας στις διεθνείς σχέσεις, έχει αντιμετωπιστεί με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίστηκε το κρατικό σύστημα. Ουσιαστικά διατυπώθηκε ένας παραλληλισμός, μεταξύ της συμπεριφοράς των εθνοτικών ομάδων

---

26 Ibid 25(β) σελ 61

27 Benjamin E. Goldsmith and Baogang He, *Letting Go without a Fight: Decolonization, Democracy and War, 1900-94*, Journal of Peace Research, Vol. 45, No. 5 (Sep., 2008), σελ 588

28 V. P. Gagnon, *Ethnic Nationalism and International Conflict: The Case of Serbia*, Jr, International Security, Vol. 19, No. 3, (Winter, 1994-1995),σελ 132

και των κρατών. Οι εθνοτικές (και άλλες θρησκευτικές και πολιτιστικές) ομάδες ανταγωνίζονται μεταξύ τους, συγκεντρώνοντας περισσότερη δύναμη από ότι απαιτείται για την ασφάλεια και έτσι αρχίζουν να αποτελούν απειλή για τους άλλους. Η ουσία αυτού του επιχειρήματος είναι ότι οι εθνοτικές και άλλες θρησκευτικές και πολιτιστικές ομάδες συμπεριφέρονται, μετά την κατάρρευση των προηγούμενων κρατικών δομών, με τον ίδιο τρόπο όπως και τα κυρίαρχα κράτη στο πλαίσιο των συνθηκών αναρχίας. Παρόλα αυτά, σε αντίθεση με το προηγούμενο κύμα των αποτυχημένων κρατών, αυτή τη φορά ο ρόλος και η δέσμευση (στρατιωτική και μη στρατιωτική) εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας, όσον αφορά τη διατήρηση της πολιτικής ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας των νέων αποδεκτών μελών της, είναι κατά πολύ μεγαλύτερη και πιο αποτελεσματική από ό, τι στο παρελθόν.

2.1. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου

Το πιο σημαντικό γεγονός μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου ήταν η απόπειρα πραξικοπήματος στην πρώην Σοβιετική Ένωση, την 18 Αυγούστου 1991. Μια χούφτα συντηρητικών οργανώνει ένα πραξικόπημα που γρήγορα αποτυγχάνει επισπεύδοντας την διάλυση της ρωσικής αυτοκρατορίας. Έτσι, στις 8 Δεκεμβρίου 1991, ο Μπόρις Γιέλτσιν συνάπτει στο Μινσκ συμφωνία με τους προέδρους της Ουκρανίας και της Λευκορωσίας, δια της οποίας δημιουργείται η Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών²⁹. Ο ίδιος ο Μπους εξέφρασε μια αισιόδοξη τάση για τη νέα παγκόσμια τάξη³⁰ ενώ η πραγματικότητα πίσω από αυτή ήταν πιο χαοτική. Η ανακούφιση από τις συγκρούσεις στον ευρωπαϊκό χώρο, έρχεται σε αντίθεση με αυτή που επικρατεί στον υπόλοιπο κόσμο, μέσα από τα παραδείγματα της διεθνούς πρακτικής όπως οι δολοφονικές συγκρούσεις των ινδουιστών και των μουσουλμάνων στην Ινδία³¹ ή τον λιμό που προκαλούσαν οι διεφθαρμένοι πολέμαρχοι στη Σομαλία³². Ακόμα και μέσα από τις νέες υποσχόμενες δημοκρατίες στις Φιλιππίνες, τη Νικαράγουα, ή τη Νότια Αφρική, η πορεία έμοιαζε περισσότερο ευάλωτη από ό, τι φαινόταν. Ο ρόλος των μεγάλων δυνάμεων ως φύλακες της ειρήνης και της σταθερότητας στον κόσμο, σύντομα διαψεύστηκε. Ο Πόλεμος του Κόλπου παρέμεινε ως παρελθοντική μνήμη ενότητας των μεγάλων δυνάμεων και των Ηνωμένων Εθνών στην αντίθεση τους για την κλασική περίπτωση επίθεσης. Ο πόλεμος του Κόλπου επισκιάστηκε μέσα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, όχι τόσο λόγω της διάσπασης των μεγάλων δυνάμεων, αλλά κυρίως λόγω των πιέσεων από τις αξιώσεις για την εθνοτική αυτοδιάθεση των επί πολλών ετών καταπιεσμένων λαών.

29 Francois Gere, *Γιατί οι Πόλεμοι*, Εκδοσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005 σελ 78

30 Ibid 29 σελ 77

31 Peter Calvocoressi, *Διεθνής Πολιτική 1945-2000*, Εκδόσεις Κωνσταντίνου Τουρίκη, Αθήνα 2000, σελ 740-741

32 Ibid 25(β) σελ 150-152

Οι περισσότερες από τις συγκρούσεις και τους πολέμους, μετά τον πόλεμο του Κόλπου έχουν ενδοκρατικό χαρακτήρα. Οι συγκρούσεις και οι πόλεμοι, καθοδηγούμενες από το αίτημα για την εθνοτική αυτοδιάθεση, άρχισαν στα Βαλκάνια, σε μια εποχή που η ίδια η Ευρώπη αγωνίζεται για την ενότητα και την κοινή πολιτική άμυνας και ασφάλειας που συμφωνήθηκαν στο Maastricht τον Δεκέμβριο του 1991. Η διεθνής κοινότητα παρακολούθουσε αρχικά σαστισμένη και κατόπιν αδύναμη³³ να εμπλακεί ενεργά, τις διεκδικήσεις ανεξαρτησίας των κρατών που άλλοτε συγκροτούσαν την Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβία. Οι διεκδικήσεις αυτές γρήγορα μετατράπηκαν σε εθνοτικές συγκρούσεις μεταξύ Σέρβων, Κροατών και Βοσνίων με το πνεύμα του ναζιστικού διχασμού να κυριαρχεί στο σύνολο των συγκρούσεων³⁴.

Μετά από τέσσερα χρόνια άκαρπων διαπραγματεύσεων υπό διεθνή μεσολάβηση, αρκετές αθετήσεις κατάπαυσης του πυρός και μια κρίση ομήρων, που αφορούσε την απαγωγή των στρατιωτών του ΟΗΕ από τους Σέρβους, η Συμφωνία Ντέιτον το 1995³⁵ σηματοδότησε ένα σημείο καμπής στη διεθνή προσέγγιση. Η τραγωδία επαναλήφθηκε όμως, αυτή τη φορά στο Κοσσυφοπέδιο στο διάστημα 1998-1999, αλλά με κάποια διαφορά. Ενώ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη ο πολιτικός στόχος, ήταν να εφαρμοστούν τα βασικά αξιώματα της αρχής της εδαφικής ακεραιότητας, στην περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου, η διεθνής κοινότητα αδιαφόρησε δηλώνοντας εξ αρχής ότι αποτελεί περίπτωση εσωτερικού ζητήματος της διαδόχου της ΣΟΔ της Γιουγκοσλαβίας που ήταν η Σερβία³⁶. Με αυτό τον τρόπο έδωσαν την δυνατότητα στην ανθρώπινη τραγωδία να συνεχιστεί.

Σε άλλα μέρη της Ευρώπης, η Κομμουνιστική κληρονομιά δεν αποδείχθηκε τόσο βίαιη και τραγική όπως στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Η Τσεχοσλοβακία χωρίστηκε στα δύο, με το βελούδινο διαζύγιο. Ο διαχωρισμός μεταξύ Σλοβάκων και Τσέχων ήταν ειρηνικός και τα δύο έθνη ακολούθησαν τη διαδικασία των κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών αλλαγών³⁷. Στην

---

33 Ο Υπουργός Εξωτερικών του Λουξεμβούργου Jacques Poos διατύπωσε ότι: 'Αυτή είναι η ώρα της Ευρώπης και όχι η ώρα των Αμερικανών *The New York Times* <http://www.nytimes.com/1991/06/29/world/conflict-in-yugoslavia-europeans-send-high-level-team.html> αλλά όπως φάνηκε στην συνέχεια η ΕΚ λόγω έλλειψης στρατιωτικού προσωπικού δε μπορούσε να παρέμβει άμεσα για να σταματήσει το αιματοκύλισμα παρά μόνο σε διπλωματικό και κυρωτικό επίπεδο, γι' αυτό και η εμπλοκή του ΟΗΕ και του ΝΑΤΟ ήταν άμεσες από το τέλος του 1991 και μετά.

34 Οι Κροάτες είχαν συνεργαστεί με τον Γερμανικό άξονα και είχαν φτιάξει δικά τους στρατόπεδα συγκεντρώσεων όπου Εβραίοι και Σέρβοι φυλακίστηκαν και πέθαναν. Χαρακτηριστικές είναι οι καταθέσεις των ηλικιωμένων γυναικών στο ΔΠΑΓ που βιάστηκαν στις συγκρούσεις Σέρβων και Κροατών κατά την διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Οι Σέρβοι βίαζαν ηλικιωμένες κροάτισσες, με την δικαιολογία ότι έφεραν στον κόσμο πολεμιστές της Ουστάσι.

35 http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf

36 Στέλιος Περράκης, *Η Πολιτική Της Ευρωπαϊκής Κοινότητας/Ενωσης Για Την Πρώην Γιουγκοσλαβία(1991-1996)*, Κείμενα Τεκμηρίωσης, Ι. Σιδερης, Αθήνα, Σεπτέμβριος 1997.

37 α). Paal Sigurd Hilde, *Slovak Nationalism and the Break-Up of Czechoslovakia*, Europe-Asia Studies, Vol. 51, No. 4 (Jun., 1999), σελ 677-678

περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας, η εφαρμογή της αυτοδιάθεσης κατά μήκος των πρώην διοικητικών γραμμών (συνόρων) αποδείχθηκε να είναι ένα υπόδειγμα για τα υπόλοιπα. Περαιτέρω στο εσωτερικό του Κομμουνιστικού κόσμου, η κατάσταση ήταν εντελώς διαφορετική, που εμφανίζει πτυχές που θυμίζουν την περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας. Στην περιοχή του Καυκάσου, βίαιες συγκρούσεις έφεραν νέα αιματοχυσία μεταξύ Αρμενίας και Αζερπαϊτζάν για το Ναγκόρνο Καραμπάχ. Το παλιό σοβιετικό κράτος της Γεωργίας σπαράσσεται από τον πόλεμο μεταξύ των Γεωργιανών, Οσετίας και Αμπχαζίας³⁸. Στη ρίζα αυτών των συγκρούσεων ήταν η απαίτηση για αυτοδιάθεση και η εδαφική ακεραιότητα που είτε απαντήθηκε με βίαιο τρόπο ή απαιτήθηκε με βίαιο τρόπο από ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη της σύγκρουση.

Ο πόλεμος στα Βαλκάνια ήταν μια δοκιμασία για τη νέα παγκόσμια τάξη. Στην αρχή, τόσο οι Ευρωπαίοι αλλά και οι Ηνωμένες Πολιτείες απέφευγαν τη στρατιωτική επέμβαση, αρχικά με την αιτιολογία ότι ο πόλεμος ήταν μια εσωτερική σύγκρουση, αργότερα με το επιχείρημα ότι η παρέμβαση θα ήταν ένα τέλμα. Για να σταματήσει το μακελειό, πρώτα στη Βοσνία και στη συνέχεια στο Κοσσυφοπέδιο, το ΝΑΤΟ ανέλαβε στρατιωτικές επιχειρήσεις που ήταν αδιανόητες μόλις πριν από μια δεκαετία. Οι 'εκτός περιοχής', επιχειρήσεις του ΝΑΤΟ περιλαμβάνουν όχι μόνο τη στρατιωτική επέμβαση αλλά και μεγάλες επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης και επιβολής της ειρήνης, με στόχο την αποκατάσταση της ειρήνης και της σταθερότητας στις εμπόλεμες χώρες πόλεμο³⁹. Ο τομέας αυτός, που κατέστη δυνατός υπό συνθήκες παγκοσμιοποίησης, στις διεθνείς σχέσεις, πέρα από τα προβλήματα της φτώχειας, της πείνας, της εγκληματικότητας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων την προστασία του περιβάλλοντος και την παγκόσμια οικονομία, μπαίνει σε μια νέα εποχή στην έννοια της κρατικής κυριαρχίας. Η στρατιωτική εμπλοκή του ΝΑΤΟ στους Βαλκανικούς πολέμους και μετά κατέστησε οριστικά την έννοια της κυριαρχίας πολύ διαφορετική για ορισμένες περιοχές του κόσμου. Κάποιοι αυτό το έχουν χαρακτηρίσει ως μια νέα επέκταση του ΝΑΤΟ και ιδιαίτερα με την προβληματική που αναπτύσσεται από πολλούς μελετητές για την ανθρωπιστική επέμβαση⁴⁰ και τότε αυτή δικαιολογεί τη χρήση βίας ή την αμφισβήτηση της κυριαρχίας μιας περιοχής, η οποία χαρακτηρίζεται ως απειλή για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

Ibid 1 σελ 42

38 Ibid 35 σελ 79-80

39 NATO Handbook, NATO Office of Information and Press, Brussels-Belgium 2001 σελ 40

40 Ο Κόφι Άνταν μετά το Κόσσοβο και το Ανατολικό Τιμόρ διατύπωσε την αντίληψη του για την διεθνή επέμβαση σε ανθρωπιστικές κρίσεις. Στο άρθρο που είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.economist.com/node/324795> ο Γ.Γραμματέας των Η.Ε αναπτύσσει τον προβληματισμό του μέσα από 4 πτυχές σε σχέση με την επέμβαση. Σε μία από αυτές τις πτυχές διατυπώνει ότι η παραδοσιακή έννοια της κυριαρχίας δεν μπορεί να είναι από μόνη της εμπόδιο για την αποτελεσματική δράση σε περιπτώσεις ανθρωπιστικών κρίσεων.

3. Η έννοια της Αυτοδιάθεσης

3.1. Εδαφική και Εθνοτική Αυτοδιάθεση

Στην περίπτωση της αυτοδιάθεσης, το κύριο ζήτημα είναι το ποιος συγκροτεί το 'αυτο' που έχει το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση. Παράλληλα ως συνέχεια του ζητήματος αυτού θα πρέπει να εξεταστεί και το ζήτημα το ποιοί έχουν την νόμιμη εξουσία να αποφασίζουν για το ποιοί μπορούν να συγκροτούν την δυνατότητα του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. Καταρχάς το συνθετικό 'αυτό' στην λέξη αυτοδιάθεση μπορεί να συμπεριλαμβάνει όλους τους λαούς που κατοικούν σε συγκεκριμένα τμήματα εδαφών. Έτσι υπεισέρχεται και το ζήτημα της έννοιας του λαού, ή ποιά μέρη του εδάφους αποτελούν την εδαφική βάση για την νόμιμη άσκηση της αυτοδιάθεσης. Στην κορυφή των ζητημάτων αυτών έρχεται το θέμα της νόμιμης εξουσίας για το ποιος αποφασίζει για τις νόμιμες κατηγορίες που θα μπορούν να ασκήσουν την αυτοδιάθεση, είτε πρόκειται για τα εδάφη ή τους πληθυσμούς⁴¹.

Οι εκδηλώσεις της αυτοδιάθεσης που έχουν επικρατήσει σε διαδοχικές περιόδους, από τη Γαλλική Επανάσταση μέχρι σήμερα, είναι: στα μέσα του δέκατου ένατου αιώνα, οι ευρωπαϊκές εθνικές αυτοδιάθεσης, τέλη του δέκατου ένατου αιώνα οι Μαρξιστικές ταξικές τάσεις αυτοδιάθεσης, η κατά Ουίλσον αυτοδιάθεση μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο η μη ευρωπαϊκή/φυλετική αυτοδιάθεση ⁴².

Σύμφωνα με τον Cassese η αρχή της αυτοδιάθεσης έχει τις πηγές της στην Αμερικανική Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας (1776) και τη Γαλλική Επανάσταση(1789). Ο πυρήνας της αρχής στηρίζεται στην επιμονή των Αμερικανών και των Γάλλων, στο γεγονός ότι η κυβέρνηση είναι υπεύθυνη για το λαό.

Στη Γαλλία η αυτοδιάθεση αναπτύχθηκε ως πρότυπο που αφορούσε τη μεταφορά εδαφικής περιοχής που όμως είχε διακριτική αντιμετώπιση. Ωστόσο η διακριτική αυτή εφαρμογή της αρχής

---

41 α).Gilbert Murray, *Self-Determination of Nationalities*, Journal of the British Institute of International Affairs, Vol. 1, No. 1 (Jan., 1922),σελ 459

β).Donald Clark and Robert Williamson, *Self-Determination, International Perspectives*, Macmillan Press Ltd, London 1996 σελ 2

γ).Alfred Cobban, *The Nation State and National Self-Determination*, Oxford University Press, USA 1970, σελ 101-116

δ).Robert McCorquodale, *Self-Determination: A Human Rights Approach*, The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 43, No. 4 (Oct., 1994), σελ 866

42 Ibid 1 σελ 44

αυτής δεν ήταν το μόνο πρόβλημα. Ουσιαστικά οι αποικίες, οι μειονότητες-θρησκευτικές,εθνοτικές ή πολιτισμικές- δεν είχαν αυτό το δικαίωμα.⁴³

Ωστόσο η έννοια της αυτοδιάθεσης εξαπλώθηκε πολύ γρήγορα κατά την διάρκεια του 19ου αιώνα πρωταρχικά στις γειτονικές χώρες της Γαλλίας, όπως στα παραδείγματα των Γερμανικών και Ιταλικών κινήματων όπως επίσης η Βελγική και η Ελληνική περίπτωση. Αυτό το είδος της αναζήτησης για την αυτοδιάθεση, 'γεφυρώνει τις θρησκευτικές, εθνοτικές και γλωσσικές διαφορές και έτσι λειτουργεί ως φυγόκεντρος δύναμη στην επιδίωξη των στόχων της ... και χρειάζεται ένα κράτος ως μηχανισμό για τη διαχείριση των προβλήματων που προκαλούνται από τις διαφορές αυτές'.⁴⁴

Η επόμενη εκδήλωση της αυτοδιάθεσης σχετίζεται με τη Μαρξιστική ή ταξική αναζήτηση για αυτοδιάθεση. Ο πυρήνας της μαρξιστικής αντίληψης αυτοδιάθεσης είναι σχεδόν ο ίδιος με τις περιπτώσεις αποτίναξης της ξένης δύναμης/διοίκησης. Όμως, ο ορισμός της ξένης διοίκησης είναι διαφορετική στη μαρξιστική σκέψη. Ο ορισμός αυτός απαρτίζεται από τους ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής (η καπιταλιστική τάξη), οι οποίοι κυβερνούν την εργατική τάξη (προλεταριάτο). Ο στόχος είναι να δημιουργηθεί ένα κοινό 'εμείς' στην επιδίωξη της αυτοδιάθεσης, που σημαίνει μια κομμουνιστική κοινωνία. Για τον Μαρξ η διαλεκτική σχέση μεταξύ του ταξικού και εθνικού ζητήματος, έχει την βάση του στην Ιρλανδική απελευθέρωση : η καταπίεση ενός λαού δυναμώνει την αστική τάξη έναντι των εργοδοτών, η εθνική αυτοδιάθεση είναι το μέσο για να ξεπεραστούν οι εθνικές διαιρέσεις, δεδομένης της καπιταλιστικής καταπίεσης, η εθνική απελευθέρωση προάγει την παγκόσμια επανάσταση.⁴⁵ Έτσι, σε αυτή την περίπτωση η βασική διχοτόμηση και η σύγκρουση δεν είναι μεταξύ του 'εμείς' και 'αυτοί' των εθνών, αλλά μεταξύ ομάδων σχετιζόμενες αντιστρόφως ανάλογα ως προς τα μέσα παραγωγής⁴⁶.

Κατόπιν ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατά Ουίλσον αυτοδιάθεση, που έχει χαρακτηριστεί ως η αυτοδιάθεση των μειονοτήτων. Η αναφορά του Ουίλσον στους λαούς δεν ήταν για όλα τα ανθρώπινα όντα γενικά, αλλά για τις καταπιεσμένες εθνότητες εντός των εθνών.⁴⁷

---

43 Antonio Cassese, *Self-Determination of Peoples, A Legal Reappraisal*, Cambridge University Press 1995 σελ 11-12

44 Ibid 1 σελ 45

45 Juan Gómez-Quiñones, *Critique on the National Question, Self-Determination and Nationalism*, Latin American Perspectives, Vol. 9, No. 2, Minorities in the Americas (Spring, 1982), σελ 64

46 Ibid 1 σελ 45 και Ibid 41 (γ) σελ 118-218

47 Ibid 1 σελ 45

β.)Anthony Whelan, *Wilsonian Self-Determination and the Versailles Settlement*, The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 43, No. 1 (Jan., 1994), σελ 100

Η τρίτη εκδήλωση, η οποία δεν λαμβάνει το κράτος ως σημείο αναφοράς σημείο, ανήκει στην Αφρικανική αναζήτηση για αυτοδιάθεση. Στην ανάπτυξη αυτής της αναζήτησης για αυτοδιάθεση από τη Γαλλική Επανάσταση, προέκυψαν τρεις εκδηλώσεις: ο Παναφρικανισμός, που διατυπώθηκε στα μέσα του δέκατου ένατου αιώνα και εξακολούθησε να υφίσταται μέχρι το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Αποαποικιοποίηση η οποία άρχισε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και συνεχίστηκε καθόλη τη δεκαετία του 1960, τη δεκαετία της ανεξαρτησίας και τελικά, η ενεργοποίηση της εθνικής ταυτότητας, στη περίοδο μετά την ανεξαρτησία της δεκαετίας 1950.

Ο Παναφρικανισμός αγκαλιάζει όλες τις κινήσεις, διαδηλώσεις, διασκέψεις και δραστηριότητες που στοχεύουν στην άμβλυση των βασάνων των μαύρων, την απόκτηση περισσότερων δικαιωμάτων για αυτούς, και την επίτευξη της ισότητά τους ως ανθρώπινα όντα. Η Αποαποικιοποίηση, διαφέρει από τις παραπάνω εκδηλώσεις. Είναι μια προσπάθεια να υλοποιηθεί η επιθυμία για απελευθέρωση από τον αποικιακό ζυγό, μια απόρριψη της πολιτικής κυριαρχίας από ξένη διοίκηση, διαφορετικής φυλής και όχι απλώς η βούληση για τη διασφάλιση περισσότερων δικαιωμάτων εντός του πλαισίου της αποικιοκρατίας. Η ουσία του θέματος εδώ είναι η ενεργοποίηση των μη ευρωπαϊκών / φυλετικών ταυτοτήτων.⁴⁸

Η τελευταία η πιο διχαστική και αποσταθεροποιητική μορφή αυτοδιάθεσης είναι αυτή με βάση την εθνότητα. Αυτό είναι ένα είδος αυτοδιάθεσης μέσω του οποίου η εθνοτική ταυτότητα ενεργοποιείται με στόχο την ανεξαρτησία και την κυριαρχία ορισμένων κρατών. Υπάρχουν δύο λόγοι για αυτή την ενεργοποίηση: α) η επιβράδυνση της διαδικασίας της ολοκλήρωσης στο εσωτερικό των κρατών (ως επί το πλείστον νέα ανεξάρτητα κράτη) και η ταχεία διαδικασία του εκσυγχρονισμού. Το τελευταίο επέφερε την ένταξη και την εξάπλωση επίσης του μηνύματος της αυτοδιάθεσης. Στη συνέχεια, η διαδικασία της ενσωμάτωσης επιβραδύνθηκε. Ωστόσο, το μήνυμα εξακολουθεί να ακούγεται δυνατά και καθαρά. Η εθνική αυτοδιάθεση, όπως περιγράφεται παραπάνω, δεν έχει νόημα, επειδή η ενσωμάτωση της στο έθνος-κράτος είναι ακριβώς το πρόβλημα, η ταξική αυτοδιάθεση είναι λιγότερο διαθέσιμη, εξαιτίας της κοινωνικής κινητικότητας, η αυτοδιάθεση των μειονοτήτων, δεν είναι πρακτική, διότι το ζήτημα δεν είναι τα δημοκρατικά δικαιώματα υπό την στενή έννοια, η φυλετική ταυτότητα είναι εκτός, επειδή οι κανόνες δεν μπορούν να οριστούν με αυτούς τους όρους. Τα χαρακτηριστικά της εθνότητας - γλωσσικά, πολιτιστικά, περιφερειακά και ιστορικά - προσφέρονται ως αποτελεσματικό σύνδεσμο, και η εθνοτική ομάδα αναδύεται.⁴⁹

---

48 Ibid 1 σελ 46

49 Ibid 1 σελ 47

Τέλος, η τέταρτη περίπτωση αφορά στην αυτοδιάθεση, η οποία έχει συμφωνηθεί από τα μέρη και έχει να κάνει με τα δημοψηφίσματα ως αναγνωρίσιμη μορφή για την έκφραση της ελεύθερης λαϊκής βούλησης. Αυτή η μορφή της αυτοδιάθεσης αφορά κυρίως στις παραμεθόριες περιοχές και περιφέρειες, χωρίς να συνεπάγεται τη δημιουργία νέων οντοτήτων⁵⁰.

Αργότερα, ορισμένοι μελετητές, επέκτειναν τη λίστα ώστε να περιλαμβάνει τις περιπτώσεις και τις πρακτικές που προέκυψαν μετά την κατάρρευση του Ψυχρού Πολέμου. Η εστίαση ήταν στις πρώην κομμουνιστικές ομοσπονδίες. Πιστεύεται ότι το νέο προηγούμενο δημιουργήθηκε με τη διάλυση των πρώην κομμουνιστικών ομοσπονδιών, έτσι ώστε η παραπάνω λίστα θα πρέπει να περιλαμβάνει τώρα τα εξής: α) υψηλότερο επίπεδο των συστατικών μονάδων ενός ομόσπονδου κρατίδιου που έχει ή είναι σε διαδικασία διάλυσης με συμφωνία μεταξύ όλων ή στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας, των περισσότερων από τις συνιστώσες μονάδες και β) πρώην ανεξάρτητες οντότητες που επαναβεβαιώνουν την ανεξαρτησία τους με τουλάχιστον σιωπηρή συγκατάθεση του καθιερωμένου κράτους, του οποίου η ενσωμάτωση σε άλλο κράτος, αν και αποτελεσματική και βιώσιμη *de facto*, ήταν παράνομη ή αμφίβολης νομιμότητας (τα τρία κράτη της Βαλτικής)⁵¹. Ενώ η τελευταία περίπτωση (τα τρία κράτη της Βαλτικής) δεν προκάλεσε σοβαρή διάσταση απόψεων, η περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας έδωσε το έναυσμα για μια συζήτηση σχετικά με το λεγόμενο ομοσπονδιακό δικαίωμα στην αυτοδιάθεση. Αυτό το ομοσπονδιακό δικαίωμα στην αυτοδιάθεση είναι διαφορετικό και πρέπει να διακρίνεται από την περίπτωση που αφορά το συνταγματικό δικαίωμα απόσχισης (η περίπτωση του Κεμπέκ στον Καναδά). Στην πρώτη περίπτωση, συνεπάγεται, ότι η αυτοδιάθεση έχει σχεδιαστεί ως ένα δικαίωμα, σύμφωνα με την οποία ορισμένα ομόσπονδα κράτη έχουν το δικαίωμα να διαλύσουν το κοινό (ομοσπονδιακό) κράτος όποτε θέλουν. Αυτό δεν μπορεί να είναι η πρακτική των κρατών στο μέλλον. Εάν αυτό επρόκειτο να είναι η περίπτωση, τότε αυτό θα σήμαινε το προηγούμενο που δημιουργήθηκε από την κατάρρευση των πρώην κομμουνιστικών ομοσπονδιών θα πρέπει να εφαρμόζεται σε παρόμοιες υποθέσεις στο μέλλον, ενθαρρύνοντας έτσι το διαμελισμό των υφιστάμενων ομοσπονδιών. Το προηγούμενο αυτό, εάν γίνει αποδεκτό, θα έχει μια ακόμη παρενέργεια σχετικά με τα δικαιώματα των καταπιεσμένων λαών που ζουν μέσα σε κυρίαρχα και ανεξάρτητα κράτη που δεν είναι ομοσπονδίες. Αυτό θα σήμαινε ότι αυτοί οι λαοί δεν έχουν κανένα δικαίωμα στην ανεξαρτησία και απόσχιση, δεν έχει σημασία το επίπεδο της βίας που ασκείται εναντίον τους.⁵²

Όπως έχει υποστηριχθεί για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, το διεθνές δίκαιο έχει μια

50 Ibid 1 σελ 49

51 Thomas W. Simon, *Remedial Secession: What The Law Should Have Done, From Katanga To Kosovo*, σελ 117-118

52 Ibid 1 σελ 51

ουδέτερη στάση απέναντι στο κρατικό σχηματισμό και την απόσχιση. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει το δικαίωμα σε επανάσταση που οδηγεί στην απόσχιση. Η γραμμή που ακολουθείται από τη διεθνή κοινότητα, στην περίπτωση των πρώην κομμουνιστικών ομοσπονδιών, ειδικά στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας, βασίστηκε σε λόγους που αφορούν την περιφερειακή και την ευρύτερη ειρήνη και σταθερότητα αντί να στηρίζεται επάνω σε μερικές αφηρημένες διοικητικές γραμμές και διαιρέσεις. Οι διοικητικές αυτές γραμμές έχουν υπηρετήσει και εξακολουθούν να εξυπηρετούν το σκοπό της παρούσας ειρήνης και της σταθερότητας στις διακρατικές σχέσεις, όχι το αντίθετο. Όποια και αν είναι το επίπεδο της ορθότητας τους, η επιλογή από την Επιτροπή Badinter⁵³ για την πρώην Γιουγκοσλαβία (και η διεθνής κοινότητα στο σύνολό της) των πρώην διοικητικών συνόρων (των ομόσπονδων δημοκρατιών) ως σημείο αναφοράς για την αξιολόγηση ως προς το ποιος είχε το δικαίωμα σε μια κυρίαρχη κρατική υπόσταση, μαζί με την εκπλήρωση των άλλων παραδοσιακών απαιτήσεων για την διεθνή κρατική υπόσταση, θεωρήθηκε ως σταθεροποιητικός παράγοντας στη διαδικασία της δημιουργία νέων κρατών μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Αν και αρχικά σχεδιάστηκε για να αποτρέψει τη συνολική καταστροφή των κρατικών δομών κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου από την αποαποικιοποίηση, στην ανεξαρτησία, η αρχή της *uti possidetis* σταδιακά νομιμοποίησε τις πρώην αποικιακές γραμμές διοίκησης. Ως θέμα πολιτικής, η *uti possidetis* έχει συνηγορήσει από τότε υπέρ της εδαφικής σταθερότητας, παρά τη γνώμη των κατοίκων σχετικά με τη μεταβίβαση του εδάφους από τα κράτη. Αφού θεωρήθηκε ως επιτυχημένο εγχείρημα στην Αφρική, το προηγούμενο παρατάθηκε περαιτέρω στη δεκαετία του 1990 στις περιπτώσεις της Σοβιετικής Ένωσης, της Γιουγκοσλαβίας, και Τσεχοσλοβακίας. Και στις τρεις περιπτώσεις, τα μητρικά κράτη έσπασαν υπό την πίεση του εθνοτικού εθνικισμού των διαφορετικών λαών που ζούσαν μέσα σε αυτά. Αντιμετωπίζοντας την απειλή αποσταθεροποίησης, η διεθνής κοινότητα για μια ακόμη φορά αντέδρασε χρησιμοποιώντας την αρχή της *uti possidetis* ως σημείο αναφοράς για τον καθορισμό των εδαφικών πλασίων των νέων αιτημάτων για αυτοδιάθεση. Νέες οντότητες που διεκδικούσαν διεθνή κρατική υπόσταση μπορούσαν να το πράξουν μόνο κατά μήκος των ήδη σε ισχύ διοικητικών γραμμών κατά τη διάρκεια που ήταν διοικητικές μονάδες εντός του μητρικού κράτους. Παραδόξως, όμως, η απαίτηση για αυτοδιάθεση με βάση την εθνότητα, τελικά πήγε πέρα από τα πρώην διοικητικά όρια (κατά μήκος των συνόρων της πρώην ομόσπονδης δημοκρατίας μόνο)⁵⁴.

Εκτός από την εδαφική βάση της αυτοδιάθεσης, όπως περιγράφεται μέχρι τώρα, στην μετά το 1945 εποχή, στο 'αυτό' επίσης θεωρούνταν εδάφη υπό στρατιωτική κατοχή και εδάφη, όπου

---

53 Ibid 36

54 Ibid 1 σελ 64

πλειοψηφικοί έγχρωμοι πληθυσμοί υπήρξαν θύματα θεσμοθετημένου απαρχαίνι στα χέρια των Ευρωπαίων. Και στις δύο περιπτώσεις, η αυτοδιάθεση δεν συνεπάγεται τη δημιουργία νέων κρατικών οντοτήτων. Η αυτοδιάθεση, σε αυτές τις περιπτώσεις, ήταν συνδεδεμένη με την ίδια τη θέση των κατοίκων ορισμένων περιοχών, των κατοίκων και των εδαφών που ταυτόχρονα απολαμβάνουν κάποιο περιορισμένο διεθνές status. Προκειμένου να βελτιωθεί το περιορισμένο διεθνές κύρος τους, τους αποδόθηκε η λεγόμενη εσωτερική αυτοδιάθεση με σκοπό την βελτίωση της αυτοδιοικούμενης θέσης τους, τα ανθρώπινα δικαιώματά τους ή του δικαιώματός τους στην πλήρη και γνήσια δημοκρατία⁵⁵.

3.2. Ποιος αποφασίζει το ποίος συγκροτεί το 'αυτό'

Όταν ο πρόεδρος Ουίλσον ανακοίνωσε την προσφυγή του για αυτοδιάθεση, ο τότε υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, Ρόμπερτ Λάνσινγκ, εξέφρασε τους φόβους του για την έκταση της αυτοδιάθεσης και εκείνων που δικαιούται να αποφασίζει για το θέμα αυτό⁵⁶. Η απάντηση που έχει δοθεί από τους ακαδημαϊκούς, δηλώνει ότι η διεθνής κοινότητα φέρει την ευθύνη αυτή. Η κοινότητα των εθνών αποφασίζει ποιοι συγκροτούν το 'αυτό'. Παρόλα αυτά, η απάντηση αυτή θέτει ένα άλλο ερώτημα σχετικά με τη νομιμότητα να αποφασίσει σχετικά με τα ανωτέρω, όπως κατέστη σαφές σε όλη τη διαδικασία της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας. Ποια ή ποίων η διεθνής κοινότητα αποφασίζει για το ποιοι είναι 'αυτοί' που έχουν το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση; Δεδομένου ότι δεν υπάρχει ανώτερο όργανο της διεθνούς κοινότητας που δικαιούται να αποφασίζει για το θέμα αυτό, μια απλή ερώτηση εξής: ποιο όργανο της κοινότητας αυτής θα πρέπει να αποφασίζει για τα ζητήματα που τέθηκαν παραπάνω; Η πρακτική των κρατών, ενεργώντας ατομικά ή συλλογικά, διέφερε από καιρό σε καιρό και από τη μια περίπτωση στην άλλη.

Η πρόσφατη πρακτική, μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου και την κατάρρευση των πρώην κομμουνιστικών ομοσπονδιών, έδειξαν ότι ένας περιφερειακός οργανισμός μπορεί να αποφασίσει σχετικά με τα ανωτέρω θέματα. Ήταν τότε που η Ευρωπαϊκή Κοινότητα (τόρα Ευρωπαϊκή Ένωση) αποφάσισε εξ ονόματος ολόκληρης της διεθνούς κοινότητας ως προς το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση και το πεδίο εφαρμογής της. Η ΕΚ μέσω της Επιτροπής Badinter που ήταν ένα όργανο, του οποίου οι νομικές γνωμοδοτήσεις είχαν συμβουλευτικό και μη δεσμευτικό χαρακτήρα για τα μέρη, όσον αφορά τα ζητήματα της αυτοδιάθεσης και της διαδοχής. Ωστόσο, το έργο του σε

---

55 Ibid 1 σελ 52

56 David Anderson, *The Collapse Of Yugoslavia : Background And Summary*, Foreign Affairs And Trade Group, Department Of Parliamentary Library Of Australia, 1995
<https://www.aph.gov.au/binaries/library/pubs/rp/1995-96/96rp14.pdf>

σχέση με τις γνωμοδοτήσεις του είχε τεράστιο αντίκτυπο στη Γιουγκοσλαβική κρίση το οποίο επεκτάθηκε σε όλες τις πρώην κομμουνιστικές ομοσπονδίες. Οι κανόνες, που η Επιτροπή συγκρότησε ήταν περισσότερο ή λιγότερο σχεδιασμένοι να ακολουθούν τις πολιτικές της ΕΚ και, αργότερα, την υπόλοιπη διεθνή κοινότητα.

Κατά παρόμοιο τρόπο, ο ΟΗΕ αναγκάστηκε να ακολουθήσει το ρυθμό των γεγονότων και να δημιουργήσει κανόνες, τους κανόνες και τις διαδικασίες (θεσμούς), που αφορούσαν την ανταποικιακή αυτοδιάθεση. Παρά το γεγονός ότι ο ΟΗΕ ενήργησε για λογαριασμό ολόκληρης της διεθνούς κοινότητας, έχοντας έτσι μια ευρύτερη συναίνεση από την ΕΚ, τις ενέργειές της για το θέμα της εφαρμογής της αυτοδιάθεσης, ακολούθησαν ως επί το πλείστον οι χώρες του τρίτου κόσμου (σε συνεργασία με τη Σοβιετικό Μπλοκ). Πριν από την κατάργηση του αποικιοκρατικού καθεστώτος σε πλήρη εξέλιξη, οι δρώντες γνώριζαν τα εδαφικά όρια της επίδοξης πολιτικής τους και τα δικαιώματα και καθήκοντα που ανατίθεντο σε αυτές από τη διεθνή κοινότητα (μετά την επίτευξη της ανεξαρτησίας τους). Αυτό δεν συνέβη μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Εκτός από τους ηγέτες της Δύσης, κυρίως από την Ευρώπη, οι υπόλοιποι τοπικοί δρώντες δεν γνώριζαν τίποτα για το ποιοι ήταν οι 'αυτοί' που μπορούσαν να επικαλεστούν την αυτοδιάθεση και κατά συνέπεια, πολιτικές τους δράσεις πήγαιναν πολύ πέρα από τα εδαφικά όρια των μονάδων που διοικούσαν. Ως εκ τούτου, οι συγκρούσεις για αυτοδιάθεση πήγαν πέρα από τα διοικητικά όρια των τοπικών κυβερνήσεων. Οι περιπτώσεις αυτές είχαν ως κοινό χαρακτηριστικό με την αποαποικιοποίηση, το ότι και στις δύο περιπτώσεις, οι περιφερειακές πρωτοβουλίες και οργανισμοί (ΕΕ και τον ΟΑΕ αντίστοιχα) αποδείχθηκαν αναποτελεσματικά στην προσπάθεια να σταματήσει τη βία και τις τραγωδίες που δημιουργήθηκαν ως αποτέλεσμα των συγκρούσεων και πολέμων για αυτοδιάθεση. Η αποτελεσματικότητά τους αυξάνεται μετά από μια αρχική αποτυχία και μια βαθιά εμπλοκή των άλλων φορέων: ο ΟΗΕ κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αποαποικιοποίησης και ΗΠΑ-NATO σε ολόκληρη την Γιουγκοσλαβική κρίση. Όσον αφορά την νομιμότητα των δράσεων που έχουν αναληφθεί για λογαριασμό της διεθνούς κοινότητας, η περίπτωση του ΟΑΕ παρουσιάζεται ως πιο νόμιμη σε σύγκριση με την ευρωπαϊκή συμμετοχή στη Γιουγκοσλαβία. Στην πρώτη περίπτωση, ο ΟΑΕ ασχολήθηκε με τα ίδια του τα μέλη, ένα στοιχείο που λείπει σαφώς στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας.⁵⁷

---

57 Ibid 1 σελ 57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗΣ

1. Η Απολυταρχία (1.648 - 1.815)⁵⁸

Υπάρχουν τρεις περίοδοι, μέσω των οποίων η αυτοδιάθεση έχει περάσει κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης της. Η Πρώτη περίοδος ξεκινά με την Ειρήνη της Βεσφαλίας και καταλήγει με το Συνέδριο της Βιέννης (1648- 1815). Αυτή η φάση είναι περισσότερο γνωστή ως η περίοδος της δυναστικής ή μοναρχικής νομιμότητας. Οι άλλες δύο φάσεις είναι: η περίοδος της ισορροπίας δυνάμεων (1815-1914) και το χρονικό διάστημα μεταξύ των δύο πολέμων (1.918 έως 1.939). Σε αυτή τη δεύτερη φάση, η αυτοδιάθεση χρησιμοποιείται λίγο πολύ ως οδηγός για τη διεξαγωγή των διεθνών σχέσεων και όχι ως μια επαναστατική αρχή.⁵⁹

Η Ειρήνη της Βεσφαλίας σηματοδοτεί την αφετηρία για την ανάπτυξη του σύγχρονου κρατικού συστήματος. Από την εποχή αυτή μέχρι την Αμερικανική και τη Γαλλική επανάσταση, αντίστοιχα, η διεθνής κοινωνία ωρίμασε εγκαινιάζοντας τη φάση των εθνικών κρατών, όπως γνωρίζουμε σήμερα. Την ίδια στιγμή, οι μελετητές προετοίμασαν την πνευματική ρύθμιση για τον σύγχρονο τύπο αυτοδιάθεσης. Κάλυψε όχι μόνο την έννοια του έθνους-κράτους, αλλά καθώς και τη σφαίρα των ατομικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η αυτοδιάθεση σε αυτή την περίοδο ήταν μια λογική συνέπεια των δύο αυτών πτυχών της πνευματικής εργασίας, η οποία είναι η αναγνώριση των ατομικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η ιδέα του έθνους-κράτους. Αυτές οι ιδέες των στοχαστών του 17ου και 18ου αιώνα βρήκαν την εφαρμογή τους στα προαναφερόμενες επαναστάσεις. Το 'Νομοσχέδιο του Δικαίου' (1776) και η 'Διακήρυξη του Ανθρώπου και του Πολίτη' (1789) ήταν τα πρώτα (νομικά) έγγραφα τα οποία είχαν μεγάλο αντίκτυπο στις εξωτερικές χώρες. Η δήλωση του 1789, ειδικότερα, είχε παγκόσμιο αντίκτυπο και επηρέασε τα γεγονότα που ακολούθησαν αλλού.

2. Οι κύριες εκδηλώσεις της αυτοδιάθεσης κατά το Μεσοπόλεμο (1918-1939)

Το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου σηματοδοτεί την έναρξη της τρίτης φάσης στην ανάπτυξη της αυτοδιάθεσης. Μετά τον πόλεμο, η αυτοδιάθεση δεν φαίνεται πια ως μια

---

58 Alfred Vagts and Detlev F. Vagts *The Balance of Power in International Law: A History of an Idea* Source: The American Journal of International Law, Vol. 73, No. 4 (Oct., 1979), σελ 557-560

59 Ibid 58 σελ 560-565

Ibid 1 σελ 58

επαναστατική αρχή αλλά ως εργαλείο διαμόρφωσης των διεθνών σχέσεων. Μέσω της αυτοδιάθεσης, κατέστη δυνατή η αποκατάσταση της προηγούμενης χαμένης πολιτικής και διεθνούς υπόστασης των κρατών ή/ και εθνών, όπως της Πολωνίας, της Τσεχοσλοβακίας, της Ρουμανίας, της Γιουγκοσλαβίας, των κρατών της Βαλτικής, της Ουκρανίας και τη Φινλανδίας. Στον πόλεμο των Συμμάχων ενάντια στην Αυστρο-Ουγγαρία, Γερμανία, Βουλγαρία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία, η αυτοδιάθεση παρέμενε πρωταρχικής σημασίας. Πολλοί από τους συμμάχους διατύπωναν πως ο πρωταρχικός στόχος του πολέμου ήταν η συνειδητοποίηση της αρχής της εθνικότητας και του δικαιώματος των λαών να αποφασίζουν την μοίρα τους. Ωστόσο με την Συνθήκη των Βερσαλλιών(28 Ιουνίου 1919), για ακόμη μια φορά με την μεταφορά των εδαφών στην Πολωνία και την Τσεχοσλοβακία, η βούληση των πληθυσμών παραμερίστηκε. Τα δημοψηφίσματα ήταν σπάνια και μόνο για μικρές εδαφικές περιοχές⁶⁰. Παρομοιώς με τη Συνθήκη του Αγίου Γερμανού με την Αυστρία (10 Σεπτεμβρίου 1919) κατανεμήθηκαν το Νότιο Τιρόλο και το Τρεντίνο-Άλτο Άντιζε στην Ιταλία⁶¹ χωρίς δημοψήφισμα, η εκχώρηση στη Πολωνία(Ανατολική Γαλικία) και τη Ρουμανία(Βουκοβίνα και Τσέρνοβιτς) εδαφών που άνηκαν στην Αυστρία και επιπρόσθετα απαγορεύτηκε στην Αυστρία να ενωθεί με την Γερμανία. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα δύο διεθνή κείμενα του Νειγύ(27 Νοεμβρίου 1919), η Συνθήκη Ειρήνης και η Σύμβαση για την αμοιβαία και εθελούσια μετανάστευση των ελληνικών και βουλαγαρικών μειονοτήτων, διότι με την πρώτη ένα τμήμα της Δυτικής Θράκης ⁶²παραχωρείτο στις συμμαχικές δυνάμεις και φυσικά πουθενά δεν υπάρχει η βούληση των πληθυσμών. Επίσης με την Συνθήκη της Λωζάννης (24 Ιουλίου 1923) δεν προβλεπόταν ανεξάρτητο κράτος για τους Αρμένιους και τους Κούρδους αλλά μόνο η ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Κατά την περίοδο αυτή αν και το πρόσχημα των μεγάλων δυνάμεων ήταν η αυτοδιάθεση των πληθυσμών, αυτή παραμεριζόταν μπροστά στα γεωπολιτικά και οικονομικά συμφέροντα των νικητρίων δυνάμεων. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε και την παρατήρηση του Cassese του γεγονότος ότι η αρχή της αυτοδιάθεσης δεν είχε ενσωματωθεί στην Σύμβαση της Κοινωνίας των Εθνών, αλλά και της ενδιαφέρουσας ρητορικής για την υιοθέτηση της 'Κοινωνίας των Εθνών', που ουσιαστικά επιβεβαίωνε τη χρήση της αρχής αυτής.⁶³

---

60 Ibid 43 σελ 24

Όπως αναφέρει ο Cassese η Συνθήκη παρείχε τη δυνατότητα δημοψηφίσματος στην Άνω Σιλεσία, για το νότιο μέρος της Ανατολικής Πρωσίας(τις περιοχές της Allestein, Marienweder), για το Νότιο Schleswig και το Σααρλαντ)

61 Αρετή Τούντα-Φεργάδη, *Η Εξωτερική Πολιτική Των Μεγάλων Δυνάμεων Στο Μεσοπόλεμο*, Ι.Σιδερης, 2005 Σελ 29-30

Ibid 43 σελ 24

62 Ibid 61 σελ 40

Ibid 1 σελ 25

63 Ibid 43 σελ 27,

2.1. Ο Λένιν και η Αυτοδιάθεση

Ο Λένιν ήταν ο πρώτος που επέμενε προς την διεθνή κοινότητα, ότι το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης θα έπρεπε να καθιερωθεί ως γενικό κριτήριο για την απελευθέρωση των λαών. Υπάρχει η πεποίθηση ότι η ανάπτυξη της ιδέας της αυτοδιάθεσης έγινε κατά την συγγραφή του βιβλίου του 'Στον Ιμπεριαλισμό' όπου η αρχή της αυτοδιάθεσης είχε την μορφή της πολιτικής επέκτασης στην πρωταρχική οικονομική ανάλυση του Λένιν για τον ιμπεριαλισμό. Αυτή θα οδηγούσε στην απελευθέρωση των καταπιεσμένων λαών, που με την σειρά τους θα συνεισέφεραν στην επιτυχία της σοσιαλιστικής επανάστασης⁶⁴.

Η Επανάσταση του 1917, σε αντίθεση με πολλές άκαρπες προσπάθειες κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ου αιώνα, βρήκε τη Ρωσία έτοιμη να ακολουθήσει τους απελευθερωτές της. Η ειρήνη του Μπρεστ-Λιτόφσκ με τη Γερμανία (Μάρτιος 1918) ήταν η πρώτη δοκιμή και πρόκληση για την διπλωματία του Λένιν για τη δικτατορία του προλεταριάτου. Μόλις ανέβηκαν στην εξουσία, οι μπολσεβίκοι επικαλέστηκαν την αρχή της αυτοδιάθεσης υπέρ των εθνικοτήτων που ζούσαν μέσα στην πρώην Ρωσική Αυτοκρατορία⁶⁵. Μέσα από τη 'Διατριβή της Σοσιαλιστικής Επανάστασης και του Δικαιώματος των Εθνών για Αυτοδιάθεση' του Λένιν που δημοσιεύτηκε το Μάρτιο 1916 αλλά και σύνολο άλλων Σοβιετικών διακηρύξεων η αυτοδιάθεση φαινόταν να συγκροτείται από τρία στοιχεία: α) μπορούσε να την επικαλεστεί κάθε εθνοτική ή εθνική ομάδα που έχει την πρόθεση να αποφασίσει τη δική του μοίρα ελεύθερα, β) ήταν μια αρχή που είχε εφαρμογή μετά από το αποτέλεσμα στρατιωτικών συγκρούσεων μεταξύ κυρίαρχων κρατών για την κατανομή των εδαφών από τη μια δύναμη στην άλλη και γ) ήταν μια αντιαποικιακή απαίτηση, που σχεδιάστηκε για να απελευθερώσει όλες τις αποικιακές χώρες.

Για το Λένιν η αυτοδιάθεση των εθνών που ζούσαν εντός ενός κυρίαρχου Κράτους έπρεπε πρωταρχικά να πραγματοποιηθεί μέσω της απόσχισης. Η απόσχιση αυτή δεν ήταν αναγκαίο να επιτευχθεί μέσω της άσκησης βίας αλλά θα μπορούσε να γίνει μέσω της ελεύθερης έκφρασης του πληθυσμού με ψηφοφορία δηλαδή δημοψηφίσματος. Βέβαια ο Λένιν δεν θεωρούσε την ανεξαρτησία ενός έθνους ή λαού τον απώτερο σκοπό. Τονίζοντας τους κινδύνους του διαμελισμού, και την διαμόρφωση μικρών κρατών, έδινε έμφαση στα πλεονεκτήματα της ομοσπονδίας σε αντίθεση με τα ανεξάρτητα κράτη. Από την άλλη η ομοσπονδία δεν ήταν και ο τελικός στόχος καθώς γι'αυτόν όλα οδηγούσαν στην αναπόφευκτη ενσωμάτωση των εθνών φυσικά μέσα σε ένα σοσιαλιστικό κόσμο⁶⁶.

---

64 Ibid 43 σελ 14-15

65 Ibid 1 σελ 73

66 Ibid 43 σελ 16-17

Μέχρι τη διάλυσή της το 1991, η Σοβιετική Ένωση αγωνιζόταν να συμφιλιώσει δύο αρχές: της αυτοδιάθεσης και του φεντεραλισμού. Η Ομοσπονδία είχε απορριφθεί κατηγορηματικά από τον Μαρξ, Ένγκελς και το Λένιν. Αλλά, αυτό έγινε μόνο στα πρώιμα στάδια της επανάστασης. Ο άμεσος στόχος του Σοβιετικού φεντεραλισμού ήταν διττός: πρώτον, για την πρόληψη του περαιτέρω διαχωρισμού και, δεύτερον, για να προσελκύσουν τις ήδη αποσχισμένες μεθόριες περιοχές πίσω στο Ρωσικό κράτος. Το αποκαλούμενο δικαίωμα απόσχισης ήταν ένας μύθος, και όχι η πραγματικότητα. Μοναδικός σκοπός του ήταν να χρησιμεύσει ως ιδεολογικό ηρεμιστικό για να κατευνάσει τα διάφορα έθνη έτσι ώστε να πιστέψουν ότι η Ένωση ήταν μια εθελοντική συνένωση⁶⁷.

2.2. Ο Wilson και αυτοδιάθεση

Ένας άλλος πολιτικός που συνέβαλε τα μέγιστα στην θεωρία και την πρακτική της αυτοδιάθεσης είναι ο πρόεδρος των ΗΠΑ Woodrow Wilson. Αυτός είναι που σχετίζεται με το περιεχόμενο και τη μορφή της αυτοδιάθεσης, όπως βρίσκεται σήμερα. Η στάση που υιοθέτησε και η υπόθεση των νησιών νησιά Aaland (1921) αντικατοπτρίζουν τη σύγχρονη αντίληψη της αυτοδιάθεσης, τόσο της εσωτερικής όσο και της εξωτερικής. Ωστόσο, οι απόψεις του για την αυτοδιάθεση δεν ήταν σύμφωνη με τη διεθνή πρακτική της εποχής εκείνης, ειδικά η πρακτική που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της Κοινωνίας των Εθνών.

Η υιοθέτηση του Wilson της αυτοδιάθεσης ως κεντρικό στοιχείο της ειρήνης μετά τον Α΄ΠΠ ήταν αντιδραστική και τόσο του πολέμου όσο και των πρωτοβουλιών των μπολσεβίκων. Πριν από την 11 Φεβρουαρίου 1918 ο όρος της αυτοδιάθεσης δεν είχε χρησιμοποιηθεί δημόσια από τον Wilson. Ο όρος που είχε χρησιμοποιηθεί ήταν αυτός της 'αυτο-κυβέρνησης'(εσωτερική αυτοδιάθεση). Όσον αφορά την εξωτερική αυτοδιάθεση, ο Wilson ήταν ενάντια στο διαμελισμό της Αυστρο-Ουγγρικής Αυτοκρατορίας⁶⁸. Η εξωτερική μορφή της αυτοδιάθεσης αναφέρθηκε σε ομιλία του Wilson αργότερα και σήμαινε δύο πράγματα: το δικαίωμα των λαών να επιλέγουν τη δική τους κυριαρχία και στον ποιόν θα υποτάσσονται και δεν πρέπει να παραδίδονται από την μια κυριαρχία σε άλλη σαν να ήταν μέρος ιδιοκτησίας. Η πολυπλοκότητα της Ευρώπης, όμως, ήταν πολύ μεγάλη για να καταστεί δυνατή η ολοκληρωτική εφαρμογή της αυτοδιάθεσης κατά μήκος των γραμμών εθνικότητας⁶⁹. Ταυτόχρονα, ο Wilson απορρίφθηκε, όχι μόνο από τους Ευρωπαίους, αλλά και από

---

67 Ibid 1 σελ 78

68 Anthony Whelan, *Wilsonian Self-Determination and the Versailles Settlement*, The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 43, No. 1 (Jan., 1994), σελ

69 Ibid 1 σελ 81

τους δικούς του συναδέλφους και συμβούλους. Ο Γραμματέας του Κράτους, Ρόμπερτ Λάνσινγκ, χαρακτήρισε την αυτοδιάθεση που προτάθηκε από τον Wilson μια αρχή 'δυναμίτη', με τεράστια αποσταθεροποιητική δύναμη όταν έρχεται αντιμέτωπη με την πρακτική υλοποίηση⁷⁰. Φαίνεται να είχε προβλέψει τις δυσκολίες της διαδικασίας καθορισμού το ποιοί θα πρέπει να είναι αυτοί που θα συγκροτούν την αρχή αυτή: η φυλή, το έδαφος, κοινότητα, ή όλα αυτά αθροιστικά;

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω οι μεγάλες δυνάμεις της εποχής δεν ενέκριναν την πρόταση του Wilson για την ενσωμάτωση της αυτοδιάθεσης στην Κοινωνία των Εθνών. Ουσιαστικά η Κοινωνία των Εθνών αναφέρεται μόνο στο σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας και της υφιστάμενης πολιτικής ανεξαρτησίας των μελών του. Η αυτοδιάθεση εφαρμόστηκε μόνο στις περιπτώσεις που προβλέπονται ρητά από τους ειρηνοποιούς της Διάσκεψης Ειρήνης των Παρισίων και, στο βαθμό που αφορούσε στα δημοψηφίσματα και τα δικαιώματα των μειονοτήτων, η εφαρμογή τους θα μπορούσε να θεσπιστεί μόνο μέσω μιας διαδικασίας που θα προβλεπόταν από το Συμβούλιο της Κοινωνίας των Εθνών.

Στις 28 Ιουνίου, το 1919, υπογράφηκε στις Βερσαλλίες η Συνθήκη Ειρήνης που προσπάθησε να ρυθμίσει όλα τα προβλήματα που ανέκυψαν ανάμεσα στις Δυνάμεις της Ανταντ και τη Γερμανία.

Τα πρώτα ζητήματα, τα οποία οι σύνεδροι έπρεπε να αντιμετωπίσουν σε σχέση με τη Γερμανία, ήταν το πολιτικό καθεστώς που θα επέλεγαν οι Γερμανοί για να διακυβερνηθούν, οπωσδήποτε δημοκρατικό και σε καμία περίπτωση μοναρχικό και εκείνο των συνόρων. Το πρώτο επιλύθηκε με σχετική ευκολία. Η Γερμανία εξακολούθησε να αποτελεί, ένα ομοσπονδιακό κράτος, παρά τις αντιρρήσεις που διατυπώθηκαν και τις διασπαστικές τάσεις που εμφανίστηκαν, εκ μέρους κυρίως της Γαλλίας, με το αιτιολογικό ότι ο κατακερματισμός της θα βοηθούσε στην εξασθένησή της.

Πρώτο θέμα με το οποίο καταπιάστηκαν οι σύνεδροι ήταν η ρύθμιση της οροθετικής γραμμής προς δυσμάς της Γερμανίας. Το θέμα αυτό απασχολούσε τα συνορεύοντα με τη Γερμανία κράτη, τη Γαλλία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Ουσιαστικό ρόλο στον καθορισμό των γαλλοβελγικών συνόρων διαδραμάτισε το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, το οποίο διενεργήθηκε στις περιοχές όπου η πλειονότητα του πληθυσμού ήταν Βαλλόνοι, σύμφωνα με το οποίο αποφαινόταν υπέρ της προσαρτήσεως των εδαφών αυτών στο Βέλγιο. Οι περιοχές αυτές είχαν καταστεί για τα γερμανικά στρατεύματα ορμητήριο, από το οποίο εισέβαλαν στο Βέλγιο στις

---

70 Morton H. Halperin and David J. Scheffer with Patricia Small, *Self-Determination In The New World Order* Morton, Carnegie Endowment for International Peace, Washington DC 1992 σελ 16-17

αρχές του Α΄ΠΠ, παραβιάζοντας την ουδετερότητά του, για να εισέλθουν στη Γαλλία. Τα εδάφη αυτά προσαρτήθηκαν στο Βέλγιο και έτσι τα γερμανικά σύνορα μετατοπίστηκαν ανατολικότερα προς όφελος του Βελγίου.

Παράλληλα η Πολωνία(Δυτική Πρωσσία), η Τσεχοσλοβακία(ένα μικρό τμήμα της Άνω Σιλεσίας), Λιθουανία(Μέμελ) και άλλες αποικίες πέρασαν στην Κοινωνία των Εθνών και έμμελε να αποφασιστεί το καθεστώς τους μέσω δημοψηφισμάτων. Στις περιπτώσεις αυτές τα κριτήρια ήταν οικονομικά και στρατηγικά και πολύ λιγότερο η αρχή της εθνικότητας. Οι πιο σημαντικές περιπτώσεις ήταν αυτές της Άνω Σιλεσίας και του Σάαρ. Στην περίπτωση της Άνω Σιλεσίας ήταν δύσκολο να εφαρμοσθεί η αρχή της αυτοδιάθεσης μέσω δημοψηφίσματος. Σε ένα δημοψήφισμα που έλαβε μέρος τον Μάρτιο του 1921, η πλειοψηφία ψήφισε υπέρ της ενοποίησης με την Γερμανία. Από τη στιγμή που η περιοχή ήταν μεικτή και υπήρξαν καταγγελίες για νοθεία του δημοψηφίσματος, δεν άργησαν να ξεσπάσουν συγκρούσεις μεταξύ Γερμανών και Πολωνών αγροτών. Στο τέλος, η ΚτΕ έδωσε στη Γερμανία το μεγαλύτερο μέρος της Άνω Σιλεσίας, αλλά τα περισσότερα από τα πλούσια ορυχεία στην Πολωνία. Και οι δύο πλευρές παρέμειναν ανικανοποίητες και ο εμφύλιος πόλεμος ακολούθησε. Το μήνυμα της υπόθεσης Σάαρ είναι το τι συμβαίνει αν μια συγκεκριμένη περιοχή δεν παραδίδεται πάνω από την χώρα στην οποία ανήκει. Τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος στο Σάαρ, που πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 1935, απέδειξε μόνο κάτι που είχε γίνει γνωστό για αρκετό καιρό: την ενοποίηση με τη Γερμανία.⁷¹

Σε άλλα μέρη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης δεν προβλεπόταν δημοψηφίσματα. Πολλές μειονότητες υπήρχαν εντός των κρατών που δημιουργήθηκαν με βάση την αρχή της αυτοδιάθεσης μετά τον Α΄ΠΠ: η Γιουγκοσλαβία, η Αυστρία, η Τσεχοσλοβακία, η Ρουμανία, η Πολωνία και η Ουγγαρία. Τα δικαιώματά τους έπρεπε να προστατεύονται από το καθεστώς των μειονοτήτων της Κοινωνίας των Εθνών, το οποίο όμως ήταν αναποτελεσματικό. Αυτή η ελλιπής προστασία των μειονοτήτων αποδείχθηκε μια καλή δικαιολογία για τον Χίτλερ να δοκιμάσει τη δική του εκδοχή της αυτοδιάθεσης. Το νέο Κράτος της Τσεχοσλοβακίας ήταν πρώτη δοκιμή του και ο Διακανονισμός του Μονάχου η προκαταρκτική επιτυχία του στο δρόμο για να τον Β΄ΠΠ⁷²

---

71 Rene Albrecht-Carré, *Versailles Twenty Years After*; Political Science Quarterly Vol. 55, No. 1 (Mar., 1940), σελ 5-9
Ibid 1 σελ 82

72 Ibid 1 σελ 83

2.3. Η υπόθεση των νησιών Aaland⁷³

Όταν η υπόθεση των νησιών Aaland(βρίσκονται στη Βαλτική Θάλασσα κοντά στις ακτές της Σουηδίας) εμφανίστηκε το 1920, η αυτοδιάθεση σήμαινε πλήρη ανεξαρτησία. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο διατυπώνεται ότι η άρνηση της ΚτΕ να αναγνωρίσουν το δικαίωμα του στους νησιώτες να ενωθούν με τη Σουηδία ισοδυναμούσε με την άρνηση της αυτοδιάθεσης. Λαμβάνοντας υπόψη τόσο την εσωτερική και εξωτερική μορφή της αυτοδιάθεσης η ΚτΕ επιβεβαίωσε την αντίληψη του Wilson περί αυτοδιάθεσης. Η περίπτωση των νησιών Aaland θα χρησιμεύσει αργότερα ως βάση για μια ευρύτερη και πιο φιλελεύθερη ερμηνεία της αυτοδιάθεσης, αν και δεν υπήρξε πολύ συχνά επίκληση υπό αυτή την έννοια.

Οι διαβουλεύσεις σχετικά με τα νησιά Aaland θα μπορούσαν να χωριστούν στο νομικό και πολιτικό μέρος. Το πρόβλημα προέκυψε κατά την παγίωση της ανεξαρτησίας της Φινλανδίας από τη Ρωσία μετά το ξέσπασμα της Οκτωβριανής Επανάστασης το 1917. Νομικά ζητήματα εξετάστηκαν από την Επιτροπή των Νομικών, ενώ πολιτικά από την Επιτροπή των Εισηγητών. Και τα δύο αφορούσαν την αυτοδιάθεση των νησιών Aaland.

Η Φινλανδία κήρυξε την ανεξαρτησία της από τη Ρωσία στις 15 Νοεμβρίου 1917 και αναγνωρίστηκε τελικά από τη Σοβιετική κυβέρνηση της Ρωσίας την 4 Ιανουαρίου 1918. Η Σουηδική κυβέρνηση αναγνώρισε τη Φινλανδία την ίδια ημέρα. Οι ΗΠΑ αναγνώρισαν την ανεξαρτησία της Φινλανδίας μόνο όταν εγκαθιδρύθηκε η νέα δημοκρατική κυβέρνηση της Φινλανδίας. Ακολούθησαν η Γαλλία και η Βρετανία. Μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Φινλανδίας, δεν υπήρχαν εκπρόσωποι από τα νησιά ώστε να συμμετάσχουν στη Φινλανδική πράξη. Οι νησιώτες ήταν απασχολημένοι με τη δική τους προσφορά για ανεξαρτησία από τη Ρωσία. Για το θέμα αυτό, είχαν εκφράσει την επιθυμία τους για ένωση με τη Σουηδία σε δημοψήφισμα που διεξήχθη στις 31 Δεκεμβρίου 1917. Το ζήτημα εμφανίστηκε στο Συμβούλιο της Κοινωνίας των Εθνών, από τους κάτοικους των νήσων Aaland και τη Σουηδική κυβέρνηση⁷⁴. Τον Ιούλιο του 1920 το Συμβούλιο της ΚτΕ, καθόρισε μια επιτροπή από τρεις δικαστές για να εξετάσουν, κατά πόσο, υπό το διεθνές δίκαιο οι κάτοικοι των νησιών Aaland, ήταν ελεύθεροι να αποσχιστούν από την Φινλανδία και να ενωθούν με το Βασίλειο της Σουηδίας. Σύμφωνα με τη Σουηδία, η αρχή της

---

73 Ibid 43σελ 27

Ibid 1 σελ 84

74 Η φινλανδική κυβέρνηση δήλωσε ότι: 'Σε αντίθεση με την πρόταση της Σουηδικής κυβέρνησης να υποβάλει το ζήτημα για το μελλοντικό καθεστώς των νησιών σε δημοψήφισμα του πληθυσμού, αυτή η κυβέρνηση ακολουθεί τις αρχές σύμφωνα με τις οποίες, διάφορα εδαφικά ζητήματα αποφασίστηκαν από την Ειρήνη Διάσκεψη, όπου σε περίπτωση σύγκρουσης, όπως εν προκειμένω, μεταξύ των επιθυμιών μιας μειονότητας και της οικονομικής και στρατιωτικής κατάσταση ενός έθνους

αυτοδιάθεσης, εγγυούταν στους νησιώτες, διαμέσου του δημοψηφίσματος, την καταγραφή της θέλησής τους να ενωθούν με την Σουηδία. Σύμφωνα με την Φιλανδία, η υπόθεση αυτή έπρεπε να αφηθεί στην εσωτερική Φιλανδική δικαιοδοσία.

Για την υπόθεση αυτή, κατατέθηκαν δύο εκθέσεις που αφορούσαν τα νομικά ζητήματα της διαφωνίας. Η πρώτη που εκδόθηκε από την Διεθνή Επιτροπή των Δικαστών, διατύπωνε πως παρόλο που η αρχή της αυτοδιάθεσης υποστηρίχθηκε με ζήλο κατά τη διάρκεια του πολέμου δεν θα μπορούσε ωστόσο να θεωρηθεί κανόνας διεθνούς δικαίου. Εν τω μεταξύ η Επιτροπή, επικύρωσε την Φιλανδική θέση, ότι υπό το θετικό διεθνές δίκαιο, ανήκει αποκλειστικά στην κυριαρχία ενός συντεταγμένου Κράτους, να επιτρέψει ή ν'αναχαιτίσει, μέρος του πληθυσμού του, το δικαίωμα να αποφασίσει τη δική του πολιτική τύχη, μέσω δημοψηφίσματος ή οποιουδήποτε άλλου τρόπου. Ωστόσο σύμφωνα με την Επιτροπή η διαφορά των νησιών Aaland ενέπιπτε στην δικαιοδοσία της ΚτΕ., και αυτό γιατί δεδομένου ότι η Φιλανδία είχε πρόσφατα ανεξαρτητοποιηθεί από τη Ρωσία, δεν πληρούσε τον χαρακτηρισμό του συντεταγμένου κράτους και ότι δεν ήταν ένα ανεξάρτητο μέλος της διεθνούς κοινότητας.

Έχοντας υιοθετήσει την άποψη των Δικαστών, το Συμβούλιο έθεσε στην Επιτροπή των Εισηγητών να προτείνουν ένα πρόγραμμα δράσης⁷⁵. Η έκθεσή τους, ανέφερε ότι τα νησιά Aaland παρέμειναν υπό την κυριαρχία της Φιλανδίας, αλλά αυτή η χώρα θα έπρεπε να αυξήσει τις εγγυήσεις της στα νησιά υπό τον Νόμο Αυτονομίας της 7 Μαΐου 1920.

Η Επιτροπή των Δικαστών συζήτησε την σχέση μεταξύ της αυτοδιάθεσης και της προστασίας των μειονοτήτων. Σ' αυτό το ζήτημα το σώμα, που υιοθέτησε την άποψη ότι η προστασία των μειονοτήτων ήταν ένα είδος εφεδρικής λύσης, λόγου σωρείας εξωτερικών νομικών λόγων, οι λαοί δεν είχαν το δικαίωμα να συστήσουν ανεξάρτητη κρατική οντότητα ή να επιλέξουν μεταξύ δύο υπαρχόντων κρατών. Η Επιτροπή υποστήριξε, ότι η αρχή της αυτοδιάθεσης και της προστασίας των μειονοτήτων, είχαν κοινό έδαφος και κοινό αντικείμενο(να εξασφαλίσουν σε ορισμένες εθνικές ομάδες την διατήρηση και την ελεύθερη ανάπτυξη των κοινωνικών, εθνολογικών ή θρησκευτικών χαρακτηριστικών τους). Ωστόσο όπου, ' γεωγραφικές, οικονομικές ή άλλες παρόμοιες εκτιμήσεις' εμπόδισαν την προσφυγή στην αυτοδιάθεση, 'μία λύση υπό τη μορφή συμβιβασμού' στηριζόταν στην προστασία των μειονοτήτων.

---

75 Η Επιτροπή των εισηγητών είχαν να αντιμετωπίσουν μόνο τις πολιτικές πτυχές του θέματος. Η έκθεση της Επιτροπής των εισηγητών, με ημερομηνία 16 Απριλίου 1921, καλύπτει τριάντα επτά μεγάλες σελίδες και παραρτήματα με δεκατέσσερις περισσότερες σελίδες. Οι εισηγητές εξέτασαν τα ιστορικά, πολιτικά, στρατηγικά, και άλλα γεγονότα που είχαν σχέση με το αντικείμενο της διαφοράς.

Τα δύο σώματα υιοθέτησαν την άποψη ότι, ενώ η προστασία των μειονοτήτων ήταν ή μόνη λογική λύση για να παρέχει εγγυήσεις στις εθνοτικές ή θρησκευτικές ομάδες, χωρίς να διακοπεί η εδαφική ακεραιότητα των Κρατών, θα υπήρχαν περιπτώσεις όπου η προστασία αυτή δεν θα χαρακτηριζόταν από αποτελεσματικότητα. Αυτές οι περιπτώσεις αναδύονται όταν το Κράτος, χρησιμοποιεί την εξουσία του εις βάρος της μειονότητας, καταπιέζοντας ή διώκοντας τα μέλη της ή αδυνατεί ως κράτος να παρέχει την εφαρμογή των εγγυήσεων και ασφαλίσεων για την προστασία των μειονοτήτων. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, σύμφωνα με την Επιτροπή των Δικαστών η διαφορά δεν θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως εσωτερικής δικαιοδοσίας. Στο ίδιο μήκος κύματος η Επιτροπή των Εισηγητών διατύπωσε ότι σε τέτοιες περιπτώσεις, θα πρέπει να γίνει αποδεκτή η απόσχιση της μειονότητας από το Κράτος.

Παρά το γεγονός ότι υπήρξε μικρή ανάπτυξη στο πεδίο της αυτοδιάθεσης πριν από το 1945, αυτή η υπόθεση, μαζί με τα δημοψηφίσματα, απέδειξαν την πολιτική δύναμη της αυτοδιάθεσης στην περίοδο του Μεσοπολέμου. Η υπόθεση των νησιών Aaland αντιπροσωπεύει εν προκειμένω προηγούμενο σε σχέση με τη βάση γύρω από την οποία περιστράφηκε και τη δυναμική που συγκεντρώθηκε σχετικά με την πρακτική και τη θεωρία της αυτοδιάθεσης.

3. Η Αυτοδιάθεση μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο

Η εξέλιξη της αυτοδιάθεσης από μια επαναστατική και αρχή καθοδήγησης σε ένα νόμιμο δικαίωμα μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δεν ήταν μια μικρή διαδικασία. Αυτή η εξέλιξη στην εποχή μετά το 1945 πραγματοποιήθηκε μέσα στα αντίθετα πλαίσια των κυριαρχικών δικαιωμάτων και του κράτους ισότητας. Αυτή η αντίθεση, με τη σειρά της, οδήγησε σε μεταβολές στη βάση των διεθνών σχέσεων. Μια νέα διεθνής υπόσταση αποκτήθηκε και αναγνωρίστηκε στις πρώην αποικίες και τους λαούς αυτών. Την ίδια στιγμή, κανένα νέο κράτος δεν δημιουργήθηκε την επαύριο του Β'ΠΠ (εκτός των περιπτώσεων της Ανατολικής Γερμανίας, της Κορέας και του Βιετνάμ). Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπήρξαν αλλαγές στον εδαφικό χάρτη του κόσμου. Αυτές σχετίζονται κυρίως με αναπροσαρμογές των συνόρων. Σε αυτές τις αναδιατάξεις συνόρων του Β'ΠΠ, η πρώην Σοβιετική Ένωση κέρδισε τα περισσότερα (τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ασία). Ωστόσο, το τελικό αποτέλεσμα δεν ήταν η δημιουργία νέων κρατών.⁷⁶

Η διεθνής τάξη μετά το Β'ΠΠ έμοιαζε περισσότερο με την τάξη που δημιουργήθηκε από το Συνέδριο της Βιέννης: ήταν ένα σύστημα που βασίζεται στην κρατική κυριαρχία, η οποία είναι,

---

76 Ibid 1σελ 90

εντός της έννοιας της κρατικής αυτοδιάθεσης. Ο Χάρτης του Ατλαντικού της 14ης Αυγούστου του 1941, που δημιουργείται από είκοσι έξι Συμμαχικά Κράτη, δεν αναφέρει πουθενά την αυτοδιάθεση. Το ίδιο και τα έγγραφα που συντάσσονται το 1944 κατά τη διάρκεια διαπραγματεύσεων σχετικά με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών που πραγματοποιήθηκε στο Dumbarton Oaks στην Ουάσιγκτον. Στο Ατλαντικό Σύμφωνο το επίκεντρο των Συμμάχων ήταν να κηρύξει ως μη γενόμενες και άκυρες τις εδαφικές αλλαγές που έγιναν κατά τη διάρκεια του πολέμου και να αποκαθιστήσει τα κυριαρχικά δικαιώματα και την αυτοδιοίκηση σε εκείνους που τα είχαν στερηθεί βίαια. Η στάση αυτή άλλαξε αργότερα μέσω των περιφερειακών προτάσεων. Μεταγενέστερες διαβουλεύσεις στο Σαν Φρανσίσκο, ωστόσο, οδήγησαν σε περαιτέρω ανάπτυξη, η οποία ήταν τελικά προς όφελος της έννοιας της αυτοδιάθεσης. Οι διαβουλεύσεις στο Σαν Φρανσίσκο το 1946 έφεραν στο προσκήνιο μια τροπολογία που κατατέθηκε από τη Σοβιετική Ένωση, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την εισαγωγή της πρότασης 'με βάση το σεβασμό της αρχής των ίσων δικαιωμάτων και της αυτοδιάθεσης των λαών' στο κείμενο των άρθρων 1§2 και 55 του ΧτΗΕ⁷⁷. Δεδομένου του πολυεθνικού χαρακτήρα της Σοβιετικής Ένωσης, η υποστήριξη της για αυτοδιάθεση ήταν προσεκτική και επιλεκτική από την εποχή του Λένιν και είχε υπηρετήσει πολιτικές σκοπιμότητες της σοβιετικής επέκτασης. Σε μια προσπάθεια να προλάβει τη Σοβιετική εδαφική επέκταση μετά το Β'ΠΠ, οι δυτικές χώρες πρότειναν το καθεστώς κηδεμονίας.

Οι διατάξεις του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών προβλέπουν την αυτοδιάθεση, αλλά μόνο στο επίπεδο της αρχής. Τα άρθρα του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών δεν αναφέρονται ούτε προς σημείο των περιοχών στις οποίες η αυτοδιάθεση θα πρέπει να εφαρμόζεται ούτε ως προς τον τελικό στόχο της αυτοδιάθεσης. Οι συντάκτες του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών δεν είχαν στο μυαλό τους τις μορφές αυτοδιάθεσης που προέκυψαν κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Είχαν στο μυαλό του, όμως, ήταν την συμπερίληψη της εφαρμογής της αυτοδιάθεσης στην έννοια των υφιστάμενων κρατών. Η αυτοδιάθεση στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών ήταν κρατοκεντρική και αυτό ήταν ένα αποτέλεσμα του γεγονότος ότι αυτή τη φορά η αυτοδιάθεση, σε αντίθεση με τον Α' ΠΠ, δεν ήταν ο στόχος του πολέμου. Οι μορφές της αυτοδιάθεσης που εξελίχθηκαν αργότερα, ήταν το αποτέλεσμα της πολιτικής πίεσης που προερχόταν από τις σοσιαλιστικές χώρες και την αύξηση του αριθμού των νέων ανεξάρτητων χωρών του Τρίτου Κόσμου. Σε όλες τις μορφές της, πριν να επιτευχθεί στο επίπεδο ενός νομικού δικαιώματος μέσω διαφόρων διεθνών εργαλείων, η πρακτική εφαρμογή της αυτοδιάθεσης εξαγοράστηκε από τα γεγονότα που έλαβαν χώρα. Στα πρώτα χρόνια της ανάπτυξης της αυτοδιάθεσης ταυτιζόταν με την αντι-αποικιοκρατία. Εκτός από αυτή την αρχική μορφή, η

---

77 Ibid 1 σελ 20-24

Ibid 43 σελ 30

αυτοδιάθεση πήρε μερικές άλλες μορφές εκδηλώσεων στα επόμενα χρόνια: το 'αυτό' ήταν τώρα τα εδάφη υπό ξένη στρατιωτική κατοχή και εδάφη, όπου η πλειοψηφία του έγχρωμου πληθυσμού ήταν θύματα του θεσμοθετημένου απαρτχάιντ στα χέρια των Ευρωπαίων. Όλες αυτές οι εκδηλώσεις της αυτοδιάθεσης ήταν ως επί το πλείστον ένα προϊόν των διπλωματικών και άλλων προσπαθειών των χωρών του Αφρο-Ασιατικού Ανατολικού Μπλοκ. Η τελική της μορφή, δηλαδή η προσέγγιση του Ελσίνκι του 1975, δεν θεώρησε την αυτοδιάθεση να είναι σχετική μόνο σε αποικιακές καταστάσεις, ξένης στρατιωτικής κατοχής και ρατσιστικών καθεστώτων. Το 1975, η Τελική Πράξη του Ελσίνκι, μετά από το πνεύμα των Συμφώνων του 1966 για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, παρείχε τον ορισμό της αυτοδιάθεσης που έθεσε το νέο τρόπο σκέψης στις διεθνείς σχέσεις. Παράλληλα η πάγια πρακτική της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, ένα όργανο που έχει συσταθεί από το Σύμφωνο του 1966 για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ήταν ότι η εσωτερική αυτοδιάθεση σημαίνει ελευθερία από την εξωτερική ανάμειξη.⁷⁸

Σε όλες τις εκδηλώσεις, όμως, η αυτοδιάθεση σημαίνει πλήρη ανεξαρτησία που συνδέεται στενά με την αρχή της εδαφικής ακεραιότητας των υφιστάμενων κυρίαρχων κρατών.

3.1. Η διαδικασία της αποαποικιοποίησης

Η αυτοδιάθεση, ως δικαίωμα και αρχή, δεν εμφανίζεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948, παρόλο που ορισμένα δικαιώματα του άρθρου 21, αργότερα ταυτίστηκαν με την εσωτερική αυτοδιάθεση χωρίς ωστόσο να την κατανομάζει ευθέως. Τα δικαιώματα που περιέχονται στη Διακήρυξη ήταν περισσότερο ατομικού και γενικού χαρακτήρα που δεν αναφέρονται ειδικά σε αξιώσεις για αυτοδιάθεση. Σ' αυτή τη μορφή εμφανίστηκε το 1960 στη Διακήρυξη για τη χορήγηση της Ανεξαρτησίας στα Αποικιακά Κράτη και Λαούς, ενώ ενσωματώθηκε ως ανθρώπινο δικαίωμα και στις δύο Συμβάσεις του ΟΗΕ το 1966 για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Σε πολιτικό επίπεδο, το σημείο καμπής ήταν η Διάσκεψη της Μπαντούγκ (1956). Η τελική νομική πράξη για την αυτοδιάθεση ήταν η *Διακήρυξη για τις Αρχές του Διεθνούς Δικαίου Σχετικά με τις Φιλικές Σχέσεις και τη Συνεργασία μεταξύ των Κρατών σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών*. Σ' αυτή τη Διακήρυξη αναγνωρίζεται μέσα από μια ευρεία συναίνεση, η επέκταση της αυτοδιάθεσης και πέρα από τις αποικιακές περιοχές⁷⁹.

Οι μορφές της αυτοδιάθεσης που ενσαρκώνονται στα παραπάνω έγγραφα είχαν ήδη

---

78 Ibid 43 σελ 30-33

Ibid 1 σελ 90-93

79 Ibid 1 σελ 94

υποστηριχθεί από την πρακτική των κρατών. Η εθνοτική αυτοδιάθεση δεν εμφανίστηκε στο εσωτερικό των κρατών αλλά ούτε και αυτά ενέκριναν κάτι αντίστοιχο. Η εθνολογική αυτοδιάθεση έγινε χαρακτηριστικό του τέλους του Ψυχρού Πολέμου. Μόνο μετά από αυτή τη στιγμή και μετά τα κράτη έπρεπε να αντιμετωπίσουν το γεγονός των εθνοτικών αξιώσεων για αυτοδιάθεση. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι αξιώσεις αυτές αναγνωρίστηκαν ή αναγνωρίζονται και σήμερα στην πράξη. Ωστόσο αποτέλεσαν το κέντρο της προσοχής της διεθνούς κοινότητας. Ιδιαίτερα αυτό έγινε το 1993, στη Διακήρυξη της Βιέννης⁸⁰

Η Διάσκεψη του Μπαντουνγκ 1955 ήταν το πρώτο σημαντικό πολιτικό γεγονός στην διαδικασία της αποαποικιοποίησης. Το συνέδριο αυτό πίεσε περισσότερο από οποιαδήποτε άλλο όργανο τον ΟΗΕ να επικεντρωθεί περισσότερο σε ζητήματα εκτός από τα συνηθισμένα θέματα ειρήνης και ασφάλειας του Ψυχρού Πολέμου και για τα μέτρα αλλαγής ενός κόσμου που κυριαρχείται από τους λευκούς αλλά και για την ταχεία υλοποίηση της διαδικασίας της αποαποικιοποίησης. Το κίνημα ξεκίνησε το 1955 και κορυφώθηκε το 1960 με την εισδοχή στον ΟΗΕ δεκαεπτά πρώην αποικιακών κρατών, δεκαέξι από αυτά της Αφρικής, και η Κύπρος. Πέντε χρόνια αργότερα, τα μέλη του ΟΗΕ αυξήθηκαν σε 114 από τα οποία η Αφρική συνέβαλε με 35, ενώ τα ασιατικά μέλη είχαν αυξηθεί στα δεκαπέντε και της Μέσης Ανατολής σε έντεκα⁸¹.

Το έτος 1960 σηματοδοτεί το σημείο καμπής για την ανάπτυξη του διεθνούς συστήματος, όπως το γνωρίζουμε σήμερα. Η υιοθέτηση της Γενικής Συνελεύσεως, της Αποικιακής Διακήρυξης (14 Δεκέμβρη του 1960)⁸², σηματοδοτεί μια νέα εποχή στις διακρατικές σχέσεις. Η έννοια της νομικής κρατικής υπόστασης, με βάση την πλήρη εδαφική ακεραιότητα των πρώην αποικιακών συνόρων επηρέασε τις διακρατικές σχέσεις σε καιρό ειρήνης, αλλά και σε καιρούς πολέμου αναγνωρίζοντας ένα διεθνές κύρος για τους μη κρατικούς δρώντες. Η δικαιοδοσία αυτών των νέων κρατών, ακροβατούσε μεταξύ των πρώην αποικιοκρατικών διοικητικών συνόρων και των πολυφυλετικών πληθυσμών. Το εθνοτικό μείγμα, σε συνδυασμό με την έλλειψη κρατικών δομών, έδωσε το έδαφος για την ανάπτυξη αντιδημοκρατικών καθεστώτων. Τα νέα πολυεθνικά κράτη, που μεγάλο βαθμό υποστηριζόταν από τους διεθνείς κανόνες και θεσμούς για την εδαφική ακεραιότητα και την κυρίαρχη ισότητα των κρατών, έτειναν όλο και περισσότερο στην απολυταρχία ως απάντηση στην αυξανόμενη απειλή των εθνικιστικών κινήματων μέσα σ'αυτά.

Ο ρόλος των Ηνωμένων Εθνών κατά την περίοδο αυτή ήταν η προώθηση της αυτοδιάθεσης

80 <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx>

81 Ibid 1 σελ 95

82 Απόφαση 1514 (XV) <http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml>

μόνο με την έννοια του καθορισμού της εδαφικής ανεξαρτησίας. Παράλληλα, ο ΟΗΕ υπηρέτησε ως ο χώρος όπου οι εθνικές πολιτικές για την αποικιοκρατία αποτυπώθηκαν και, κατά συνέπεια, οι απόψεις σχετικά με την αντι-αποικιακή αυτοδιάθεση. Μεταξύ αυτών των απόψεων εκείνες που αφορούσαν τη νομική κρατική υπόσταση με βάση την εδαφική ακεραιότητα των πρώην αποικιών πήρε την πιο περίοπτη θέση⁸³.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό αυτής της μορφής αυτοδιάθεσης ήταν και των πληθυσμών που ζούσαν κάτω από τη στρατιωτική κατοχή. Σε σύγκριση με την Αποικιοκρατική Διακήρυξη, αυτή η μορφή αυτοδιάθεσης δεν στηριζόταν στο έδαφος αλλά για τη θέση των λαών που ζούσαν υπό στρατιωτική κατοχή. Στη μορφή αυτή, η αυτοδιάθεση που αφορά τους λαούς που ζουν υπό στρατιωτική κατοχή δεν έχει ένα εσωτερικό χαρακτήρα. Αυτό σημαίνει ότι δεν είχε σχέση με την αυτοδιοίκηση των λαών που ζουν μέσα σε κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος.⁸⁴

Ένα άλλο ζήτημα που προέκυψε και ειδικά μετά την αποαποικιοποίηση ήταν το μετέπειτα της επίτευξης της αυτοδιάθεσης. Από τη στιγμή που αυτοδιάθεση επιτυγχάνεται, που σημαίνει πλήρη ανεξαρτησία, κανένα δικαίωμα απόσχισης δεν αναγνωρίστηκε για άλλες εθνοτικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές ομάδες ή κοινότητες που ζούσαν στο εσωτερικό νέων ανεξάρτητων κρατών. Ο ΟΗΕ στήριξε σθεναρά την εδαφική ακεραιότητα των πρώην αποικιών, τώρα κυρίαρχων και ανεξάρτητων κρατών⁸⁵.

4. Η Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

Η Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη αντιπροσωπεύει μια παρακολούθηση της διαδικασίας *detente* που εμφανίστηκε στη δεκαετία του 1970 στις σχέσεις Ανατολής-Δύσης. Η διαδικασία του ΟΑΣΕ με βάση την Τελική Πράξη του Ελσίνκι είχε διττό χαρακτήρα, ιδίως όσον αφορά τις αρχές της. Από τη μία, ήταν ένα εργαλείο της πολιτικής *detente* που αποσκοπούσε στη μείωση των εντάσεων, οικοδόμηση της εμπιστοσύνης και την ενίσχυση της συνεργασίας. Από την άλλη, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να αμφισβητηθεί το *status quo* στην Ανατολική Ευρώπη και να προωθήσουν μια εκτεταμένη αλλαγή του συστήματος, η οποία

---

83 Ibid 1σελ 22-23

84 Ibid 1 σελ 96

85 U Thant ως Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, δήλωσε το Φεβρουάριο του 1970 ότι τα Ηνωμένα Έθνη δεν έχουν αποδεχθεί, δεν αποδέχονται και δεν πιστεύω ότι θα αποδεχθούν ποτέ την αρχή της απόσχισης ενός τμήματος Κράτους μέλους. Η στάση αυτή υιοθετήθηκε πλήρως από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης

έγινε στην πραγματικότητα με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου⁸⁶.

Η Τελική Πράξη της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη υπεγράφη στο Ελσίνκι την 1 Αυγούστου 1975, από τους Αρχηγούς Κρατών και άλλων υψηλών εκπροσώπων των 33 ευρωπαϊκών χωρών, τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Καναδά. Η Τελική Πράξη διαιρείται σε τέσσερις κυρίως περιοχές. Η πρώτη ασχολείται με ζητήματα που αφορούν την ασφάλεια στην Ευρώπη και περιλαμβάνει τη Διακήρυξη σχετικά με τις Κατευθυντήριες Αρχές στις Σχέσεις μεταξύ των Συμμετεχόντων κρατών, κάποια σχετικά κείμενα με την εφαρμογή της αρχής για αποχής από την απειλή ή χρήση βίας, καθώς και πρόταση για ένα νέο σύστημα για την ειρηνική επίλυση των διαφορών⁸⁷.

Το II μέρος σε γενικές γραμμές ασχολείται με τη συνεργασία στους τομείς της οικονομίας, της επιστήμης και της τεχνολογίας, και το περιβάλλον. Τέλος, το III μέρος ασχολείται με τη συνεργασία στον ανθρωπιστικό και σε άλλους τομείς ενώ το τέταρτο με το follow up του συνεδρίου. Σημαντικό είναι να επισημανθεί ότι δεδομένου ελλείψεως κάποιας συνθήκης δεν υπάρχει κάποια νομική δέσμευση για τα συμμετέχοντα μέλη του ΟΑΣΕ.

Ο ΟΑΣΕ αρχικά ήταν ένα σοβιετικό έργο το οποίο χρονολογείται αρχικά το 1950 όπου προσπάθησε να αποκλείσει την Γερμανική Δημοκρατική Ομοσπονδία από την δυτική στρατιωτική συμμαχία και μετέπειτα το 1960 όπου προσπάθησε να προωθήσει την ειρήνη και ασφάλεια στην Ευρώπη⁸⁸. Το έργο για τη Διάσκεψη άρχισε στο Ελσίνκι το Σεπτέμβριο του 1972 και προχώρησε με μια προσέγγιση στις σχέσεις Ανατολής-Δύσης. Μετά από εννέα μήνες δύσκολων διαπραγματεύσεων, παρήχθη η 27σέλιδη εντολή με τίτλο 'Τελικές Συστάσεις των διαβουλεύσεων του Ελσίνκι'. Οι Υπουργοί Εξωτερικών συναντήθηκαν στο Ελσίνκι τον Ιούλιο του 1973, για μια εβδομάδα για να υιοθετήσουν τις Συστάσεις του Ελσίνκι για το πρώτο στάδιο της ΔΑΣΕ. Το δεύτερο Στάδιο έγινε στη Γενεύη από Σεπτέμβριο του 1973 μέχρι τον Ιούλιο του 1975, το οποίο παρήγαγε την Τελική Πράξη που υπογράφηκε στο Ελσίνκι⁸⁹.

Αν και νομικά δεν δεσμεύει, η Τελική Πράξη, ειδικά η Διακήρυξη για τις αρχές, είχε επιπτώσεις στο συνολικό πολιτικό κλίμα στην Ευρώπη μετά την υιοθέτησή της. Έτσι, για παράδειγμα, η πρώτη αρχή σχετικά με τη ισότιμη κυριαρχία, αναφέρει ότι τα 'συμμετέχοντα κράτη

86 Ibid 1 σελ 119

87 Jane Wright, *The OSCE and the Protection of Minority Rights* Human Rights Quarterly, Vol. 18, No. 1 (Feb., 1996), Johns Hopkins University Press σελ 192

88 Ibid 87 σελ 191

89 Ibid 1 σελ 120

μέλη θεωρούν ότι τα σύνορά τους μπορούν να τροποποιηθούν μόνο σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, με ειρηνικά μέσα και με συμφωνία', έδειξε την ισχύ της τόσο κατά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, αλλά και μετέπειτα.⁹⁰ Το ίδιο ισχύει και για άλλες δύο αρχές που παρουσιάζουν ενδιαφέρον, δηλαδή οι αρχές σχετικά με την Εδαφική ακεραιότητα των Κρατών, τα ισότιμα δικαιώματα και την αυτοδιάθεση των λαών⁹¹.

Κάνοντας αναφορά στην 'ειρηνική αλλαγή' και το 'διεθνές δίκαιο', μια γλώσσα που επέμειναν τα Δυτικά Κράτη, η Τελική Πράξη κατέστη δυνατή για τη Σοβιετική Ένωση να αποκτήσει αυτό που αναζητούσε. Δηλαδή, μια γλώσσα που να νομιμοποιεί τη βίαιη κατάληψη των κρατών της Βαλτικής και τη δημιουργία της ΛΓΔ(Λαοκρατικής Δημοκρατίας της Γερμανίας). Η Σοβιετική Ένωση επέμεινε, και ζήτησε, παρόμοιες παραχωρήσεις με εκείνες που λήφθηκαν στις συνθήκες που είχαν συναφθεί από την Ο.Δ. της Γερμανίας με την ΕΣΣΔ και την Πολωνία σχετικά με την ομαλοποίηση των συνόρων.

Μέχρι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι καρποί αυτής της δυτικής προσέγγισης όσον αφορά τα σύνορα θα δει τις περιπτώσεις των αξιώσεων των χωρών της Βαλτικής για αυτοδιάθεση. Οι χώρες αυτές στήριζαν τις αξιώσεις τους, κυρίως στο δικαίωμα να αποκαταστήσουν τη χαμένη κυριαρχία τους που είχαν την παραμονή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Με την ίδια λογική, το ζήτημα της διαδοχής της πρώην ΛΔΓ δεν τέθηκε, επειδή η γερμανική έκδοση θεωρήθηκε ως επανένωση της διαιρεμένης χώρας και όχι ως περίπτωση διάλυσης κράτους⁹².

Το γεγονός ότι η Σοβιετική Ένωση είχε αποδεχθεί ακόμη και μία ξεχωριστή αρχή για τα ανθρώπινα δικαιώματα (Αρχή VII), για τον καθορισμό των βασικών αρχών για την διατήρηση της ασφάλειας και της συνεργασίας στην Ευρώπη του Ψυχρού Πολέμου ήταν ένα από τα θαύματα του ΟΑΣΕ. Στη Διακήρυξη περιέχονται μερικές από τις πιο καινοτόμες ιδέες, οι οποίες σταδιακά δημιουργήσαν τις προϋποθέσεις για μια ελεύθερη Ευρώπη και την κατάρρευση του κομμουνισμού. Στον ίδιο χαρακτήρα ήταν η αρχή σχετικά με την αυτοδιάθεση, που εισήχθη με την επιμονή της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και άλλες δυτικές χώρες. Η Σοβιετική Ένωση και άλλες ανατολικές χώρες θεωρούσαν ότι η αρχή αυτή δεν θα έπρεπε να εισαχθεί στην Τελική Πράξη, με την αιτιολογία ότι η αυτοδιάθεση παραδοσιακά συνδέεται με το δικαίωμα των αποικιακών λαών να καθιερώσουν την ανεξαρτησία τους. Βέβαια η Γερμανία απέβλεπε στην αρχή της

---

90 <https://www.osce.org/mc/39501?download=true> σελ 4

91 Ibid 90 σελ 7

92 Ibid 1 σελ 122-123

αυτοδιάθεσης ως προσπάθεια ένωσης ενός ομοσπονδιακού κράτους και όχι την ένωση δυο κρατών⁹³.

5. Εξωτερική/Εσωτερική Αυτοδιάθεση

Μέσα στο χρόνο η αυτοδιάθεση φαίνεται να έχει πάρει πολλές μορφές. Συμφωνία περί του ορισμού της αυτοδιάθεσης δεν υφίσταται. Η διεθνής κοινότητα φαίνεται να συγκροτείται επί του θέματος μεταξύ δύο σχολών: της 'δημοκρατικής(εσωτερική) και την 'εθνικιστική' (εξωτερική)⁹⁴. Η εξωτερική αυτοδιάθεση αναφέρεται κατά κύριο λόγο στις αποικιακές περιπτώσεις καθώς αναφέρεται άμεσα στην περιοχή ενός Κράτους- την διαίρεση του, την μεγένθυσή του ή αλλαγή του-και τις σχέσεις του με τα άλλα κράτη. Αυτή η μορφή της εξωτερικής αυτοδιάθεσης έχει διατυπωθεί μέσω τριών διακρίσεων που αφορούν το τελικό αποτέλεσμα της αυτοδιάθεσης, και έχουν διατυπωθεί στην Απόφαση 1541(XV)(1960) της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ : κατάληξη ως κυρίαρχο ανεξάρτητο κράτος...ελεύθερη ένωση με ένα ανεξάρτητο κράτος...ή ενσωμάτωση με ένα ανεξάρτητο κράτος. Βέβαια όμως σ'αυτή την απόφαση το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης δεν συνεπάγεται και την ανεξαρτησία, ή την απόσχιση από ένα ανεξάρτητο κράτος, απλά είναι τα μόνα ή αναγκαία ή και κατάλληλα μέσα για την άσκηση του δικαιώματος. Σημαντική βέβαια είναι και η διατύπωση του Cassese που αναφέρει ότι για τις αποικίες όπου ο πληθυσμός είναι διαιρεμένος σε εθνοτικές ομάδες ή έθνη δεν έχουν την ελευθερία να επιλέξουν από μόνοι τους το εξωτερικό καθεστώς τους αλλά και από την στιγμή που αυτό το δικαίωμα ασκηθεί τότε ακριβώς σταματάει πλέον να υφίσταται.⁹⁵

Η εσωτερική αυτοδιάθεση αναφέρεται στο δικαίωμα του λαού εντός ενός Κράτους να επιλέγει το πολιτικό καθεστώς, την ελευθερία έκφρασης και γνώμης, το δικαίωμα της ψήφου και γενικότερα το δικαίωμα να συμμετέχουν στις δημόσιες σχέσεις άμεσα ή δια μέσου ελεύθερα εκλεγμένων αντιπροσώπων. Η δυνατότητα για την ευρεία εφαρμογή της εσωτερικής αυτοδιάθεσης, αναφέρθηκε στην Διακήρυξη των Αρχών του Διεθνούς Δικαίου, όπου διατυπώθηκε πως μόνο η κυβέρνηση που αντιπροσωπεύει το σύνολο του πληθυσμού που ανήκουν σε μια περιοχή χωρίς φυλετικές, χρωματικές ή θρησκευτικές διακρίσεις, μπορεί να θεωρηθεί ότι συμμορφώνεται με την αρχή της αυτοδιάθεσης. Η άσκηση αυτού του δικαιώματος μπορεί να έχει εφαρμογή σε πολλές

---

93 Ibid 1 σελ 123-124

94 Tim Potier, *Conflict in Nagorno-Karabakh, Abkhazia and South Ossetia, A Legal Appraisal*, Kluwer Law International, The Hague 2001 σελ 35-37

β) Robert McCorquodale, *Self-Determination: A Human Rights Approach*, The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 43, No. 4 (Oct., 1994), σελ 863-865

95 Ibid 94(β) σελ 865

Ibid 43 σελ 72

διαφορετικές περιπτώσεις από την αυτονομία έναντι κάποιων πολιτικών και νόμων εντός μιας περιοχής ή μέρους Κράτους ως και την οικονομική αυτοδιάθεση. Σημαντικό στοιχείο για τον τύπο της αυτοδιάθεσης που θα ασκηθεί διαδραματίζει και η συνταγματική τάξη του ενδιαφέροντος κράτους⁹⁶.

Ωστόσο θα ήταν λάθος να υποθέσει κανείς ότι η μόνη λειτουργία της αυτοδιάθεσης είναι η παροχή του δικαιώματος της απόσχισης. Η αυτοδιάθεση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην διαδικασία της δημοκρατικοποίησης και την συνέχιση αυτής.

---

96 Ibid 94(β) σελ 864

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Η ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗΣ

1. Η ανεξαρτησία της Σλοβενίας και της Κροατίας

Οι πρώτες ελεύθερες εκλογές στην μετα-κομμουνιστική εποχή τον Απρίλιο του 1990 ανέδειξαν νικητή τον Τούτζμαν και το κόμμα του, Κροατική Δημοκρατική Ένωση (HDZ) όπου ο εθνικισμός ήταν η κυρίαρχη ιδεολογία. Αμέσως μετά την εκλογή, η νέα κυβέρνηση υιοθέτησε το νέο της Σύνταγμα, τον Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου. Τον Απρίλιο του 1991, αποφασίστηκε η διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την ανεξαρτησία της χώρας από την ΣΟΔ της Γιουγκοσλαβίας⁹⁷.

Η ηγεσία του Τούτζμαν επέβαλλε ένα πλαίσιο διακρίσεων που πόλωσε την κατάσταση, καταργώντας πολιτιστικά δικαιώματα και απολύοντας επιλεκτικά από τις δημόσιες υπηρεσίες, ιδιαίτερα τους Σέρβους για να μπορέσουν να καλυφθούν οι θέσεις από Κροάτες. Αυτό έπληξε ιδιαίτερα τα σώματα ασφαλείας, καθώς Κροάτες αστυνομικοί, στάλθηκαν σε αμιγώς σερβικές περιοχές⁹⁸.

Την άνοιξη του 1991 Σέρβοι της Κράινα άρχισαν να διεκδικούν την ανεξαρτησία τους μέσω εχθρικών ενεργειών κατά της Κροατικής Κυβέρνησης. Ριζοσπαστικοί του Σερβικού Δημοκρατικού Κόμματος (SDS), κατέλαβαν αστυνομικά τμήματα και τοποθέτησαν μπάρες στις εισόδους πόλεων που κατοικούταν από Σέρβους. Η Κράινα μονομερώς διακήρυχθηκε ως ανεξάρτητη περιοχή εντός της Κροατίας. Αναταραχές επίσης υπήρξαν και σε περιοχές της Κροατίας στην Ανατολική Σλαβονία. Οπλισμένες Σερβικές περίπολοι αναπτύχθηκαν τόσο στην Κράινα όσο και στην Ανατολική Σλαβονία, ενώ το SDS ζητούσε μαζί με την ανεξαρτησία της Κράινα και την προσάρτηση της Ανατολικής Σλαβονίας στην Σερβία⁹⁹.

Τον Μαΐο του 1991, οι Σέρβοι ηγέτες εμπόδισαν τον Κροάτη Stjepan Mesic, να αναλάβει την προεδρία της Γιουγκοσλαβίας, σύμφωνα με την κυκλική διαδικασία και κατά συνέπεια να γίνει και ηγέτης του Γιουγκοσλαβικού Εθνικού Στρατού (JNA). Ακολούθησε το δημοψήφισμα την 19 Μαΐου για την ανεξαρτησία της Κροατίας, το αποτέλεσμα του οποίου δεν έγινε αποδεκτό από τους Σέρβους της Κράινα, οι οποίοι ζητούσαν ενοποίηση με την Σερβία. Ωστόσο το Ζάγκρεμπ και η Σλοβενία την 25 Ιουνίου 1991 διακηρύσσουν την ανεξαρτησίας της από την Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία. Το Βελιγράδι αντέδρασε αναπτύσσοντας τον Ομοσπονδιακό Στρατό στην Σλοβενία

97 Antonija Petricusic, Mitra Zagar, *Country Specific Report, Conflict Settlement Agreement Croatia*, Mirico, 2007 σελ 5

98 Κοππά Μαριλένα, *Οι Μειονότητες Στα Μετα-Κομμουνιστικά Βαλκάνια*, Λιβανη, Αθήνα 1997 Σελ 98-109

99 Ugo Caruso, *Interplay Between The Council Of Europe, Osce, Eu And Nato*, Eurac Research, Mirico, 2007 Σελ 7

για να ανακτήσει τον έλεγχο των κρατικών συνόρων¹⁰⁰.

1.1. Η Διεθνής Παρέμβαση και η Συμφωνία Brioni.

Με την αντίδραση αυτή από το Βελιγράδι η κυβέρνηση της Σλοβενίας ζήτησε την διπλωματική μεσολάβηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας(ΕΚ) και της Διακήρυξης για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη(ΔΑΣΕ). Την 27 Ιουνίου 1991 οι Υπουργοί της ΕΚ αποδέχθηκαν το αίτημα, συμφώνησαν να μην αναγνωρίσουν τις αποσχίσεις της Σλοβενίας και της Κροατίας και κάλεσαν για αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης και της εδαφικής ακεραιότητας της Γιουγκοσλαβίας.

Στα πλαίσια αυτής της απόφασης αποστέλλεται μια αντιπροσωπεία της ΕΚ για να μεσολαβήσει επί των διαπραγματεύσεων. Στο Μπριόνι συναντήθηκαν η Ευρωπαϊκή Τρόικα αποτελούμενοι από τους Υπουργούς Εξωτερικών του Λουξεμβούργου (Jacques Poos) , Ιταλίας (Gianni de Michelis), Ολλανδίας (Hans van den Broek) και εκπρόσωποι της Σλοβενίας, της Κροατίας, της Σερβίας και της Γιουγκοσλαβίας. Την 7 Ιουλίου 1991 τα μέρη υιοθετούν την Διακήρυξη Brioni¹⁰¹.

Οι αρχές που συμφωνήθηκαν μεταξύ των μερών, που έπρεπε να ακολουθήσουν προκειμένου να διευθετηθούν ειρηνικά τα ζητήματα που προέκυψαν ήταν ότι: α) ο λαός της Γιουγκοσλαβίας έπρεπε να καθορίσει το μέλλον του, β) μια νέα κατάσταση έχει προκύψει στην Γιουγκοσλαβία που απαιτεί την στενή παρακολούθηση και την διαπραγμάτευση μεταξύ διαφορετικών μερών, γ) οι διαπραγματεύσεις θα πρέπει να ξεκινήσουν το αργότερο μέχρι την 1η Αυγούστου 1991 σε όλες τις πτυχές για το μέλλον της Γιουγκοσλαβίας, χωρίς προϋποθέσεις και με βάση τις αρχές της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι και του Χάρτη των Παρισίων για μια νέα Ευρώπη (με σεβασμό στα Ανθρώπινα Δικαιώματα συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος των λαών για αυτοδιάθεση, σύμφωνα με τον Χάρτη των Η.Ε και τις σχετικές νόρμες του Διεθνές Δικαίου, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που σχετίζονται με την εδαφική ακεραιότητα των Κρατών), δ) η Συλλογική Προεδρία πρέπει να ασκήσει την πλήρη αρμοδιότητά της και να διαδραματίσει τον πολιτικό αλλά και συνταγματικό της ρόλο ιδιαίτερα ως προς τις Ομοσπονδιακές Ένοπλες Δυνάμεις και στ) όλα τα μέρη θα πρέπει να απέχουν από οποιαδήποτε μονομερή πράξη, ιδιαίτερα βίας.

Η Κοινότητα και τα Κράτη -Μέλη από την μεριά τους συμφώνησαν να βοηθήσουν έτσι ώστε να βρεθεί μια ειρηνική και διαρκής λύση στην κρίση. Μεταξύ άλλων η βοήθεια αυτή θα

¹⁰⁰ Ibid 97 σελ 8

¹⁰¹ Η Συμφωνία Brioni διαθέσιμη στην ιστοσελίδα http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/HR%20RS%20SI_910707_Brioni%20Declaration.pdf

μπορούσε να επεκταθεί στην παρακολούθηση της προόδου των διαπραγματεύσεων, την εμπειρογνομosύνη για τις ομάδες εργασίας που θα συσταθεί με τα ενδιαφερόμενα μέρη, μεταξύ άλλων νομική, των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των μειονοτικών πληθυσμών, τις οικονομικές, εμπορικές και αμυντικές σχέσεις.

Έμφαση δόθηκε στην απόφαση που υιοθετήθηκε στην Πράγα στα πλαίσια της Επιτροπής Ασφάλειας και Συνεργασίας στην Ευρώπη για την δημιουργία μιας αποστολής παρακολούθησης που θα επρέπε να επιχειρήσει όσο το δυνατόν γρηγορότερα προκειμένου να σταματήσουν οι εχθροπραξίες αλλά και να επιβλέπει και την εφαρμογή των συμφωνηθέντων μεταξύ της Ε.Κ και των Γιουγκοσλαβικών μερών.

Στο παράρτημα I μεταξύ άλλων καθορίστηκε το καθεστώς των συνόρων και η ασφάλεια τους, τα τελωνεία, η εφαρμογή της κατάπαυσης πυρός αλλά και η απελευθέρωση φυλακισμένων που σχετίζονται με τις εχθροπραξίες μέχρι την 25 Ιουνίου 1991.

Στο παράρτημα II δίνονται οι οδηγίες για την αποστολή παρακολούθησης στην Γιουγκοσλαβία. Γεωγραφικά η αποστολή θα δραστηριοποιούταν αρχικά στην Σλοβενία και την Κροατία, ενώ θα αποτελούταν από στρατιωτικό και πολιτικό προσωπικό.(30-50 άτομα)¹⁰².

Αυτή η αποστολή οργανώθηκε από την Ε.Κ εκ μέρους της ΔΑΣΕ και ονομάστηκε ως Αποστολή Παρακολούθησης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας(ECMM) η οποία αποτελούταν από το προαναφερθέν προσωπικό το οποίο ήταν άοπλο. Η εντολή που είχε ήταν να βοηθήσει στην σταθερότητα, και να παρακολουθήσει την εφαρμογή των δεσμεύσεων της Συμφωνίας Βrioni. Ταυτόχρονα με την αποστολή υιοθετήθηκε και από τις δύο Δημοκρατίες η τρίμηνη αναστολή των διακηρύξεων ανεξαρτησίας τους.

Στο μεταξύ η περιοχή που ελεγχόταν από τους Σέρβους της Κράινα επεκτάθηκε γρήγορα κατά την διάρκεια του καλοκαιριού του 1991. Η πολιτοφυλακή των Σέρβων ενισχύθηκε και από τον JNA ο οποίος στην πλειοψηφία του αποτελούνταν από Σέρβους και με την παρουσία του ενίσχυσε την κατά τόπους επιθετικότητα των Σέρβων έναντι των Κροατών.¹⁰³

102Το Μνημόνιο Συνεννόησης διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/HR%20RS%20SI_910816_Memorandum%20of%20Understanding%20on%20the%20Monitor%20Mission%20to%20Yugoslavia.pdf

103Ibid 97 σελ 8

1.2. Η Διάσκεψη Ειρήνης της ΕΚ για την Γιουγκοσλαβία

Σε μία συνάντηση στις Βρυξέλλες την 27 Αυγούστου 1991 η ΕΚ και τα κράτη μέλη συμφώνησαν σε μία διακήρυξη για την πραγματοποίηση μιας διάσκεψης ειρήνης για την Γιουγκοσλαβία που θα έφερνε μαζί την Ομοσπονδιακή Προεδρία, την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση της Γιουγκοσλαβίας, τους Προέδρους των έξι Γιουγκοσλαβικών Δημοκρατιών, τον Πρόεδρο του Συμβουλίου της ΕΚ, εκπροσώπους της Επιτροπής των ΕΚ και των κρατών μελών της ΕΚ. Όπως διατυπώνεται στην διακήρυξη: 'Η Ε.Κ και τα μέλη της δεν μπορούν να μείνουν άπραγα καθώς η αιματοχυσία στην Κροατία συνεχίζεται μέρα με την μέρα. Μία συμφωνία στην παρακολούθηση της κατάπαυσης πυρός και στην διατήρηση του, θα επιτρέψει στην Κοινότητα και τα μέλη της να συγκαλέσουν μια Διάσκεψη Ειρήνης και να εγκαθιδρύσουν μια διαδικασία διαιτησίας'.¹⁰⁴

Η Διάσκεψη πραγματοποιήθηκε υπό την προεδρία του Λόρδου Carrington και υπό την μεσολάβηση της νέας για εκείνη την περίοδο Τρόικας, αποτελούμενη σύμφωνα με την κυκλική εναλλαγή από τους Υπουργούς των Εξωτερικών της Ολλανδίας, Πορτογαλίας και Λουξεμβούργου.

Σκοπός της Διάσκεψης ήταν δημιουργία μιας Επιτροπής Διαιτησίας και η επέκταση της εντολής της Επιτροπής Παρακολούθησης στην εφαρμογή της κατάπαυσης πυρός.

Ωστόσο παράλες τις ενέργειες που έγιναν από την Ε.Κ η κατάπαυση του πυρός δεν επετεύχθει. Τον Σεπτέμβριο του 1991 οι Σέρβοι θα πολιορκήσουν την πόλη του Βούκοβαρ, μια πολιορκία που κράτησε σχεδόν τρεις μήνες μέχρι την πτώση του. Ταυτόχρονα ο βομβαρδισμός της ιστορικά παραλιακής πόλης Ντουμπρόβνικ¹⁰⁵ θα αποτελέσει μεταξύ άλλων το πρώτο θέμα σε μέσα ενημέρωσης παγκοσμίου χαρακτήρα.

Οι θηριωδίες μεταξύ των Σέρβων και των Κροατών θα συνεχιστούν και το τέλος του 1991 θα μετράει 10.000 νεκρούς ενώ εκατοντάδες χιλιάδες θα είναι ο αριθμός των Σέρβων που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους¹⁰⁶.

Με την αποτυχία των διαπραγματεύσεων της ΕΚ, τα Ηνωμένα Έθνη προσκλήθηκαν για να

---

104 Christofer Hill & Karen E. Smith, *European Foreign Policy, Key Documents*, 2000 σελ 363-364 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://hist.asu.ru/aes/EFP_Documents_0415158222.pdf

105 Η παλιά πόλη του Ντουμπρόβνικ έχει κηρυχθεί ως Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την Unesco το 1979. Για περισσότερα για την καταστροφή του Ντουμπρόβνικ διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000944/094464eb.pdf> (Dubrovnik1991-1992)

106 David Anderson, *The Collapse of Yugoslavia: Background and Summary*, Parliamentary Research Service, Research Paper No 14 1994-1995, Australia 1995 σελ 10

μεσολαβήσουν με τον Cyrus Vance ως ειδικό απεσταλμένο. Τελικά την 15 Ιανουαρίου 1992 οι προτάσεις ειρήνης του Vance έγιναν δεκτές από την Κροατία, από το Βελιγράδι και τον Γιουγκοσλαβικό Στρατό ο οποίος μέχρι εκείνη την στιγμή είχε καταλάβει σημαντικό έδαφος εντός της Κροατίας. Μεταξύ άλλων το σχέδιο του Vance περιελάμβανε την ανάπτυξη 14000 στρατιωτών των Η.Ε ως ειρηνευτική αποστολή¹⁰⁷ οι οποίοι ξεκίνησαν να καταφθάνουν τον Μάρτιο 1992. Η συμφωνία ωστόσο δεν ήταν μια πολιτική διευθέτηση και η σύγκρουση παρέμενε άλυτη ή τουλάχιστον είχε ανασταλεί μέχρι να βρεθεί μια πολιτική λύση. Οι Σέρβοι ηγέτες της Κράινα ένιωθαν προδομένοι αλλά ο Μιλόσεβιτς είδε την ανάπτυξη των στρατευμάτων των Η.Ε ως ευκαιρία για να εδραιώσει τις στρατιωτικές του επιτυχίες στην Κροατία.¹⁰⁸

1.3. Η Αναγνώριση της Σλοβενίας και της Κροατίας από την Γερμανία

Ήδη από τις αρχές του Δεκεμβρίου η Γερμανία είχε δείξει τις προθέσεις της, μέσω του Υπουργού Εξωτερικών της, να αναγνωρίσει την Κροατία, δημιουργώντας έτσι ένα κενό στην συνεννόηση στα πλαίσια της εξωτερικής πολιτικής της κοινότητας. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο το Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών της ΕΚ συγκαλεί έκτακτη υπουργική συνάντηση την 15-16 Δεκεμβρίου 1991 για να αντιμετωπίσουν το ζήτημα της αναγνώρισης των κρατών¹⁰⁹.

Ωστόσο και μια εβδομάδα αργότερα και προτού η Επιτροπή Banditer εκδόσει την γνωμοδότηση της για την Κροατία η Γερμανία θα αναγνωρίσει μονομερώς την ανεξαρτησία της Κροατίας και της Σλοβενίας δημιουργώντας τριγμούς εντός της ΕΚ. Η Γερμανία εξάλλου πίστευε ότι μια ταχεία αναγνώριση θα 'διεθνοποιούσε' το πρόβλημα και ότι δυνάμεις της ΕΚ θα έπρεπε να σταλούν στις Δημοκρατίες, χωρίς την έγκριση τη συναίνεση των πρώην κεντρικών εξουσιών¹¹⁰.

Όταν η Επιτροπή εξέδωσε την γνωμοδότησή της αποφάνθηκε ότι η Κροατία δεν πληρούσε τις κατευθυντήριες γραμμές που είχαν αποφασιστεί την 16 Δεκεμβρίου από το Συμβούλιο για την αναγνώριση νέων κρατών στην Ανατολική Ευρώπη και στη Σοβιετική Ένωση¹¹¹.

Η αναγνώριση αυτή είχε ως αποτέλεσμα να παρασύρει και τα υπόλοιπα κράτη της ΕΚ

---

107 Η απόφαση του Σ.Α 743(1992) διαθέσιμη στην ιστοσελίδα http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/743%281992%29

108 Ibid 97 σελ 12

109 Στο πλαίσιο αυτής της συνάντησης διατυπώθηκαν οι οδηγίες αναγνώρισης που ονομάστηκαν 'Οδηγίες για την Αναγνώριση Νέων Κρατών στην Ανατολική Ευρώπη και την Σοβιετική Ένωση' που αποτέλεσαν και το πολιτικό κείμενο αναγνώρισης κρατών σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

110 Marc Weller, *The International Response to the Dissolution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia*, *The American Journal of International Law*, Vol. 86, No. 3 (Jul., 1992),

111 Ibid 36 σελ 447-449 Γνωμοδότηση Αριθμ 5

δεδομένου ότι εκείνη την περίοδο ξεκινούσαν και οι διαπραγματεύσεις για το Μάαστριχτ και ήταν αρκετά δύσκολο για τα κράτη της ΕΚ να έρθουν σε ευθεία ρήξη με την Γερμανία που αποτελούσε και την οικονομική δύναμη της Κοινότητας. Ωστόσο όπως παρατηρούσε και ο λόρδος Carrington η πρόωγη αναγνώριση θα έθετε τις προσπάθειες του για ειρήνευση στο κενό και θα ανάγκαζε την ΕΚ να θέσει το ζήτημα της αναγνώρισης και για τις υπόλοιπες Γιουγκοσλαβικές Δημοκρατίες κάτι που δεν άργησε να φανεί στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη¹¹².

Τον Ιανουάριο 1992 η Σλοβενία και η Κροατία αναγνωρίζονται από τα κράτη της ΕΚ και τον Απρίλιο ξέσπασε ο πόλεμος στην Βοσνία.

Μετά την αναγνώριση της Κροατίας και της Σλοβενίας από την Γερμανία και κατόπιν από την ΕΚ η κατάσταση παρέμενε ρευστή και οι συγκρούσεις μεταξύ Κροατών και Σέρβων αλλά και ο βομβαρδισμός πόλεων συνεχίστηκαν με απώτερο σκόπο την κατάληψη στρατηγικών σημείων. Η ισορροπία άρχισε να μεταβάλλεται σε όφελος των Κροατών και μετά τις Επιχειρήσεις Καταιγίδα και Αστραπή την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1995 οι Κροάτες ανακτούν τις περιοχές της Δυτικής Σλαβονίας και της Κράινα όπου περισσότεροι από 200.000 Σέρβοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους.¹¹³

2. Η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και Βοσνία-Ερζεγοβίνη

2.1. Η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας

Ακολουθώντας την Σλοβενία και την Κροατία, η ΠΓΔΜ διακηρύσσει την ανεξαρτησία της τον Σεπτέμβριο του 1991. Ωστόσο, το δημοψήφισμα αυτό είναι πιο ήπιο σε σχέση με το αντίστοιχο της Κροατίας αφήνοντας ανοικτό το θέμα της περαιτέρω συνύπαρξης μέσα σε μια μεταρρυθμισμένη Γιουγκοσλαβική ομοσπονδία. Αυτό ήταν στην πραγματικότητα ο σκοπός της ΠΓΔΜ η οποία, από κοινού με τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, παρουσίασε συμβιβαστική πρόταση για ένα νέο καθεστώς στη Γιουγκοσλαβία στις αρχές Ιουνίου 1991. Ήταν μια αντι-πρόταση προς το συνομοσπονδιακό σχέδιο Σλοβενίας-Κροατίας και μια απάντηση στις Σερβικές συγκεντρωτικές τάσεις. Αυτή η πρόταση προέβλεπε ότι η νέα Γιουγκοσλαβική ένωση, τα μέλη που περιλαμβάνονται, θα είναι ένα νομικό πρόσωπο - το τελευταίο φυσικά θα εξαρτάτο από την εξωτερική αναγνώριση. Προέβλεπε επίσης ότι η Γιουγκοσλαβία θα πρέπει να είναι μια ενιαία

---

112 Ibid 106 σελ 10

113<http://www.hrw.org/reports/1996/Croatia.htm>

οικονομική, τελωνειακή και νομισματική ζώνη και ότι η εξωτερική πολιτική της θα πρέπει να είναι κοινή, αν και τα μέλη κράτη θα έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν ανεξάρτητες πρωτοβουλίες στην εξωτερική πολιτική. Αυτό το σχέδιο απορρίφθηκε διότι πρόσφερε λίγα στους Σέρβους και πήγε πολύ πιο μακριά από αυτό που ζητούσαν οι Σλοβένοι και οι Κροάτες¹¹⁴.

Μετά την αποτυχία της κοινής τους πρότασης, τόσο η πΓΔΜ όσο και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη υπέβαλαν τις αιτήσεις τους για τη διεθνή αναγνώριση όπως ζητήθηκε από τη Διάσκεψη της Χάγης της ΕΚ για την πρώην Γιουγκοσλαβία. Εν τω μεταξύ, ο Γκλιγκόροφ διεξήγαγε επιτυχείς διαπραγματεύσεις με το Γιουγκοσλαβικό στρατό σε σχέση με την αποχώρησή του από τη πΓΔΜ, σε μια στιγμή που η ίδια στρατιωτική δύναμη επικεντρωνόταν μέσα και γύρω από τη Βοσνία Ερζεγοβίνη (Φεβρουάριος-Μάρτιος 1992). Ο Γιουγκοσλαβικός στρατός απομακρύνθηκε από τη πΓΔΜ με προφανή ελπίδα ότι η δημοκρατία αυτή δεν θα είναι σε θέση για τη διασφάλιση της σταθερότητας του. Ωστόσο, η πΓΔΜ κατόρθωσε να διατηρήσει την εύθραυστη ειρήνη, πρώτα αποκτώντας την υποστήριξη του αλβανικού πληθυσμού που ζούσαν εκεί, που ψήφισαν υπέρ της ανεξαρτησίας της και, αφετέρου, επαναπροσδιορίζοντας το δικό της σύνταγμα¹¹⁵ που κηρύσσει τη πΓΔΜ ως 'κράτος πολιτών' παρά ως εθνικό κράτος του λαού της πΓΔΜ. Το μεγαλύτερο πρόβλημα που είχε να αντιμετωπίσει η πΓΔΜ στην παγίωση της διεθνούς της υπόστασης¹¹⁶ ήταν το όνομά της¹¹⁷. Ουσιαστικά η πΓΔΜ πέρα από το όνομα είχε χαράξει το δρόμο της για την αυτοδιάθεση (εδαφική). Κάτι τέτοιο όμως δεν συνέβαινε στην περίπτωση της Βοσνία-Ερζεγοβίνης.

2.2. Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Τον Ιανουάριο του 1990, το κοινοβούλιο της Δημοκρατίας Βοσνίας Ερζεγοβίνης αποφάσισε για ένα νέο σύνταγμα και εισήγαγε, καταρχάς, ένα πολυκομματικό σύστημα. Όμως, το Κοινοβούλιο έπρεπε να αναλάβει τη φροντίδα της εθνικής πραγματικότητας και, στο πλαίσιο των προσπαθειών της να μην επιδεινώσει τις εθνοτικές εντάσεις, πέρασε ένα νόμο τον Απρίλιο του 1990, που

114Ibid 1 σελ 213-214.

115<http://eudo-citizenship.eu/NationalDB/docs/MAC%20Constitution%20%28amended%20by%20XXX%29%20eng.pdf>

116 Σύμφωνα με την Επιτροπή Banditer η Δημοκρατία της Μακεδονίας ικανοποιεί τις προϋποθέσεις που τέθηκαν από τις Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με την αναγνώριση των νέων Κρατών στην Ανατολική Ευρώπη.....η Δημοκρατία της Μακεδονίας αποποιήθηκε κάθε εδαφική διεκδίκηση, όποια και εάν είναι,.....ανέλαβε την δέσμευση, τυπικά σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, να απαγορεύσει γενικά και κυρίως σε εφαρμογή του άρθρου 49 του Συντάγματός της ,κάθε εχθρική προπαγάνδα έναντι άλλου κράτους.
Ibid 95 σελ 449-456

117 Η Ελλάδα μέχρι και σήμερα δηλώνει την αντίθεση της στην αναγνώριση της πΓΔΜ ως Δημοκρατία της Μακεδονίας. Σημαντική υπήρξε η Ενδιάμεση Συμφωνία το 1995, την οποία αρκετές φορές παραβίασε η πΓΔΜ ειδικά στη χρήση συμβόλων και ονομασιών που αναφέρονται κατά κυριο λόγο στο Ήλιο της Βεργίνας και στο όνομα του Μεγάλου Αλεξάντρου.

απαγόρευε τη δημιουργία κομμάτων σύμφωνα με εθνική ονομασία. Παρά τους εν λόγω νομικούς περιορισμούς, στις πρώτες ελεύθερες εκλογές, που πραγματοποιήθηκαν στις 18 Νοέμβρη του 1990, τα εθνικά κόμματα κέρδισαν τη συντριπτική πλειοψηφία.¹¹⁸

Μετά τις εκλογές, ο Ράντοβαν Κάρατζιτς¹¹⁹, αρχηγός του Σερβικού Δημοκρατικού Κόμματος, δήλωσε ότι “είχαν πλέον εγκαθιδρυθεί οι συνθήκες για τα τρία εθνικά κόμματα (Μουσουλμάνους, Σέρβους και Κροάτες)¹²⁰, ως νόμιμοι εκπρόσωποι των λαών τους, να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με το μέλλον της Βοσνία-Ερζεγοβίνης “. Οι Σέρβοι στάθηκαν σαφώς υπέρ της εθνικής αυτοδιάθεσης, μια γραμμή που επιδίωξαν κατά τη διάρκεια του 1990 έως το 1995. Μόνο μετά τις Συμφωνίες του Ντέιτον (1995) κάνει την εμφάνισή της η εδαφική αυτοδιάθεση σ'αυτή τη δημοκρατία. Στην πραγματικότητα, οι συμφωνίες του Ντέιτον συνέτριψαν τις Σερβικές (και της Κροατικές) αυταπάτες για εθνική αυτοδιάθεση μέσα στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Αυτή η εθνοτική αυτοδιάθεση ήταν κάτι που επιδίωξαν οι Σερβοβόσνιοι από τις αρχές του 1991 και σε συνδυασμό με τις συνταγματικές αλλαγές που ήταν ήδη σε εξέλιξη. Στη διάρκεια του χρόνου και με τις επιτυχείς διεξαγωγές των πολεμικών επιχειρήσεων οι Σέρβοι εγκαταλείπουν το συνταγματικό σύστημα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και αναζήτησαν την δημιουργία των δικών τους ξεχωριστών κρατικών δομών¹²¹.

Κατά τη διάρκεια του 1991, τα όργανα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης άρχισαν να εργάζονται για το νέο σύνταγμα της Δημοκρατίας. Το σχέδιο-σύνταγμα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης ήταν έτοιμο τον Νοέμβριο του 1991. Το ζητούμενο ήταν το είδος της αυτοδιάθεσης που πρέπει να εφαρμοστεί σε αυτή τη δημοκρατία. Η συνταγματική επιτροπή της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης που επιφορτίστηκε με το νέο σύνταγμα αντιμετώπισαν τα ίδια διλήμματα και δυσκολίες όσον αφορά το είδος της αυτοδιάθεσης. Αυτά τα διλήμματα επικεντρώθηκαν σε δύο ζητήματα: το καθεστώς της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης ως κράτος εντός της Γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας και, αφετέρου, το καθεστώς των συνιστάμενων του χωρών σε μέλλοντικό επαναπροσδιορισμό της εσωτερικής δομής της Βοσνίας

118 Robert M. Hayden, *Imagined Communities and Real Victims: Self-Determination and Ethnic Cleansing in Yugoslavia*, Source: *American Ethnologist*, Vol. 23, No. 4 (Nov., 1996), σελ 787
Ibid 1 σελ 216

119 Ο Κάρατζιτς δημιούργησε εντός της Βοσνίας Σερβικές αυτόνομες επαρχίες (SAO), Dino Abazovic, Zarize Seizovic, *Country Specific Report: Conflict Settlement Agreement Bosnia And Herzegovina*, Eurac Research, 2007 σελ 10

120 Χαρακτηριστικό είναι ότι κάθε εθνότητα είχε δημιουργήσει εντός της Βοσνίας αυτόνομες επαρχίες όπως οι Κροάτες στην Δυτική Ερζεγοβίνη όπου είχε και το δικό της νομισματικό σύστημα με βάση το κροατικό δηνάριο, ενώ οι Μουσουλμάνοι της Zenica στην κεντρική Βοσνία αρνήθηκαν να στείλουν κληρωτούς στον Γιουγκοσλαβικό στρατό και οι Κροάτες της Listica αρνήθηκαν να περάσει ο στρατός δια μέσου της περιοχής τους.

J. Andrew Slack and Roy R. Doyon, *Population Dynamics and Susceptibility for Ethnic Conflict: The Case of Bosnia and Herzegovina*, Source: *Journal of Peace Research*, Vol. 38, No. 2 (Mar., 2001), σελ 143 Published by: Sage Publications, Ltd.

121 Ibid 119 σελ 10-11 και
Ibid 1 σελ 217

Ερζεγοβίνης. Το Σερβικό Δημοκρατικό Κόμμα (SDS) ήταν σταθερά υπέρ της διατήρησης της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης εντός της Γιουγκοσλαβίας του Μιλόσεβιτς. Όσο για το δεύτερο ζήτημα, οι Σερβοβόσνιοι διατύπωναν επίσης την άποψη ότι οι κυρίαρχοι της Βοσνία-Ερζεγοβίνης ήταν οι τρεις εθνοτικές κοινότητες της (Μουσουλμάνοι, Σέρβοι και Κροάτες), όχι το κράτος της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στο σύνολό της. Στην τελική το σχέδιο του συντάγματος (Νοέμβριος 1991), επικράτησε η Μουσουλμανική-Κροατική αυτοδιάθεση βασισμένη εδαφικά, καθορίζοντας τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη ως κοινό κράτος των τριών ίσων εθνοτικών κοινοτήτων, Σέρβοι, Κροάτες και Μουσουλμάνοι, με δικαίωμα πλήρους ανεξαρτησίας σε περίπτωση που η Γιουγκοσλαβία διαλυθεί. Αυτή ήταν η στάση της πλειοψηφίας στην Βοσνία, στάση που εκδηλώθηκε δημόσια τόσο με τις κοινές προτάσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω με την πΓΔΜ αλλά και την διεθνή κοινότητα. Με βάση αυτό, το κράτος της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης ζήτησε τη διεθνή αναγνώριση της διεθνούς κρατικής υπόστασής της το Δεκέμβριο του 1991 μαζί με τις άλλες Γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες, πραγματοποίησε το δικό της δημοψήφισμα για ανεξαρτησία την 1 Μαρτίου του 1992 και, τέλος, κέρδισε τη διεθνή αναγνώριση της στις 6-7 Απριλίου 1992. Οι δράσεις των κρατικών οργάνων της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης αφότου ξέσπασε ο πόλεμος βασίστηκαν στην εδαφική αυτοδιάθεση του κράτους της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στο σύνολό του¹²².

2.2.1. Η Δημοκρατία της Sprska

Την 9 Ιανουαρίου 1992 η Συνέλευση των Σερβοβοσνίων διακήρυξαν την Δημοκρατία του Σερβικού λαού της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Την 28 Φεβρουαρίου 1992 η Συνέλευση υιοθέτησε το Σύνταγμα της Σερβικής Δημοκρατίας της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Το Σύνταγμα έκανε σαφές ότι αυτή η νέα οντότητα, υποστήριζε την θέλησή της να γίνει ένα κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος του Σερβικού λαού της Βοσνίας -Ερζεγοβίνης, αδιαφορώντας για τις επιθυμίες των υπολοίπων μερών ή λαών που κατοικούσαν μέσα σ' αυτό. Το Σύνταγμα διακήρυτε ότι το έδαφος της δημοκρατίας αυτής περιελάμβανε Σερβικές αυτόνομες επαρχίες, περιφέρειες, κοινότητες και άλλες Σερβικές εθνοτικές οντότητες στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη και ότι ήταν ένα εσωτερικό κομμάτι της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας. Το Σύνταγμα της Σερβικής Δημοκρατίας της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης διακήρυτε ότι ήταν ένα κράτος του Σερβικού λαού και όλων των άλλων κατοίκων και ότι το "έδαφος αυτής της Δημοκρατίας είναι ενωμένο, αδιαχώριστο και αναφαίρετο.

Κατά την διάρκεια του πολέμου η ΟΔΓ παρείχε εκτεταμένη ανθρωπιστική, οικονομική, στρατιωτική και υλικοτεχνική βοήθεια στην Δημοκρατία της Sprska με απώτερο σκοπό να

---

122 Ibid 1 σελ 218

προσαρτήσει την περιοχή και να την κάνει κομμάτι της Σερβίας. Το 1995 η Δημοκρατία της Sprska, έφτασε στην στρατιωτική κατάρρευση όταν αντιμετώπισε τον συνδυασμό των στρατιωτικών δυνάμεων των Κροατών της Βοσνίας και της Δημοκρατίας της Κροατίας, μαζί με αεροπορικές επιδρομές του NATO. Η περιοχή της Δημοκρατίας της Sprska μειώθηκε και η Συμφωνία Ειρήνης του Ντέιτον την αναγνώρισε ως μία από τις δύο οντότητες που συνιστούσαν το Κράτος της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης¹²³.

Παρόλο που ο Σερβοβόσνιοι δεν θριάμβευαν ύπο την στρατιωτική έννοια, παραλίγο να ολοκληρώναν την ιδεολογική τους νίκη αν και απωθήθηκαν από το 70% που κατείχαν στο απόγειο των στρατιωτικών επιτυχιών τους σε λιγότερο από 49% μετά το Ντέιτον.

2.2.2 Η Κροατική Κοινότητα της Ερζεγοβίνης-Βοσνίας

Το 1991 η ακροδεξιά πτέρυγα της Κροατικής Δημοκρατικής Ένωσης (HDZ), διακήρυξε την Κροατική Κοινότητα της Ερζεγοβίνης-Βοσνίας, ως ξεχωριστή “πολιτική, οικονομική και εδαφική μονάδα” εντός του εδάφους της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Η απόφαση πάρθηκε την 18 Νοεμβρίου 1991 από τους αντιπροσώπους του Κροατικού λαού στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Την 28 Αυγούστου του δόθηκε το όνομα της Κροατικής Δημοκρατίας της Ερζεγοβίνης-Βοσνίας. Ήταν ένα κροατικό παράλληλο παρακρατικής οργάνωσης εντός των διεθνώς αναγνωρισμένων συνόρων της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Οι λόγοι εγκαθίδρυσης ενός τέτοιου παρακράτους ήταν, inter-alia, η άμυνα έναντι της επιθετικότητας, όπως διατυπώνεται στο άρθρο 1 της απόφασης ίδρυσης της Κροατικής Κοινότητας της Ερζεγοβίνης-Βοσνίας, όπως επίσης και έναντι της ανθρώπινης δυστυχίας, της κατάρρευσης της Δημοκρατίας της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης και των νομικών θεσμών και οργάνων. Επιπρόσθετα, υπήρχε ένας λόγος που δεν διακηρύχθηκε : η απόσχιση (ανεξαρτησία) από την Δημοκρατία της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και η συγχώνευση με την Δημοκρατία της Κροατίας. Στην πραγματικότητα οι αρχικοί στόχοι ήταν να αντιμετωπιστεί η Σερβική επιθετικότητα και μετά η ανεξαρτησία και συγχώνευση με την Κροατία. Καθώς αυτές οι προσδοκίες απέτυχαν, ο στόχος ήταν η ανεξαρτησία εντός της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Η ενσωμάτωση με την Κροατία υποστηριζόταν και από μια σειρά επιχειρημάτων: η Βοσνία-Ερζεγοβίνη δεν θα μπορούσε να επιβιώσει μετά την διάλυση του ομοσπονδιακού κράτους, έτσι ο διαχωρισμός ήταν η μόνη λύση, όλοι οι Κροάτες θα έπρεπε να ζούν σε ένα κράτος, η δημιουργία του “Μουσουλμανικού κράτους” στην Ευρώπη θα μπορούσε να αποφευχθεί με την διαίρεση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης μεταξύ Σερβίας και Κροατίας, η Κροατία

---

123 Ibid 119 σελ 11

μπορούσε να αξιώσει ιστορικά δικαιώματα σε μέρη της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης¹²⁴.

Μετά την εγκαθίδρυση αυτής της 'οντότητας', οι αρχές της αργότερα πραγματοποίησαν εθνοκαθάρσεις στην περιοχή διώκοντας μη-κροατικούς πληθυσμούς. Το Κροατικό Στρατιωτικό Συμβούλιο(HVO) ανέλαβε τον έλεγχο της δημοτικής διοίκησης, απομακρύνοντας τους μη-κροάτες πολιτικούς αρχηγούς και περιθωροποιώντας την επιρροή τους σε πολιτικά ζητήματα σε αυτό το μέρος της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης.

3. Κόσσοβο

3.1. Η Συμφωνία Ντέιτον για το Κόσσοβο

Το Νοέμβριο του 1995 όταν ολοκληρώθηκαν οι συμφωνίες του Ντέιτον, πολύ λίγοι πίστευαν ότι θα μπορούσε να υπάρξει ίση μεταχείριση όσον αφορά το τελικό καθεστώς της Δημοκρατίας της Sprska στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Κοσσυφοπέδιο. Πολύ λίγοι είδαν ότι και οι δύο οντότητες στο μέλλον να αντιμετωπίζονται ως τμήματα των δύο κυρίαρχων κρατών, Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και της ΟΔΓ, αντίστοιχα. Δεν είχε σημασία ότι η πρώτη ήταν αποτέλεσμα μιας πολιτικής εθνοκάθαρσης και γενοκτονίας έναντι ολόκληρου έθνους, ενώ η τελευταία διέθετε σαφή εδαφική βάση και πληθυσμό που ήταν συνεχώς αντικείμενο της ίδιας πολιτικής εθνοκάθαρσης της Σερβίας. Αυτές οι προσπάθειες για την εθνοκάθαρση στο Κοσσυφοπέδιο από τους μη σερβικούς πληθυσμούς πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του Μαρτίου-Ιουνίου 1999. και αποτράπηκαν από τη στρατιωτική επέμβαση του ΝΑΤΟ. Ωστόσο, δεδομένου ότι το Κοσσυφοπέδιο παραμένει ένα μέρος της ΟΔΓ, καθιστά αμφίβολο το γεγονός κατά πόσον το έργο της Μεγάλης Σερβίας έχει ηττηθεί στο Κοσσυφοπέδιο. Θα μπορούσε κάλλιστα να είναι η περίπτωση, όπου το καθεστώς του Βελιγραδίου ήταν επιτυχές όσον αφορά τη διατήρηση της τυπικής κυριαρχίας του πάνω σε τεράστιες εκτάσεις που δεν κατοικούνται κατά πλειοψηφία από Σέρβους¹²⁵.

3.2. Το Κόσσοβο και η αναζήτηση για αυτοδιάθεση

Η αδυναμία των διαπραγματευτών του Ντέιτον να θέσουν την διαδικασία ειρήνης στην Βοσνία μέσα σε ένα στρατηγικό πλαίσιο για όλη την περιοχή απετέλεσε ίσως το κυριότερο πρόβλημα για την αποτροπή των εχθροπραξιών στο Κόσσοβο, συγκρούσεις που είχαν προβλεφθεί

---

124 Ibid 119 σελ 12

125.Ibid 1 σελ 235

αρκετό διάστημα πιο πριν. Αν και συγκρούσεις είχαν ξεσπάσει και στο παρελθόν η απαρχή έγινε τον χειμώνα 1997-1998¹²⁶.

Ως επαρχία της Σερβίας το Κόσσοβο αντιστεκόταν με κυριότερο εκφραστή του τον Rugona και το Δημοκρατικό Κόμμα Κοσσόβου.(LDK)¹²⁷. Τον Ιούλιο 1990 η Συνέλευση του Κοσσόβου διακηρύσσει το Κόσσοβο ως αυτόνομη επαρχία εντός της Γιουγκοσλαβίας, κάτι που δεν έγινε δεκτό από την Ομοσπονδιακή Προεδρία. Τον Σεπτέμβριο του 1991 το δημοψήφισμα που πραγματοποιήθηκε με την συμμετοχή 87% του πληθυσμού, αποφάνθηκε με ποσοστό 99% υπέρ της ανεξαρτησίας. Ο Rugona ως νικητής των εκλογών που πραγματοποιήθηκαν το 1992, εξακολουθούσε να λειτουργεί ως σκιώδη κυβέρνηση, με τον εαυτό του να αποτελεί τον πρόεδρο του Κοσσόβου.

Ο Rugona υιοθέτησε την μη-βίαιη πολιτική αναγνωρίζοντας τις αδυναμίες του και αποφεύγοντας να συγκρουστεί με τις αρχές. Ωστόσο δεν παρέλειπε να αμφισβητεί την αρμοδιότητα και εξουσία της ομοσπονδιακής κυβέρνησης της Σερβίας.

Χαρακτηριστικό είναι ότι ο Rugona εφάρμοσε μια μηχανή παράλληλου κράτους με εκπαιδευτικό σύστημα, καθηγητές, δασκάλους, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια σχολεία, κολλέγια και ινστιτούτα.

Στην προσπάθεια να συμβαδίσει με το ρυθμό των γεγονότων που συνέβαιναν σε άλλα μέρη της Γιουγκοσλαβίας, η αυτοαποκαλούμενη κυβέρνηση του Κοσσόβου ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Διάσκεψη Ειρήνης για τη Γιουγκοσλαβία τη διεθνή αναγνώριση, της ανεξάρτητης κρατικής υπόστασης του Κοσσόβου(Δεκέμβριος 1991). Αν και το Κόσσοβο είχε πάντα, τη δική του εδαφική βάση και πληθυσμό, η αίτηση για διεθνή αναγνώριση της πλήρους ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου δεν θα βρεί θετική ανταπόκριση από τη διεθνή κοινότητα¹²⁸.

Οι συγκρούσεις ξέσπασαν το 1996 όταν ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσσόβου(KLA) ο οποίος αποτελούνταν κυρίως από παραστρατιωτικούς πραγματοποίησε μια σειρά από επιθέσεις σε διάφορες περιοχές του Κοσσόβου. Ένα χρόνο αργότερα θα εμφανιστούν δημοσίως στην κάμερα των Τιράνων εκπρόσωποι του KLA κατά την διάρκεια της κηδείας ενός μέλους τους, που σκοτώθηκε από την Σερβική αστυνομία.

---

126 Miranda Vickers, *Between Serb and Albanian, History From Kosovo*, 1998 σελ 265-270

127 Ibid 31 σελ 505

128 Ibid 1 σελ 237

Σε απάντηση οι Σερβικές αρχές θα πραγματοποιήσουν μια σειρά από εκστρατείες για να καταστείλουν την ένοπλη αντίσταση. Επιθέσεις λάμβαναν χώρα σε σερβικά αστυνομικά τμήματα και οι αντεπιθέσεις των Σέρβικών αρχών σε αλβανικά χωριά, άνοιξαν το κουτί της πανδώρας για το Κόσσοβο, με τους υποστηρικτές του KLA να ξεφυτρώνουν σαν μανιτάρια.

Ο χαρακτηρισμός του KLA από τον ειδικό εκπρόσωπο των ΗΠΑ ως τρομοκρατική οργάνωση, θεωρήθηκε από πολλούς ότι έδωσε το πράσινο φως στον Μιλόσεβιτς να εντείνει την καταστολή της ένοπλης επανάστασης. Η κλιμάκωση της βίας τον Φεβρουάριο του 1998 έθεσε την διεθνή κοινότητα σε ένα άλλο διαφορετικής φύσης δίλλημα. Την βαναυσότητα των Σερβικών αντιδράσεων που περιελάμβανε την εκτέλεση κρατουμένων, την καταστροφή χωριών και την τρομοκράτηση των τοπικών πληθυσμών¹²⁹.

Οι προσπάθειες της Ομάδας Επαφής να φέρει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων τα δύο μέρη στο Rambouillet της Γαλλίας στέφθηκε με επιτυχία, χωρίς ωστόσο οι προτάσεις που έγιναν στο πλαίσιο αυτό να γίνουν αποδεκτές από την Σερβία. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι προτάσεις του σχεδίου Ramoulliet, διατύπωναν την εδαφική ακεραιότητα της ΟΔΓ, στα πλαίσια της διεθνούς ειρήνης και σταθερότητας, δίνοντας έτσι εγγυήσεις στην Σερβική πλευρά και για τους Κοσσοβάρους την δυνατότητα εσωτερικής αυτοδιάθεσης. Ενώ κάτι τέτοιο δεν ήταν πρωτόγνωρο για το Κόσσοβο από την διεθνή κοινότητα, ωστόσο ήταν η πρώτη φορά που κάτι τέτοιο θα εκφραζόταν μέσω επίσημου εγγράφου. Για πρώτη φορά σε επίσημο έγγραφο διατυπώνονταν ο όρος της 'ουσιαστικής αυτονομίας' έστω και για μεταβατική περίοδο 3 ετών, όπου δινόταν η δυνατότητα δημοκρατικής διακυβέρνησης, ειρήνης και ασφάλειας για κάθε ύπαρξη στο Κόσσοβο. Η δημοκρατική διακυβέρνηση περιελάμβανε όλα τα ζητήματα καθημερινής φύσης όπως, της εκπαίδευσης, της υγείας και της οικονομικής ανάπτυξης. Το Κόσσοβο θα είχε πρόεδρο, συνέλευση, τα δικά του δικαστήρια, τοπική διοίκηση και εθνικά κοινοτικά ιδρύματα με εξουσιοδότηση να προστατεύουν την ταυτότητα κάθε κοινότητας. Την ασφάλεια θα εγγυούταν διεθνή στρατεύματα που θα αναπτύσσονταν σε όλο το Κόσσοβο. Η τοπική αστυνόμευση θα πραγματοποιούνταν από μεικτά τμήματα που θα αποτελούσαν από όλους τους αντιπροσώπους των εθνικών κοινοτήτων του Κοσσόβου, με σκοπό την καθημερινή εφαρμογή των νόμων. Οι ομοσπονδιακές και δημοκρατικές δυνάμεις ασφαλείας θα έπρεπε να αποχωρήσουν από το Κόσσοβο, εκτός από μια περιορισμένη δύναμη στα σύνορα. Ουσιαστικά στο Rambouillet λήφθηκε υπόψη η βούληση του πληθυσμού του Κοσσόβου, κάτι που βέβαια δεν αποδέχθηκαν οι αρχές του Βελιγραδίου και δεν υπέγραψαν το κείμενο. Το καθεστώς του Μιλόσεβιτς συνέχισε τις βιαιότητες εναντίον των Αλβανών του Κοσσόβου ωθώντας την επέμβαση του ΝΑΤΟ, με το αιτιολογικό πλέον της ανθρωπιστικής

---

129 Ibid 126 σελ 270

επέμβασης και όχι της περιφερειακής ειρήνης και σταθερότητας. Ταυτόχρονα στην απόφαση 1244(1999) του Συμβουλίου Ασφαλείας διατυπώνεται σαφέστατα η προστασία του πληθυσμού του Κοσόβου, η επιστροφή των προσφύγων και των εκτοπισμένων αλλά και η εγκαθίδρυση μιας αυτοδιοίκησης στα πλαίσια ουσιαστικής αυτονομίας του Κοσόβου¹³⁰-όπως διατυπώθηκε στις διαπραγματεύσεις του Rambouillet. Ουσιαστικά οι επιχειρήσεις του ΝΑΤΟ, πραγματοποιήθηκαν υπό τη σημαία της εσωτερικής αυτοδιάθεσης του Κοσόβου¹³¹.

4. Η Επιτροπή Banditer και η αυτοδιάθεση

Στην γνωμοδότηση Νο 2 η επιτροπή κλήθηκε να απαντήσει κατά πόσο ο Σερβικός πληθυσμός της Κροατίας και της Βοσνίας -Ερζεγοβίνης έχουν το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση. Παρόλο που οι γνωμοδοτήσεις Νο1 και Νο 3 δεν έχουν ως άμεσο ερώτημα το ζήτημα της αυτοδιάθεσης, οι απόψεις της επιτροπής κυμαίνονται γύρω απ'αυτήν.

Αυτή η ομάδα των τριών γνωμοδοτήσεων αντανακλούν τρία σημαντικά ζητήματα : τον σκοπό της αρχής της αυτοδιάθεσης όπως διατυπώνεται σε συγκεκριμένο πλαίσιο, με εστίαση στην αποαποικιοποίηση, την σχέση αυτής της αρχής με άλλη αρχή ισοδύναμης θεμελιακής αξίας, όπως η σταθερότητα των συνόρων και γενικά τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει ένα διεθνές διαιτητικό όργανο σε τέτοιου είδους προβλήματα.¹³²

Στην πρώτη γνωμοδότηση, ενώ η επιτροπή εξέταξε το ζήτημα της διάλυσης της πρώην Γιουγκοσλαβίας, έκανε έμμεση αναφορά στην αυτοδιάθεση, διατυπώνοντας ότι όλα τα διάδοχα κράτη της Ομοσπονδίας θα δεσμευόταν από τους αναγκαστικούς κανόνες του γενικού διεθνούς δικαίου και ιδιαίτερα από το σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα των ατόμων και τα δικαιώματα των λαών και των μειονοτήτων¹³³. Η άποψη αυτή διατυπώνεται στο άρθρο του Matthew C. R. Craven όπου ο ίδιος θεωρεί ότι αφήνοντας στην άκρη το ζήτημα των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων που εγείρουν προβλήματα¹³⁴ ως προς το

---

130 Η απόφαση του ΣΑ διαθέσιμη στην ιστοσελίδα

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement>

131 Ibid 1 σελ 239-248

132 Alain Pellet, *The Opinions Of The Banditer Arbitration Committee A Second Breath For The Self Determinations Of Peoples* διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ejil.org/pdfs/3/1/1175.pdf> σελ 178

133 Matthew C. R. Craven, *The European Community Arbitration Commission On Yugoslavia*, Downloaded from <http://bybil.oxfordjournals.org/> at School of Oriental and African Studies on February 21, 2014 σελ 396

134 Όπως σημειώνει ο Επικ καθηγητής Πέτρος Λιάκουρας, οι καθηγητές Χρήστος Ροζάκης και Στέλιος Περράκης θεώρησαν ότι η επιτροπή υπερέβαλλε με το να κατατάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη μειονοτική προστασία στους αναγκαστικούς κανόνες διεθνούς δικαίου. Πέτρος Λιάκουρας, *Η Διάλυση Της Πρώην Γιουγκοσλαβίας Και Η Ανάδυση Νέων Κρατών Στο Διεθνές Δίκαιο*, στο Κυριάκος Δ. Κεντρωτής, *Μετά το "τέλος της Ιστορίας"*, Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, Αθήνα 2012 σελ 139

καθεστώς των αναγκαστικών κανόνων, το πρώτο ζήτημα που προκύπτει είναι το νόημα 'των δικαιωμάτων των ανθρώπων'. Ο ίδιος υποθέτει ότι η Επιτροπή(αν και δεν αποσαφηνίζεται) αναφερόταν στο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και όχι σε δικαιώματα όπως η ειρήνη, η ανάπτυξη ή το δικαίωμα σε ένα καθαρό περιβάλλον, όπου μπορεί να υποστηριχθεί το καθεστώς κανόνα αναγκαστικού δικαίου.

Στην Γνωμοδότηση Νο 2 η Επιτροπή κλήθηκε να εκφράσει την άποψή της για τον Σερβικό λαό στην Κροατία και την Βοσνία -Ερζεγοβίνη, όταν αυτοί ήδη είχαν διακηρύξει την ανεξαρτησία τους, είχαν δημιουργήσει τις 'Σερβικές Αυτόνομες Δημοκρατίες' στην Κράινα και την Βοσνία-Ερζεγοβίνη και αναζητούσαν την διεθνή αναγνώρισή τους ως ανεξάρτητα κράτη. Ενώ η Επιτροπή είχε αποφασίσει ότι η πρώην Γιουγκοσλαβία βρισκόταν υπό διάλυση, δεν προσδιόρισε τον τρόπο που αυτές οι εδαφικές οντότητες θα καθορίζονταν. Υπό αυτές τις περιστάσεις, η τοποθέτηση των Σέρβων για την αρχή της εθνικής αυτοδιάθεσης θεωρούνταν ότι θα έπρεπε να είναι το κυβερνητικό κριτήριο και θα έπρεπε να εφαρμοστεί ανεξαρτήτως των υφιστάμενων εσωτερικών συνόρων της Ομοσπονδίας. Η Επιτροπή έκανε αναφορά στη σχέση της αυτοδιάθεσης με την αρχή *uti possidetis juris* διατυπώνοντας ότι το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση δεν θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει αλλαγές στα ήδη υφιστάμενα σύνορα κατά το διάστημα της ανεξαρτησίας, και ότι το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης συνεπάγεται το δικαίωμα για κάθε άτομο να ανήκει στην οποιαδήποτε εθνοτική, θρησκευτική ή γλωσσική κοινότητα επιθυμεί.¹³⁵

Όσον αφορά την αρχή της *uti possidetis*, η Επιτροπή ασχολήθηκε περισσότερο στην τρίτη γνωμοδότηση που αφορούσε τα εσωτερικά σύνορα μεταξύ Κροατίας, Σερβίας και Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Όπως αναφέρει ο Matthew C. R. Craven, η απόφαση της Επιτροπής παρουσιάζει μια νέα επέκταση της αρχής *uti possidetis* εκτός του πλαισίου της αποαποικιοποίησης. Η επίκληση αυτής της αρχής στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας ήταν σημαντική και προτιμητέα βραχυπρόθεσμα, στην οριοθέτηση των συνόρων στη βάση της αστάθειας και της εναλλαγής των εθνικιστικών δυνάμεων ή στη βάση στενής εφαρμογής της αρχής της αποτελεσματικότητας. Μακροπρόθεσμα ωστόσο μπορεί να αμφισβητηθεί ως νόμιμη τεχνική, η οποία μπορεί να παρέχει μόνιμο και ειρηνικό διακακονισμό των υποκείμενων εδαφικών διαφορών¹³⁶.

Ωστόσο όπως επισημαίνει και ο Επικ. καθηγητής Πέτρος Λιάκουρας, η απόφαση είχε σαν σκοπό να προστατεύσει το νέο κράτος από τον κατακερματισμό. Γι' αυτό το λόγο δίνεται έμφαση στην μη αλλαγή συνόρων. Από τη στιγμή που έχει επιλεγεί η λύση ανάδειξης ενός νέου κράτους,

---

135 Ibid 133 σελ 384-385

136 Ibid 133 σελ 388

αντί της παραμονής του ως οντότητας στο παλαιό, η στροφή στη διατήρηση των συνόρων του είναι εμφανής, για να προστατευθεί τόσο από διεκδικήσεις εθνοτικών ομάδων όσο και από διεκδικήσεις του πατρογονικού κράτους.¹³⁷ Η γνωμοδότηση χρησιμοποιήθηκε ως νομική βάση για την απόφαση της διεθνούς κοινότητας να αναγνωρισθούν οι απομακρυνόμενες πρώην ομόσπονδες οντότητες ως κράτη, με σύνορα αυτά που ταυτίζονταν με τα υφιστάμενα εσωτερικά σύνορα στη Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία. Με την επίκληση της *uti possidetis juris* περιορίζεται η εφαρμογή της αυτοδιάθεσης μόνο στις ομόσπονδες οντότητες όσον αφορά στη διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας, ενώ οι περαιτέρω διεκδικήσεις εξωτερικής αυτοδιάθεσης από εθνοτικές ομάδες, στα νέα ανεξάρτητα κράτη απορρίφθηκαν.

Η Επιτροπή έχοντας υπόψη τα όρια επιβολής ενός στενού εδαφικού διακονισμού στηριζόμενος σε διαφορετικούς εθνοτικούς πληθυσμούς, όπου υπήρχαν ισχυρές εθνικιστικές δυνάμεις, προσπάθησε να μειώσει το αποτέλεσμα αυτό μέσω της ανάπτυξης της διάστασης της εσωτερικής αυτοδιάθεσης. Το πρώτο επιχείρημα της επιτροπής ήταν ότι εφόσον υπάρχουν μία ή περισσότερες ομάδες στο εσωτερικό ενός κράτους, που συνιστούν μία ή περισσότερες εθνοτικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές κοινότητες, έχουν δικαίωμα στην αναγνώριση της ταυτότητάς τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Περαιτέρω, η Επιτροπή υποστήριξε ότι τα δικαιώματα των μειονοτήτων, όπως αναγνωρίζονται έχουν την ιδιότητα των αναγκαστικών κανόνων του διεθνούς δικαίου. Ως εκ τούτου, στο σερβικό πληθυσμό της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και της Κροατίας θα έπρεπε να παρέχεται το δικαίωμα που αναγνωρίζεται στις μειονότητες στο πλαίσιο των διεθνών συμβάσεων, καθώς και των εθνικών και των διεθνών εγγυήσεων σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου και τις διατάξεις του κεφαλαίου II του σχεδίου σύμβασης της 4 Νοεμβρίου 1991, η οποία είχε γίνει αποδεκτή από τις Δημοκρατίες.¹³⁸ Η θέση που έλαβε η Επιτροπή από την άποψη αυτή ήταν αρκετά φιλόδοξη όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

Ο Alain Pellet στο άρθρο του διατυπώνει πως μ' αυτή την αναφορά η Επιτροπή δείχνει να συνδέει τα δικαιώματα των μειονοτήτων με αυτά των λαών. Αυτό καταδικνείει όπως αναφέρει στη συνέχεια ότι πλέον ο λαός δεν είναι ομογενής και ότι δεν θα πρέπει να συνδέεται με το σύνολο του πληθυσμού του κράτους. Αυτές οι κοινότητες θα μπορούσαν να έχουν σύμφωνα με την Γνωμοδότηση Νο 2, το δικαίωμα να δούν την ταυτότητά τους να αναγνωρίζεται και να επωφεληθούν από όλα τα ' ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες που αναγνωρίζονται από το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένου όπου είναι κατάλληλο, το δικαίωμα επιλογής της δικής τους εθνικής ταυτότητας¹³⁹.

---

137 Ibid 134 σελ 137

138 Ibid 132 σελ 184

139 Ibid 132 σελ 179

1.4 Κόσσοβο και Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης

Στις 17 Φεβρουαρίου 2008 η βουλή του Κοσσοβού διακήρυξε την ανεξαρτησία της. Η Σερβία κατέθεσε στα Ηνωμένα Έθνη αίτημα προκειμένου το ΔΔΧ να εκδόσει γνωμοδότηση επί της διακήρυξης της ανεξαρτησίας του Κοσσοβού. Το ερώτημα της Γενικής Συνέλευσης προς το ΔΔΧ ήταν “Είναι η μονομερής διακήρυξης της ανεξαρτησίας από τα προσωρινά όργανα του Κοσσοβού, σύμφωνη με το διεθνές δίκαιο;”¹⁴⁰ Το Δικαστήριο στην γνωμοδότησή του στάθηκε στο ερώτημα καθεαυτό και όχι στις νομικές συνέπειες της διακήρυξης. Στην γνωμοδότησή του το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η μονομερής διακήρυξη της ανεξαρτησίας από τα προσωρινά όργανα του Κοσσοβού δεν απαγορεύεται από το γενικό διεθνές δίκαιο. Το Δικαστήριο απέφυγε να αναφερθεί στην έκταση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης αλλά και την ύπαρξη δικαιώματος για επανορθωτική ή θεραπευτική απόσχιση (remedial secession) που αφορά το δικαίωμα για απόσχιση από ένα κράτος, παρόλο που αναγνώρισε την ύπαρξή τους ως ζητήματα διαφοράς¹⁴¹. Οι αντιδράσεις της ακαδημαϊκής κοινότητας αλλά και των νομικών επιστημόνων ήταν αρνητική καθώς όπως πολλοί διατύπωσαν το Δικαστήριο με αυτήν την απόφαση έχασε την ευκαιρία να διατυπώσει και να ξεκαθαρίσει το δίκαιο¹⁴².

Στην νομική του ανάλυση ο Thomas W. Simon¹⁴³ διακρίνει τρία βασικά ζητήματα τα οποία σύμφωνα με τον ίδιο το Δικαστήριο αλλά και πολλοί διεθνείς ιθύνοντες (όπως τα όργανα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων ή η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων) θα πρέπει να αντιμετωπίζουν τις απαιτήσεις απόσχισης. Αυτά είναι : α) η σχέση μεταξύ της αιτούσας οντότητας και του πατρογονικού κράτους, β) η απομάκρυνση της αυτοδιάθεσης και γ) η ύπαρξη παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα δύο τελευταία αναφέρονται κατά κύριο λόγο στην συμπεριφορά του πατρογονικού κράτους επί της περιοχής και του πληθυσμού που απαιτεί την απόσχιση. Τα ζητήματα τα οποία αναλύει στην συνέχεια είναι οι σχεσιακοί παράγοντες, η εσωτερική αυτοδιάθεση και οι αναγκαστικοί κανόνες.

Συγκεκριμένα στους σχεσιακούς παράγοντες, εξετάζει αρχικά την σχέση μεταξύ του πατρογονικού κράτους και της οντότητας που ζητά την ανεξαρτησία της. Σύμφωνα με τον Thomas W. Simon το δικαστήριο θα πρέπει να αναζητήσει την απάντηση στο ερώτημα από πού αποσχίζεται η νέα οντότητα δεδομένου ότι η απαίτηση για απόσχιση προϋποθέτει ότι μια πολιτική οντότητα ή περιοχή, είναι νόμιμο μέρος μιας άλλης πολιτικής περιοχής. Ως εκ τούτου, απαιτείται μια

---

140 Η αίτηση για γνωμοδότηση από την Γενική Συνέλευση των ΗΕ διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&case=141&code=kos&p3=0>

141 Από την περίληψη της απόφασης διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&case=141&code=kos&p3=5>

142 Ibid 51 σελ 109

143 Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου John Hopkins University

προκαταρκτική αξιολόγηση της φύσης της σχέσης μεταξύ του πατρογονικού κράτους και της απαιτούσας οντότητας, καθώς και την φύση της απαιτούσας οντότητας. Η αναζήτηση του τελευταίου ζητήματος έχει να κάνει περισσότερο με το κατά πόσο η απαιτούσα οντότητα έχει τα στοιχεία ενός κράτους και όχι για τον εάν η οντότητα αυτή συνιστά κράτος υπό το διεθνές δίκαιο. Εάν αυτό δεν συμβαίνει τότε σύμφωνα με τον Simon δεν υπάρχει λόγος να ασχοληθεί το δικαστήριο και συνεχίζοντας διατυπώνει μια ακραία περίπτωση κατά την οποία μια εθνοτική ομάδα είναι διάσπαρτη εντός του πατρογονικού κράτους και δεν είναι συγκεντρωμένη σε μια συγκεκριμένη περιοχή, τότε το δικαστήριο θα πρέπει να απορρίψει το αίτημα αμέσως¹⁴⁴.

Φυσικά, χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της ακραίας περίπτωσης, είναι η Πρώην Γιουγκοσλαβία. Το σχεσιακό καθεστώς της Σλοβενίας, Κροατίας και Βοσνίας-Ερζεγοβίνης εντός της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας(ΣΟΔΓ), αποδείχθηκε κρίσιμο για την αξιολόγηση της νομικής βιωσιμότητας των απαιτήσεων ανεξαρτησίας τους. Σ' αυτό το σημείο ο Simon διατυπώνει και την θέση της Επιτροπής Banditer, όπου αυτές οι πολιτικές οντότητες ήταν νομικά αναγνωρισμένες δημοκρατίες εντός της ΣΟΔΓ. Αυτό τοποθέτησε την ανεξαρτησία τους εντός του πλαισίου της διάλυσης και όχι εντός ενός αποσχιστικού πλαισίου, από την στιγμή που από τον Ιούλιο του 1992 η ΣΟΔΓ δεν υφίστατο, δεν υπήρχε κάτι από το οποίο αυτές οι δημοκρατίες θα αποσχίζοταν. Βέβαια η προβληματική αναπτύχθηκε από τη στιγμή που η Σερβία, θεώρησε τον εαυτό της διάδοχο της ΣΟΔΓ, ειδικότερα για την Κροατία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και φυσικά για το Κόσσοβο¹⁴⁵.

Στην ανάλυση του ο Simon αντιπαραθέτει την άποψη του Crawford, χαρακτηρίζοντας την ως ατελής σε σχέση με το Κόσσοβο, ειδικά για την αναφορά του ως αυτόνομης επαρχίας εντός της Σερβίας. Σύμφωνα με τον ίδιο το Κόσσοβο δεν ήταν μόνο μια αυτόνομη επαρχία εντός της Σερβίας αλλά κυρίως εντός της ΣΟΔΓ. Για αυτόν το κρίσιμο στοιχείο του καθεστώτος του Κοσσόβου είναι ότι ήταν μέρος του συνόλου της ΣΟΔΓ και όχι απλά ένα μέρος της Σερβίας που είχε πάνω του νομικό και διοικητικό έλεγχο κάτι που παραλείπει κατά τον Simon ο Crawford. Συνεχίζοντας αναφέρει ότι το Κόσσοβο ήταν ανεξάρτητο από πολλές απόψεις από την Σερβία. Συμμετείχε στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση της ΣΟΔΓ και είχε σημαντική αυτονομία να διαχειριστεί τις δικές του σχέσεις. Κατά τον Simon αναγνωρίζοντας την κρίσιμη σχέση του Κοσσόβου με την ΣΟΔΓ, το Κόσσοβο είχε αρκετά δυνατά στοιχεία για να τον διαχωρισμό του κατά την εποχή των γνωμοδοτήσεων της Επιτροπής Banditer. Το καθεστώς του Κοσσόβου ήταν συνεχώς καθορισμένο εντός του πλαισίου της ΣΟΔΓ. Η διακήρυξη ανεξαρτησίας του Κοσσόβου θα έπρεπε να αφορά μια

---

144 Ibid 51 σελ 111

145 Ibid 51 σελ 112

οντότητα από την οποία επιδιώκει την ανεξαρτησία. Όσους λιγότερους πολιτικούς και νομικούς δεσμούς έχει μια οντότητα με το πατρογονικό κράτος τόσο πιο ορθά μπορεί να απαιτήσει την ανεξαρτησία του¹⁴⁶.

Πολλοί υποστηρίζουν ότι η Σερβία δεν είχε καμμία κυριαρχία επί του Κοσσόβου, δεδομένου ότι οποιαδήποτε σχέση υπήρχε μεταξύ Κοσσόβου και Σερβίας, ήταν στο πλαίσιο των κομμάτων εντός της ΣΟΔΓ. Καθώς η ΣΟΔΓ διαλύθηκε, θα έπρεπε η σχέση μεταξύ Σερβίας και Κοσσόβου να διαλυθεί ή τουλάχιστον να τεθεί επί τάπητος. Καθώς η Σερβία δεν εκπλήρωνε τα στοιχεία για διάδοχο της ΣΟΔΓ δεν είχε το δικαίωμα να δώσει αυτονομία στο Κόσσοβο ή τουλάχιστον να του την αρνηθεί¹⁴⁷.

Σε σχέση με την εσωτερική αυτοδιάθεση του Κοσσόβου ο Simon αφού προβαίνει σε μια ανάλυση των συνθηκών και του εθμικού δικαίου για την εσωτερική αυτοδιάθεση, διατυπώνει ότι το δικαστήριο θα μπορούσε να βρεί ένα στοιχείο μέσα από όλα αυτά για να μην αρνηθεί την εσωτερική αυτοδιάθεση στο Κόσσοβο. Το δικαστήριο ωστόσο βρήκε ότι η απόφαση 1244 έδινε την δυνατότητα εγκαθίδρυσης αυτοδιοίκησης- 'να εγκαθιδρύσει, οργανώσει και επιβλέψει την ανάπτυξη τοπικών θεσμών της αυτοδιοίκησης του Κοσσόβου υπό την αιγίδα μιας ενδιάμεσης διεθνούς παρουσίας'¹⁴⁸.

Ο Simon αναφέρει ότι το πιο σημαντικό είναι ότι η εστίαση στην εσωτερική αυτοδιάθεση θέτει τα κίνητρα εκεί ακριβώς που πρέπει. Η πλήρης νομική αναγνώριση της αξίας και πρωταρχικότητας της εσωτερικής αυτοδιάθεσης εντός του πλαισίου των συζητήσεων και διαφωνιών επί της απόσχισης θα μπορούσαν να εξυπηρετούν ως κίνητρα για τους δυνητικούς διεκδικητές να επιδιώξουν όλες τις οδούς της εσωτερικής αυτοδιάθεσης προτού απαιτήσουν την απόσχιση. Στο ίδιο πλαίσιο θα ήταν προς το συμφέρον του πατρογονικού κράτους να προβεί σε όσο το δυνατόν περισσότερες συναινέσεις σε σχέση με την αυτοδιάθεση, με απώτερο σκοπό να υπονομεύσει οποιοδήποτε αίτημα απόσχισης¹⁴⁹.

---

146 Ibid 51σελ 112-113

147 Ibid 51 σελ 113-116

148 Ibid 51 σελ 119-128

149 Ibid 51 σελ 128

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

1. Αμπχαζία

Χάρτης της Γεωργίας που απεικονίζει τις περιοχές της Αμπχαζίας και Νότιας Οσετίας

Η Αμπχαζία υπήρξε κατά τον 10ο αιώνα μέρος του ενωμένου φεουδαρχικού κράτους της Γεωργίας και με την πτώση της στα τέλη του 17ου αιώνα έγινε ανεξάρτητο πριγκιπάτο. Ωστόσο ενώ στις αρχές του 19ου αιώνα βρισκόταν υπό την Τσαρική Ρωσία, ξεχωριστά από την Γεωργία, εξακολουθούσε να διαχειρίζεται τα εσωτερικά της ζητήματα, μέχρι το 1864. Την εποχή εκείνη μετά από μια μακροχρόνια αντίσταση οι Καυκάσιοι ηττήθηκαν από την Τσαρική Ρωσία, με αρκετές μετακινήσεις πληθυσμών προς την οθωμανική Τουρκία.

Η Αμπχαζία θα προσαρτηθεί στη Γεωργία των Μενσεβίκων τον Μάιο του 1918 ενώ τελικά μετά από τρία θα σχηματιστεί υπό την Σοβιετική εξουσία, η Αμπχαζιανή Σοβιετική Δημοκρατία, η οποία θα αναγνωριστεί μεταγενέστερα από την Γεωργιανή επαναστατική επιτροπή την 21 Μαΐου. Ένα ειδικό 'συμβόλαιο συμμαχίας' υπογράφηκε μεταξύ Γεωργίας και Αμπχαζίας την 16 Δεκεμβρίου 1921. Η Αμπχαζία και η Γεωργία μαζί προσχώρησαν στην Υπερκαυκασιανή

Ομοσπονδία την 13 Δεκεμβρίου 1922 και την 30 Δεκεμβρίου 1922 ως μέρος της Υπερκαυκασιανής Ομοσπονδίας η Αμπχαζία προσχώρησε στην ΕΣΣΔ. Την 1 Απριλίου 1925, το Αμπχαζιανό Σύνταγμα υιοθετήθηκε, κατοχυρώνοντας το καθεστώς της δημοκρατίας της μέσω συνθηκών με την Γεωργία.¹⁵⁰

Η Αμπχαζία υπό το καθεστώς του Στάλιν θα υποφέρει και θα υποβαθμιστεί σε μια αυτόνομη δημοκρατία εντός της Γεωργίας. Υπό τις Γεωργιανές διοικήσεις του Lavrenti Beria και του διαδόχου του Kandida Charkiani, θα πραγματοποιηθούν οι μετακινήσεις χιλιάδων μη- Αμπχαζίων εντός της Αμπχαζίας, ενώ το αμπχαζιανό αλφάβητο θα αντικατασταθεί από το Γεωργιανό. Κατά την διάρκεια 1944-45 θα κλείσουν όλα τα Αμπχαζιανά σχολεία και θα αντικατασταθούν από τα Γεωργιανά, ενώ η Αμπχαζιανή γλώσσα θα απαγορευτεί από τις όλες τις διοικητικές και δημόσιες υπηρεσίες. Όλα αυτά θα αλλάξουν με τον θάνατο του Στάλιν και του Beria, το 1953 όπου θα αποκατασταθεί ο λαός της Αμπχαζίας. Τότε θα επινοηθεί μία νέα γραφή βασισμένη στα Κυριλλικά, τα σχολεία θα ξανανοίξουν και η διοίκηση θα επιστρέψει πίσω στα χέρια Αμπχαζίων. Εξαιτίας της καταστολής που υπέστησε, η εθνότητα των Αμπχαζίων υπερ-αντιπροσωπευόταν στα τοπικά γραφεία¹⁵¹.

Οι δεκαετίες(1978-1988) που θα ακολουθήσουν μέχρι το δημοψήφισμα της 17ης Μαρτίου 1991 που ήταν καταλυτικό για τις σχέσεις μεταξύ Γεωργίας και Αμπχαζίας, θα χαρακτηριστούν από προσπάθειες των Αμπχαζίων διανοουμένων και ηγετών, να ζητήσουν την απόσχιση από την Γεωργία, την ένωση με την Ρωσία, την επιστροφή στο παλαιό καθεστώς του 1920 αλλά και την σύναψη δεσμευτικών συνθηκών με την Γεωργία. Το 1989, 30.000 άνθρωποι θα υπογράψουν ένα υπόμνημα σε μαζική συγκέντρωση στο Lykhny(Αμπχαζία) για την αποκατάσταση στο κυρίαρχο καθεστώς της Αμπχαζίας προ του 1931. Οι απαιτήσεις των Αμπχαζίων στηρίζονταν κυρίως στην καταπίεση των δικαιωμάτων τους από την Γεωργία, η οποία σε απάντηση αυτών των απαιτήσεων σκλήρηνε την στάση της περισσότερο¹⁵².

Οι σχέσεις μεταξύ Γεωργίας και Αμπχαζίας θα ενταθούν την 17η Μαρτίου 1991 με το δημοψήφισμα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του σχεδίου Gorbachev που αφορούσε όλες τις

---

150 Tim Potier, *Conflict in Nagorno-Karabakh, Abkhazia and South Ossetia, A Legal Appraisal*, Kluwer Law International, The Hague 2001 σελ 8-9

151 Ibid 150 σελ 9

152 Ibid 150 σελ 10

ενώσεις που είχε σαν απώτερο σκοπό μια Συνθήκη Ένωσης. Οι Γεωργιανοί μπούκοτάρισαν το δημοψήφισμα, ενώ ο Αμπχάζιος πληθυσμός, με την συντριπτική πλειοψηφία του 98,6% ψήφισε υπέρ της εισόδου στην προτεινόμενη Ένωση των Κυρίαρχων Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών. Με την συμμετοχή της αυτή, η Αμπχαζία είχε αποτελεσματικά διαχωριστεί από την εξάρτηση της από την Γεωργία για ανεξαρτησία¹⁵³.

Μέσω των διαπραγματεύσεων που ακολούθησαν με την Γεωργιανή κυβέρνηση του Zviad Gamsakhurdia συμφωνήθηκε ένας νέος εκλογικός νόμος στην Αμπχαζία όπου οι 65 θέσεις στην βουλή θα αντιπροσώπευαν τους αντίστοιχους πληθυσμούς ως εξής : 28 θέσεις για Αμπχάζιους, 26 θέσεις για Γεωργιανούς και 11 θέσεις για άλλες εθνικότητες. Ως επιπρόσθετο μέτρο για την προστασία των μειονοτικών ομάδων, οι σχετικές αποφάσεις απαιτούσαν την πλειοψηφία του 75%. Το Δεκέμβριο του 1991 μια νέα βουλή συστάθηκε (Ανώτατο Σόβιετ) αλλά σύντομα φάνηκαν τα προβλήματα καθώς η βουλή χωρίστηκε στα δύο από τη μία οι Γεωργιανοί και από την άλλη οι Αμπχάζιοι με τους Αρμένιους, τους Έλληνες, τους Ρώσους και τους βουλευτές των υπολοίπων μειονοτικών ομάδων. Οι αποφάσεις της πλειοψηφίας δεν γινόταν αποδεκτές από τους Γεωργιανούς βουλευτές κάτι που οδήγησε σε αδιέξοδο. Τον Φεβρουάριο 1992 ο Πρόεδρος Gamsakhurdia θα ανατραπεί με πραξικόπημα και το Γεωργιανό Στρατιωτικό Συμβούλιο θα επαναφέρει το σύνταγμα του 1921 προ-Μπολσεβίκων. Οι προσπάθειες του Αμπχάζιου προέδρου Vladislav Ardzinba, για την δημιουργία σχέσεων σε επίπεδο ομοσπονδίας/συνομοσπονδίας με την Γεωργία, με τη ταυτόχρονη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας της Γεωργίας δεν θα ευοδώσουν και τελικά τον Ιούλιο 1992 το Ανώτατο Σόβιετ της Αμπχαζίας θα επαναφέρει το Σύνταγμα του 1925 όπου η Αμπχαζία ήταν ενωμένη με το Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Γεωργίας με ειδική Συνθήκη Ένωσης , παρέχοντας μια σχέση ομοσπονδίας με ταξύ Γεωργίας και Αμπχαζίας, σε ισότιμη βάση¹⁵⁴.

Ταυτόχρονα την 14 Αυγούστου 1992 ο Eduard Shevardnadze(πρόεδρος του Γεωργιανού Κρατικού Συμβουλίου) θα στείλει μια μονάδα Γεωργιανής Εθνοφρουράς στην περιοχή της Αμπχαζίας, με το αιτιολογικό την καταστολή των σαμποτάζ και λεηλασιών κυρίως στις σιδηδρομικές γραμμές και για την αναζήτηση Γεωργιανών αξιωματούχων οι οποίοι είχαν απαχθεί από οπαδούς του ανατραπέντος Gamsakhurdia. Ωστόσο από τον Γεωργιανό Υπουργό Άμυνας λίγες ημέρες μετέπειτα θα διατυπωθεί πως οι στρατιωτικές επιχειρήσεις είχαν ως στόχο την αποσχιστική διοίκηση του Vladislav Ardzinba¹⁵⁵.

---

153 Ibid 150 σελ 10-11

154 Angelika Nußberger, *The War between Russia and Georgia – Consequences and Unresolved Questions* Göttingen Journal of International Law 1 (2009) 2, σελ 362

155 Ibid 150 σελ 11-12

Την 30 Σεπτεμβρίου 1993, στρατεύματα της Αμπχαζίας με την βοήθεια άλλων βόρειων καυκάσιων εθελοντών θα εκδιώξουν τις Γεωργιανές δυνάμεις από την Αμπχαζία και τελικά την 4 Απριλίου 1994 στην Μόσχα θα υπογραφεί μέσω της Διακήρυξης για την Πολιτική Διευθέτηση της Γεωργιανής -Αμπχαζίας Σύγκρουσης η κατάπαυση του πυρός¹⁵⁶. Η κατάπαυση του πυρός θα ελεγχόταν κυρίως από Ρώσους στρατιώτες της ΚΑΚ (Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών) και 120 παρατηρητές των ΗΕ (UNOMIG). Η Αμπχαζία υιοθέτησε ένα νέο Σύνταγμα την 26 Νοεμβρίου 1994 το οποίο επιβεβαιώθηκε με δημοψήφισμα την 3 Οκτώβρη 1999.¹⁵⁷ Έκτοτε η Αμπχαζία είναι *de facto* ανεξάρτητη από την Γεωργία αλλά όχι *de jure*.

1.1 Η Πολιτική Διαμάχη Μεταξύ Γεωργίας και Αμπχαζίας- Βασικές Θέσεις.

Η Τιφλίδα επέμενε ότι οι συζητήσεις θα πρέπει να βασιστούν στην αναγνώριση της εδαφικής ακεραιότητας της Αμπχαζίας, με την συνακόλουθη ίδρυση μιας ομοσπονδιακής δημοκρατίας ή ασύμμετρης ομοσπονδίας όπως την αποκαλούσε. Ο πρόεδρος Shevardnadze σε ομιλία του την 24 Ιουνίου 1995 στην Κρατική Συνταγματική Επιτροπή προσπαθώντας να απομακρύνει τους φόβους ορισμένων μελών του διατύπωνε ότι η Γεωργιανή Ομοσπονδία δεν θα οδηγούσε στην διάλυση της Γεωργίας. Η συζήτηση στηρίχθηκε κυρίως στο κατά πόσο η Γεωργία θα έπρεπε να είναι ομοσπονδιακό ή ενιαίο κράτος. Τελικά υιοθετήθηκε η πρόταση του Shevardnadze και το Σύνταγμα εγκρίθηκε από την επιτροπή την 2 Ιουλίου 1995¹⁵⁸.

Η Τιφλίδα μέσω επίσημων δηλώσεων διατύπωνε την θέλησή της να δώσει μια ομοσπονδιακή βάση στην περιοχή, όπου η Αμπχαζία θα είχε το δικό της Σύνταγμα, σε συμμόρφωση με το Σύνταγμα του ενωμένου κράτους, θα είχε τη δική της βουλή, ανώτατο δικαστήριο, ύμνο, κρατικό έμβλημα και άλλα χαρακτηριστικά κράτους αλλά και την δυνατότητα οποιαδήποτε ομοσπονδιακή απόφαση επηρέαζε την Αμπχαζία θα έπρεπε να περάσει από την πλειοψηφία των βουλευτών της Αμπχαζίας. Σε επιστολή της στο Συμβούλιο Ασφαλείας των ΗΕ η Τιφλίδα, διατύπωνε πέραν των ανωτέρω και την δυνατότητα της Αμπχαζίας να έχει την δική της επίσημη γλώσσα στη περιοχή της Αμπχαζίας. Ταυτόχρονα θα είχε πλήρη αρμοδιότητα επί του προϋπολογισμού της, τοπικών φόρων, δημιουργία ανώτατου δικαστηρίου, ζητημάτων πολιτισμού, παιδείας, υγείας και την εκματάλλευση των φυσικών της πόρων. Από την άλλη η αρμοδιότητα της ομοσπονδίας θα εκτεινόταν στην εξωτερική πολιτική, τις ενοπλές δυνάμεις και την ασφάλεια, το

---

156 Ibid 150 σελ 12

157 Ibid 154 σελ 362

158 Ibid 150 σελ 114-115

νομισματικό καθεστώς και τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό, το καθεστώς και την προστασία των συνόρων, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των μειονοτικών δικαιωμάτων. Το ομοσπονδιακό κράτος θα αποτελούσε μια μοναδική οντότητα στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων, την αντιπροσώπευση στους διεθνείς οργανισμούς¹⁵⁹.

Ωστόσο το Σουχούμι δήλωνε την επιθυμία του για την χορήγηση τουλάχιστον ισότιμου κράτους με την Γεωργία βασισόμενο κατά κύριο λόγο στην Διακήρυξη της 4 Μαΐου όπου αναφέρεται η λέξη 'μέρη' και για τους Αμπχαζίους σήμαινε ισότιμα μέρη. Η Αμπχαζία προτιμάει το καθεστώς της συνομοσπονδίας στα πλαίσια της Ελβετίας σαν πιθανό μοντέλο που μπορεί να οικοδομήσει μελλοντικές σχέσεις με την Τιφλίδα. Ενώ αποδέχεται την διατήρηση των συνόρων εντός της πρώην Γεωργιανής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας και ως εκ τούτου την εγγύηση της εδαφικής ακεραιότητας της Γεωργίας, αρνείται να εγκαταλείψει την αυτονομία της. Στις τοποθετήσεις του ο πρόεδρος της Αμπχαζίας δήλωνε πως για να ενωθεί η Γεωργία με την Αμπχαζία στο πλαίσιο μίας ομοσπονδίας, θα πρέπει να δοθεί το δικαίωμα βέτο του Αμπχαζίου προέδρου σε σημαντικά διμερή ζητήματα.¹⁶⁰

1.2 Η Αυτοδιάθεση της Αμπχαζίας και η Ρωσική Παρέμβαση

Η παρουσία των ρώσων στρατιωτών διαμέσου της ΚΑΚ στην Αμπχαζία ενοχλούσε πάντοτε την Τιφλίδα. Την 7-8 Αυγούστου του 2008 Γεωργιανά στρατεύματα επιτέθηκαν στην περιοχή του Τσхинβάλι της Βόρειας Οσετίας χωρίς να επιτεθούν στην Αμπχαζία. Παρόλα αυτά ρωσικά στρατεύματα θα ξεκινήσουν εισβολή κατά την διάρκεια του πολέμου. Ενώ η ρητορική της αυτοδιάθεσης μπορεί να δικαιολογήσει την εμπλοκή των Ρώσων ή ακόμα και η αιτιολόγηση της νόμιμης άμυνας των στρατιωτών της ειρηνευτικής αποστολής, οι στρατιωτικές δράσεις στην απομακρυσμένη Αμπχαζία δεν μπορούν να αιτιολογηθούν από πλευράς Ρωσίας. Στην Αμπχαζία δεν υπήρξε κάποια παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ούτε τίποτα που να συγκρίνεται με γενοκτονία. Τα ΗΕ είχαν την εντολή της διατήρησης της ειρήνης και επομένως δεν υπήρξε κάποια δραματική αλλαγή στα πλαίσια της Γεωργιανής εισβολής στην Νότια Οσετία που θα μπορούσε να δικαιολογήσει το δικαίωμα της Αμπχαζίας για απόσχιση. Τον Απρίλιο 2008 το Συμβούλιο Ασφαλείας επιβεβαίωσε την δέσμευση όλων των κρατών μελών για την κυριαρχία, ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της Γεωργίας εντός των διεθνώς αναγνωρισμένων συνόρων της¹⁶¹. Αυτό

---

159 Ibid 150 σελ 115-116

160 Ibid 150 σελ 116-117

161 <http://www.un.org/press/en/2008/sc9299.doc.htm>

δηλώνει κατηγορηματικά την άρνηση απόσχισης της Αμπχαζίας. Η Ρωσία έχει αναγνωρίσει την Αμπχαζία ως ανεξάρτητο κράτος αλλά αυτό δεν έχει καμία βάση στο διεθνές δίκαιο. Η κατάσταση στην Βόρεια Οσετία έχει ομοιότητες με την περίπτωση της Αμπχαζίας αλλά και διαφορές.

2. Νότια Οσετία

Η διαμάχη μεταξύ της Ρωσίας, Γεωργίας και Νότιας Οσετίας, έχει τις πηγές από τις πρώτες μέρες της Ρωσικής Επανάστασης ή ακόμα πιο πίσω στην Ρωσική αυτοκρατορία. Το βασικό πρόβλημα είναι ότι οι Οσέτιοι, οι οποίοι είναι εθνοτικά διαφορετικοί από τους Ρώσους και τους Γεωργιανούς, ήταν χωρισμένοι σε δύο ομάδες, στην Νότια και Βόρεια Οσετία που τους χώριζε μια σειρά βουνών του Καυκάσου. Ενώ η Βόρεια Οσετία, ενσωματώθηκε πρώτα στην Ρωσική Αυτοκρατορία και μετέπειτα στην Ρωσική Σοβιετική Ομοσπονδιακή Σοσιαλιστική Δημοκρατία (Σοβιετική Ρωσία), η Νότια Οσετία είχε διαφορετική πορεία. Ήταν μέρος της Ρωσικής Αυτοκρατορίας τον 19^ο αιώνα, αλλά ήταν διαχωρισμένη από την Βόρεια Οσετία και ήταν ενσωματωμένη στην διοικητική περιφέρεια της Γεωργίας. Μετά την διακήρυξη της ανεξαρτησίας της Γεωργίας το 1918, ξέσπασε εμφύλιος πόλεμος μεταξύ των Μπολσεβίκων της Νότιας Οσετίας και των Μενσεβίκων της Γεωργίας, ο οποίος σύμφωνα με τους Οσέτιους οδήγησε σε γενοκτονία. Μετά την ανακατάληψη της Γεωργίας από τον Κόκκινο Στρατό, η Νότια Οσετία, διακήρυξε την θέση ως μέρος της Σοβιετικής Δημοκρατίας της Γεωργίας. Το αυτόνομο καθεστώς, ως αυτόνομη περιφέρεια εντός της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Γεωργίας καταचुरώνεται σε όλα τα Σοβιετικά συντάγματα¹⁶².

Λίγο πριν την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης τα περιστατικά που συνέβησαν και επέφεραν την ένταση μεταξύ Γεωργίας και Νότιας Οσετίας ήταν κυρίως η υποστήριξη του ηγέτη της Νότιας Οσετίας του Αμπχάζιου λαού για ανεξαρτησία από την Γεωργία, η απαίτηση στο Ανώτατο Σόβιετ της Γεωργίας για την παραχώρηση στην περιοχή του καθεστώτος της Αυτόνομης Δημοκρατίας, η υποτιθέμενη γλωσσική διάκριση εναντίον των Γεωργιανών και η αποτροπή μιας πορείας 12-15000 Γεωργιανών την 23 Νοεμβρίου 1989 στο Tskhinvali από τους Οσέτιους μαζί με στρατιώτες από τον Σοβιετικό Στρατό. Το φθινόπωρο όμως του 1990, ενώ η Γεωργία προετοιμαζόταν για τις πρώτες πολυκομματικές εκλογές, ψηφίστηκε η απαγόρευση συμμετοχής κομμάτων που δεν δραστηριοποιούνταν ευρύτερα στην Γεωργία. Το Περιφερειακό Σοβιέτ της

162 Ibid 154 σελ 351

Ibid 150 σελ 13

Νότιας Οσετίας εξέλαβε αυτή την απαγόρευση ως προσπάθεια αποκλεισμού του εθνικιστικού κινήματος της Οσετίας και το Σεπτέμβριο 1990 υιοθέτησαν μία απόφαση που διακήρυσε την Νότια Οσετία ως ανεξάρτητη δημοκρατία εντός της ΕΣΣΔ. Τον Δεκέμβριο οι Νότιοι Οσέτιοι θα διεξάγουν εκλογές για την ανάδειξη βουλευτών για ένα δημοκρατικό ανώτατο σόβιετ, όπου κάτω από τον Γεωργιανό νόμο δεν είχε καμμία βάση. Η Γεωργιανή κυβέρνηση ακύρωσε τις εκλογές και την 11 Δεκεμβρίου 1990 θα αποφασίσει την κατάργηση της Αυτόνομης Περιφέρειας της Νότιας Οσετίας, θα κηρύξει σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης το Tskhinvali και την Java¹⁶³.

Την 7 Ιανουαρίου 1991 ο Ρώσος Πρόεδρος Gorbachev θα εκδώσει ένα διάταγμα που διακήρυσε αντισυνταγματικές την κυριαρχία του Tskhinvali αλλά και τις καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης του Tbilisi διατάσσοντας την απομάκρυνση όλων των στρατιωτικών δυνάμεων πέρα των στρατευμάτων της ΕΣΔΔ από την Αυτόνομη Περιφέρεια. Η Γεωργιανή κυβέρνηση θα αρνηθεί να υπακούσει στο διάταγμα του Gorbachev διατυπώνοντας την παρέμβασή του στα εσωτερικά ζητήματα της Γεωργίας. Χάος θα επικρατήσει εντός του Tskhinvali μέχρι την απόσυρση των Γεωργιανών δυνάμεων την 26 Ιανουαρίου 1991. Ωστόσο οι συγκρούσεις θα συνεχιστούν. Με την ανατροπή του Gamsakhurdia την 19 Μαρτίου 1992 η Νότια Οσετία θα διακηρύξει την ανεξαρτησία της από την Γεωργία, μέσω δημοψηφίσματος και την ενοποίηση με την Ρωσία. Η Γεωργία θα απορρίψει το δημοψήφισμα διατυπώνοντας το, ως ευθεία παράβαση της εδαφικής ακεραιότητας της Γεωργίας. Η εκχειρία θα πραγματοποιηθεί την 24 Ιουνίου 1992 με την Συμφωνία του Σότσι¹⁶⁴. Η επόμενη προσπάθεια για απόσχιση θα πραγματοποιηθεί με την Ρωσική βοήθεια τον Αύγουστο του 2008 κατά την στρατιωτική εισβολή των Γεωργιανών στρατευμάτων¹⁶⁵.

2.1 Η Αναζήτηση της Αυτοδιάθεσης

Η περίπτωση της Γεωργίας και της Νότιας Οσετίας είναι άλλη μία περίπτωση άλυτων εθνικών συγκρούσεων της Σοβιετικής Ένωσης. Αυτές είχαν ξεσπάσει πολύ πριν την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. Το πρώτο διακριτό βήμα, ήταν ότι παρόλο που σύμφωνα με το Σοβιετικό Σύνταγμα του 1977 η Νότια Οσετία ήταν αυτόνομη περιοχή, οι ηγέτες της απαίτησαν το καθεστώς αυτόνομης δημοκρατίας το οποίο είχε ευρύτερη έννοια αρμοδιότητας σύμφωνα με το Σοβιετικό Σύνταγμα. Κάτι τέτοιο ερχόταν σε αντίφαση τόσο με Σοβιετικό Σύνταγμα όπου μία αυτόνομη

---

163 Ibid 150 σελ 13

164 Ibid 150 σελ 14.

165 Ibid 154 σελ 352

δημοκρατία ήταν συστατικό μέρος μιας Δημοκρατικής Ένωσης αλλά και το Σύνταγμα της Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Γεωργίας. Ωστόσο την 20 Σεπτεμβρίου 1990 η Νότια Οσετία θα διακηρύξει την κυριαρχία της στηριζόμενη στο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Μετά από τον αιματηρό εμφύλιο, ένα χρόνο μετά την 21 Δεκεμβρίου 1991 η Νότια Οσετία θα διακηρύξει την ανεξαρτησία της, την ίδια μέρα που στην Alma-Ata δημιουργήθηκε η ΚΑΚ. Η απόφαση αυτή θα επιβεβαιωθεί όπως αναφέρθηκε και παραπάνω με το δημοψήφισμα της 19ης Μαρτίου 1992. Ωστόσο η θέληση του λαού που ψήφισε και για την ενοποίηση με την Ρωσία δεν θα γίνει αποδεκτή από την Μόσχα, παρόλο που η έκκληση αυτή θα επαναληφθεί αρκετές φορές στο μέλλον. Η Νότια Οσετία δεν αναγνωρίστηκε ως ανεξάρτητο κράτος από κανένα μέλος των ΗΕ¹⁶⁶.

Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, όλες οι σοβιετικές και άλλες αυτόνομες δημοκρατίες και αυτόνομες περιοχές, πρώτα διακήρυξαν την κυριαρχία τους και ακολούθως την ανεξαρτησία τους. Η 'κυριαρχία' νοούταν ως το δικαίωμα να καθορίσουν ελεύθερα το πολιτικό καθεστώς και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, ανεξαρτήτως των αντιρρήσεων της κεντρικής κυβέρνησης. Η 'ανεξαρτησία' ήταν το τελευταίο στάδιο, στην διαδικασία της απόσχισης και σήμαινε την δημιουργία ενός νέου κράτους στη βάση του διεθνούς δικαίου¹⁶⁷.

Στην περίπτωση της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης, η διεθνής κοινότητα αποδέχθηκε την διαδικασία αυτή μόνο στις Σοβιετικές Δημοκρατίες αλλά όχι στις αυτόνομες δημοκρατίες και περιφέρειες. Η αιτιολόγηση επ' αυτού στηρίχθηκε αφενός στις Συνταγματικές διατάξεις και από την άλλη στην αρχή της *uti-possidettis*¹⁶⁸.

Σύμφωνα με το Ρωσικό Σύνταγμα ' Κάθε Δημοκρατική Ένωση θα μπορεί να διατηρεί το δικαίωμα να αποσχιστεί από την ΕΣΣΔ'. Όπως αναφέρει και η Angelika Nußberger λαμβάνοντας υπόψην αυτή τη ρητή διατύπωση του Συντάγματος σήμαινε ότι μόνο οι Σοβιετικές Δημοκρατίες απολάμβαναν το δικαίωμα αυτό και όχι οι αυτόνομες δημοκρατίες, περιφέρειες ή περιοχές. Ως εκ τούτου η Νότια Οσετία δεν είχε το δικαίωμα να διακηρύξει την απόσχισή του ως το πρώτο στάδιο για την ανεξαρτησία¹⁶⁹.

Ωστόσο όπως έχει αναλυθεί και στο κεφάλαιο I, ένα από τα θεμελιώδη ζητήματα του

---

166 Ibid 154 σελ 354.

167 Ibid 154 σελ 355

168 Ibid 154 σελ 356

169 Ibid 154 σελ 355

διεθνούς δικαίου που συνδέεται άμεσα με την διεθνή σταθερότητα και ασφάλεια είναι και η αρχή της uti-possidettis. Η αρχή αυτή αναφέρει ότι τα πρώην εσωτερικά κρατικά σύνορα θεωρούνται και ως σύνορα των νέων Ανεξάρτητων κρατών. Η αναγνώριση του απαραβίαστου των συνόρων μεταξύ των Σοβιετικών Δημοκρατιών αναγνωρίζεται σε όλα τα θεμελιώδη έγγραφα της ΚΑΚ. Η συνέπεια αυτού είναι πως οι υπο-περιφερειακές μονάδες των πρώην δημοκρατιών δεν απολαμβάνουν το δικαίωμα στην απόσχιση. Η διαδικασία της διάλυσης σταμάτησε στο πρώτο ομοσπονδιακό επίπεδο και δεν συνεχίστηκε σε ακόλουθα επίπεδα¹⁷⁰.

Την 26 Απριλίου 2007 η βουλή της Νότιας Οσετίας, υιοθέτησε την ' Διακήρυξη για την γενοκτονία των Νότιων Οσετίων την περίοδο μεταξύ 1989-1992'. Οι Οσέτιοι υποστήριζαν ότι οι Γεωργιανοί συμπεριφέρθηκαν εκείνη την περίοδο με επιθετικότητα βασισμένη στην φασιστική και ιμπεριαλιστική ιδεολογία και ότι οι πράξεις της ηγεσίας της Γεωργίας ήταν πράξεις γενοκτονίας. Η πραγματικότητα είναι ότι ο Γεωργιανός Πρόεδρος Gamsakhurdia, προώθησε μια εθνικιστική πολιτική, καταπιέζοντας τις μειονότητες, αλλά και σε σε αρκετές περιπτώσεις τα μέλη μιας μειονότητας στερούταν την δυνατότητα να λάβουν την γεωργιανή υπηκοότητα. Ωστόσο παρά τις βιαιότητες που πραγματοποιήθηκαν κατά την διάρκεια του εμφυλίου, δύσκολα αποδεικνύεται η γενοκτονία κατά των Οσετίων. Ενώ στην περίπτωση του Κοσσόβου η διεθνής κοινότητα δεν παρενέβη ενεργά, στην περίπτωση της Νότιας Οσετίας τα Ρωσικά στρατεύματα ενεπλάκησαν ενεργά και εκδίωξαν τους Γεωργιανούς. Όπως αναφέρθηκε η διαμάχη κατέληξε σε εκχειρία με την μεσολάβηση της Μόσχας. Ως εκ τούτου είναι δύσκολο να διατυπωθεί πως οι Νότιοι Οσέτιοι, παρά την καταπίεση των δικαιωμάτων τους είχαν το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, αφού και οι δύο πλευρές συμφώνησαν να βρουν πολιτική λύση. Εξάλλου ο εθνικιστής πρόεδρος Gamsakhurdia αντικαταστάθηκε από τον προοδευτικό Shewardnadze και η διεθνής κοινότητα δεν θεώρησε αναγκαίο να παρέμβει καθώς φάνηκε η διάθεση για ειρηνική διευθέτηση χωρίς διαχωρισμό των εδαφών¹⁷¹.

2.2 Ο πόλεμος του 2008 και η Αυτοδιάθεση

Οι σχέσεις της Γεωργίας και Νότιας Οσετίας απο το 1992 ως το 2008 είχαν παγώσει. Υπήρχαν βίαιες συγκρούσεις, αλλά όχι μεγάλης κλίμακας στρατιωτικές επιχειρήσεις. Ταυτόχρονα οι πρόσφυγες και οι εσωτερικά εκτοπισμένοι δεν μπορούσαν να επιστρέψουν στα σπίτια τους στην

170 Ibid 154 σελ 357

171 Ibid 154 σελ 357

Νότια Οσετία και η Γεωργία ουδέποτε αναγνώρισε την ανεξαρτησία της Νότιας Οσετίας. Ενώ υπήρχαν διακηρύξεις που αποτύπωναν την θέληση των δύο πλευρών να βρεθεί λύση, αλλά καμία αποτελεσματική λύση δεν πραγματοποιήθηκε. Η Γεωργία προσπάθησε να προειδοποιήσει την διεθνή κοινότητα για την κατάσταση, αλλά οι προσφυγές του στα ΗΕ δεν θα στεφθούν με την ανάλογη διπλωματική δραστηριότητα. Στις 15 Οκτωβρίου 2004 η Νότια Οσετία υιοθέτησε νέο Σύνταγμα σύμφωνα με το οποίο η Δημοκρατία της Νότιας Οσετίας είναι ένα κυρίαρχο δημοκρατικό κράτος βασισμένο στους κανόνες δικαίου και την αυτοδιάθεση του λαού της Νότιας Οσετίας. Η διεθνής κοινότητα δεν αντέδρασε σε αυτήν την μονομερή πράξη της Νότιας Οσετίας.¹⁷²

Τέσσερα χρόνια αργότερα τον Αύγουστο 2008 και μετά μια παρατεταμένη περίοδο εντάσεων οι στρατιωτικές δυνάμεις της Γεωργίας θα επιτεθούν στο Tskhinvali και θα παραγματοποιηθεί ο πόλεμος των 5 ημερών με την παρέμβαση ρωσικών στρατευμάτων¹⁷³. Αμέσως μετά το ξέσπασμα του πολέμου τόσο οι Ρώσοι όσο και οι Οσέτιοι κατηγορήσαν την Γεωργία για γενοκτονία. Τα αποτελέσματα της επιτροπής fact-finding έδειχναν ως υπαίτιο του πολέμου την Γεωργία αλλά αποδίδοντας ταυτόχρονα ευθύνες και στην Ρωσική πλευρά όχι μόνο για την παρουσία της και την στρατιωτική υποστήριξη της αλλά και την αναγνώριση της ανεξαρτησίας τόσο της Νότιας Οσετίας όσο και της Αμπχαζίας. Σημαντική είναι η αναφορά της επιτροπής για την ύπαρξη πολιτικών παραγόντων που δεν σεβάστηκαν την εδαφική ακεραιότητα αλλά και την εθνική κυριαρχία.¹⁷⁴ Παράλληλα δεν υπήρξε κάποια αναφορά σε γενοκτονία παρά μόνο στον σημαντικό αριθμό των εκτοπισθέντων που έφτασαν τους 100.000 και φυσικά στον αριθμό των θυμάτων εκατέρωθεν των συγκρουόμενων μερών. Επομένως οποιαδήποτε έκκληση για αυτοδιάθεση λόγω σχεδίου γενοκτονίας δεν μπορεί να βρει εύφορο έδαφος, αλλά ούτε και η διεθνής αναγνώριση από κάποιο άλλο κράτος μπορεί να αποτελέσει την *opinio juris* για απόσχιση και ανεξαρτησία.

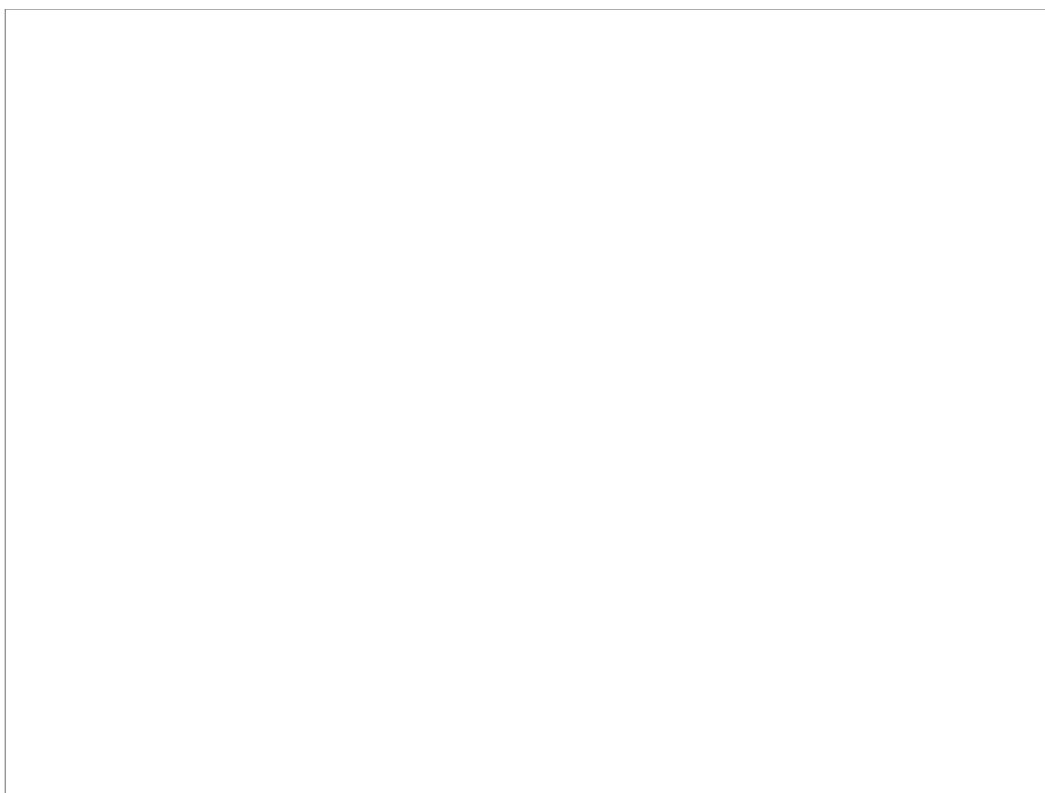
---

172 Ibid 154 σελ 359

173 Από την εισαγωγή της επιτροπής fact-finding για την Γεωργία διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/30_09_09_iiffmgc_report.pdf

174 Ibid 173 σελ 388 και 12

3. Κριμαία

Χάρτης Ουκρανίας

3.1. Η Ρητορική της Ρωσίας

Σε σχέση με την ρητορική της Ρωσίας ο προβληματισμός εστιάζεται στο κατά πόσο οι αλλαγές σ'αυτήν, επεισήλθαν λόγω του Κοσόβου, της Νότιας Οσετίας και Κριμαίας ή απλά αποτέλεσαν μια τακτική αιτιολόγησης αυτών των περιστάσεων¹⁷⁵.

Παρόλο που η Ρωσία προσπάθησε να διατηρήσει τον δικό της χώρο ελιγμών μέσα από την διφορούμενη φύση της αυτοδιάθεσης, στην διαμάχη του Κοσόβου, η πρωταρχική της ρητορική βασίστηκε στην εδαφική ακεραιότητα και κυριαρχία.

Αυτό οδήγησε στην κριτική περί υποκρισίας για τις περιπτώσεις στήριξης των αυτονομιστικών κινήματων στην Υπερδνειστερία (Μολδαβία), Ναγκόρνο- Καραμπάχ

---

¹⁷⁵Christopher J. Borgen, *Law, Rhetoric, Strategy: Russia and Self-Determination Before and After Crimea*, *International Law Studies*, U.S Naval War College 91 INT'L L. STUD. 216 (2015) σελ 236. Ο τίτλος που δίνει ο συγγραφέας είναι πολύ εύστοχος θέτοντας το ερώτημα *Η ρητορική της Ρωσίας της αυτοδιάθεσης: Ad Hoc αιτιολογήσεις ή εξελισσόμενη Θεωρία;*

(Αζερμπαϊτζάν) και πριν το Κόσοβο, στη Νότια Οσετία και Αμπχαζία (Γεωργία). Ωστόσο πριν την διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσόβου, παρά την σημαντική πολιτική, οικονομική και υλικοτεχνική υποστήριξη, στους αυτονομιστές, η Ρωσία έδειξε ένα προσποιητό ενδιαφέρον για την κυριαρχία των προυπαρχόντων κρατών και δεν αναγνώρισε επίσημα κανένα από τα αποσχιστικά καθεστάτα. Μετά το Κόσοβο, η Ρωσία άλλαξε τον τρόπο που περιέγραφε τα νομικά ζητήματα αυτών των καταστάσεων, αλλά και την διπλωματική της προσέγγιση.

Αυτό αποτυπώνεται μέσα από τις επίσημες δηλώσεις σε δημόσια fora του Ρώσου Προέδρου και του Υπουργού Εξωτερικών, δηλώσεις που έγιναν στη Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, αλλά και τοποθετήσεις που έγιναν στα πλαίσια διαδικασιών ενώπιον του ΔΔΧ. Οι δηλώσεις αυτές αποσκοπούσαν σε ένα ευρύ κοινό, συμπεριλαμβανομένου της Ρωσικής κοινής γνώμης, την πολιτική και δημόσια ελίτ των Ρώσων στο Εγγύς Εξωτερικό, τις ΗΠΑ, τα κράτη μέλη της ΕΕ και βασικούς εταίρους, όπως η Κίνα.

Παράλληλα σημαντικό ρόλο στην στάση της Ρωσίας διαδραμάτισαν και οι Ρώσοι ακαδημαϊκοί, που όπως διατυπώνεται αυτοί ως μελετητές του διεθνούς δικαίου, συνδέονται περισσότερο υποστηρικτικά με την επίσημη ρωσική πολιτική σκέψη, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ όπου οι ακαδημαϊκοί νομικοί, λαμβάνουν τον ρόλο τους περισσότερο ως κριτικοί της κυβέρνησης παρά ως συνήγοροι¹⁷⁶. Εδώ βέβαια όπως σημειώνει και ο Christopher J. Borgen μέσα από τα λόγια του Anton Moiseienko, ακόμα και μέχρι σήμερα (2014) οι Ρώσοι ακαδημαϊκοί ουσιαστικά έμειναν στο περιθώριο ή στη σκία της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας, ενώ οι Ρώσοι Κρατικοί Υπάλληλοι μπορούσαν να ερμηνεύουν το διεθνές δίκαιο μέχρι το σημείο του επανασχεδιασμού του¹⁷⁷.

Ταυτόχρονα πολλοί από αυτούς, υποστήριζαν μέχρι προσφάτως ότι στο διεθνές δίκαιο η αρχή της κρατικής κυριαρχίας σαφέστατα υπερέχει του δικαιώματος των λαών για αυτοδιάθεση¹⁷⁸. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την προσάρτηση της Κριμαίας στην Ρωσία. Πολλοί διατύπωσαν ως αντεπιχείρημα πως οι ΗΠΑ παραβίασαν το διεθνές δίκαιο το 2003 ενάντια στο Ιράκ κάτι που δεν είναι σχετικό με την παρούσα κατάσταση, δεδομένου ότι οι ΗΠΑ δεν προσάρτησαν το Ιράκ.

Στην Ρωσική επιστημονική κοινότητα του διεθνούς δικαίου, υπάρχουν συζητήσεις για το πότε η Ρωσική Κυβέρνηση αναγνώρισε πλήρως και άνευ όρων την μεταφορά όλων των εδαφικών

176 Ibid 175 σελ 236

177 Ibid 175 σελ 237

178 [Lauri Mälksoo, Crimea and \(the Lack of\) Continuity in Russian Approaches to International Law](http://www.ejiltalk.org/crimea-and-the-lack-of-continuity-in-russian-approaches-to-international-law/), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ejiltalk.org/crimea-and-the-lack-of-continuity-in-russian-approaches-to-international-law/>
Published on [March 28, 2014](#)

δικαιωμάτων στην Ουκρανία σε σχέση με την Κριμαία. Όπως αναφέρει στο άρθρο του ο Lauri Malksoo, ο Petr P. Kremnev από το πανεπιστήμιο της Μόσχας αναφέρει ότι “αν για κάποιους υπάρχουν αμφιβολίες για το κατά πόσο η συνθήκη του 1997 μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας, αναγνώριζε τα σύνορα της Ουκρανίας κατηγορηματικά, η συνοριακή συνθήκη του 2003 που επικύρωσαν και τα δύο μέρη το 2004, αποφάσισε επί του ζητήματος των συνόρων, συμπεριλαμβάνοντας την κυραρχία της Ουκρανίας επί της Κριμαίας¹⁷⁹.”

3.2. Είναι οι πληθυσμοί της Κριμαίας και Αν. Ουκρανίας μονάδες αυτοδιάθεσης;

Η Ρωσική πλευρά κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της γνωμοδότησης του Δικαστηρίου για το Κόσοβο διατύπωσε ένα ορισμό για τους λαούς τονίζοντας 'ότι είναι ευρέως αποδεκτό ότι ο πληθυσμός μιας κηδευομένης ή εκχωρημένης περιοχής, μιας μη-αυτοδιοικούμενης περιοχής ή ενός υφιστάμενου κράτους στο σύνολό τους πληρεί τις προϋποθέσεις ως λαός να δικαιούται αυτοδιάθεσης. Χωρίς ωστόσο να ξεκαθαρίσει το νόημα μιας μη-αυτοδιοικούμενης περιοχής εκτός του αποικιακού πλαισίου, το σημείο τονισμού είναι ότι ο πληθυσμός ενός κράτους 'λαμβάνομενος ως σύνολο' είναι σαφέστατα μονάδα αυτοδιάθεσης.

Στην προφορική διαδικασία η Ρωσία προχώρησε περαιτέρω με την ερμηνεία της 'βούλησης του λαού', σύμφωνα με την οποία αυτή δεν αναφέρεται αναγκαστικά στο πληθυσμό του Κοσόβου μόνο και θα μπορούσε κάλλιστα να περιλαμβάνει όλο τον πληθυσμό της χώρας.

Ταυτόχρονα διατύπωσε πως, το κατά πόσο μια ομάδα ή όχι είναι ένας 'λαός' δεν μπορεί να βασιστεί στο γεγονός της διοικητικής αυτονομίας εντός του υφιστάμενου κράτους. Η ομάδα που αξιώνει να είναι μονάδα αυτοδιάθεσης, χρειάζεται να είναι ένας λαός βασισμένος στα δικά του χαρακτηριστικά, σε αντίθεση με την διοικητική δομή του προϋφισταμένου κράτους. Συμπερασματικά, σύμφωνα με την Ρωσία ο λαός του Κοσόβου δεν αναγνωρίστηκε ποτέ ως μονάδα αυτοδιάθεσης¹⁸⁰.

Σε σχέση με την Κριμαία η Ρωσία ισχυρίστηκε αρκετές φορές ότι ο λαός της Κριμαίας έχει το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση. Στο Συμβούλιο Ασφαλείας, ο Ρώσος εκπρόσωπος διατύπωσε ότι μέσω του ελεύθερου δημοψηφίσματος, ο λαός της Κριμαίας εκπλήρωσε ότι καθιερώνεται στο χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και σε ένα μεγάλο αριθμό θεμελιωδών διεθνών νομικών εγγράφων για

---

179 Ibid 132

180 Ibid 175 σελ 239

το δικαίωμά τους στην αυτοδιάθεση¹⁸¹.

Παράλληλα ο Ρώσος Πρόεδρος Vladimir Putin, επέμεινε αρκετές φορές σε δηλώσεις του ότι δεν υπήρξε 'προσάρτηση' της Κριμαίας αλλά μια γνήσια άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης από το λαό της Κριμαίας που η Ρωσία έλαβε υπόψην της.

Πολλοί Ρώσοι ακαδημαϊκοί διεθνούς δικαίου διατύπωσαν ότι ο λαός της Κριμαίας αποτελεί μονάδα αυτοδιάθεσης. Ο Anton Moisenko¹⁸² έγραψε : “ Σε σχέση με το διεθνές δίκαιο, πολλοί συμμετέχοντες σε συνέδριο τον Απρίλιο 2014, ανέπτυξαν τα επιχειρήματα τους κατά πόσο ο πληθυσμός της Κριμαίας είναι ένας 'λαός ' υπό την σκοπιά του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. Σύμφωνα με την άποψή τους, ο κυριότερος Ρωσικός πληθυσμός της χερσονήσου, θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί ως ξεχωριστό έθνος”¹⁸³. Κάτι τέτοιο ωστόσο έρχεται σε αντίθεση με τα επιχειρήματα της ρωσικής πλευράς για το Κόσσοβο. Οι Ρωσικές δηλώσεις στέκονται στο 'πραξικόπημα' ενάντια στον Ουκρανό Πρόεδρο Yanukovich ως αντανάκλαση της πολιτικής βούλησης του πληθυσμού της Κριμαίας. Παράλληλα η Ρωσική ρητορική δίνει έμφαση στο ότι ο λαός ή οι λαοί της Κριμαίας έχουν μακρούς ιστορικούς δεσμούς με τη Ρωσία. Ο Ρώσος Πρόεδρος διατύπωσε ότι “ Τα πάντα στην Κριμαία μιλάνε για την κοινή μας ιστορία και υπερηφάνεια”. Παράλληλα τόνισε ότι η Κριμαία είναι κοντά στη Ρωσία λόγω της πολυεθνότητάς της. “Η Κριμαία είναι ένα μοναδικό μείγμα διαφορετικών λαϊκών παραδόσεων και πολιτισμών. Αυτό την κάνει να βρίσκεται κοντά στη Ρωσία σαν σύνολο, όπου καμμία εθνοτική ομάδα δεν χάθηκε μέσα στους αιώνες”¹⁸⁴. Για την Ρωσία ο πληθυσμός της Κριμαίας είναι ξεχωριστή μονάδα αυτοδιάθεσης, χωρίς να αντιμετωπίζεται ως 'σύνολο' από την Ουκρανία, όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε παραπάνω για τη περίπτωση του Κοσόβου.

Παράλληλα ο Anatoly Karustin¹⁸⁵, διατύπωσε πως ‘ο Ρωσόφωνος πληθυσμός των νοτιοανατολικών περιοχών της Ουκρανίας ζητάει τον σεβασμό των δικαιωμάτων τους, των παραδόσεων τους, του πολιτισμού τους και της γλώσσας του’. Μπορεί όμως το γεγονός αυτό να συνιστά αποτελεσματικό στοιχείο από μόνο του για ν’αποτελεί ο Ρωσόφωνος πληθυσμός της Ουκρανίας ξεχωριστό λαό; Τότε αυτό θα σήμαινε με την σειρά του ότι κάθε εθνοτική ή γλωσσική

---

181 Christakis Theodore, *Self-Determination, Territorial Integrity And Fait Accompli In The Case Of Crimea*, University Grenoble-Alpes, Accepted for publication in *ZaöRV/Heidelberg JIL* Vol. 75 (1), 2015 σελ 5

182 Anton Moiseenko(LL.M. from the University of Cambridge) Ph.D. candidate at Queen Mary, University of London.

183 Ibid 175 σελ 240

184 Ibid 175 σελ 239-240

185 Ibid 175σελ 240.

Ο Anatoly Karustin είναι καθηγητής Συγκριτικού Δικαίου και Πρόεδρος του Ρωσικού Σωματείου Διεθνούς Δικαίου

ομάδα στο κόσμο θα μπορούσε να αποτελεί μονάδα αυτοδιάθεσης.

3.3. Η Εξωτερική Αυτοδιάθεση και το 'Κριτήριο του Αλμυρού Νερού'(The Saltwater Test)

Όπως αναφέρθηκε, η Ρωσική πλευρά στην ακροαματική διαδικασία για τη γνωμοδότηση του ΔΔ για το Κόσοβο αναφέρθηκε στις κηδευόμενες περιοχές και τις μη-αυτοδιοικούμενες, όπου σύμφωνα με το ισχύον θετικό δίκαιο, όπως εξελίχθηκε μέχρι την υιοθέτηση του από τον Χάρτη των Η.Ε, επιφυλλάσει το δικαίωμα της εξωτερικής αυτοδιάθεσης στους αποαποικιοποιημένους λαούς. Συγκεκριμένα για τις Κηδευόμενες περιοχές εντός του πλαισίου του Κεφαλαίου XII του Χάρτη των ΗΕ, το καθεστώς παραμένει ανενεργό από τότε που το Παλάου, έγινε ανεξάρτητο σε ελεύθερη ένωση με τις ΗΠΑ το 1994. Για τις μη κηδευόμενες περιοχές εντός του Κεφαλαίου XI του Χάρτη των ΗΕ δεν δίνεται ένας σαφής ορισμός. Το άρθρο 73 διευκρινίζει απλά ότι είναι ' περιοχές όπου ο λαός τους δεν έχει επιτύχει πλήρη αυτοδιοίκηση. Αρχικά αυτές οι περιοχές αναγνωρίστηκαν από τα σχετικά Κράτη μέλη που είχαν την υποχρέωση υπό το άρθρο 73 να αποδώσουν πληροφορίες σχετικά με αυτές τις περιοχές. Καθώς κάποια Κράτη μέλη δεν απέδωσαν αυτές τις πληροφορίες, η Γενική Συνέλευση των ΗΕ, ανέπτυξε κριτήρια για τον καθορισμό των 'μη αυτο διοικούμενων περιοχών'. Την 15 Δεκεμβρίου 1960 η Γ.Σ των ΗΕ υιοθέτησε την απόφαση 1541(XV) διευκρινίζοντας αυτές τις περιοχές ως ' περιοχή που είναι γεωγραφικά ξεχωριστή και είναι διακριτή εθνοτικά και/ή πολιτιστικά από την χώρα που την διοικεί', όπου την εποχή που σχεδιάστηκε από τα ΗΕ ήταν γνωστές ως περιοχές αποικιακού τύπου και οι οποίες αυθαίρετα ήταν σε κατάσταση ή καθεστώς υποταγής από το μητροπολιτικό κράτος.¹⁸⁶

Το κριτήριο της γεωγραφικής διακριτότητας σήμαινε ότι οι λαοί των περιοχών που δεν είναι γεωγραφικά χωρισμένοι από το πατρογονικό κράτος ακόμα και αν ήταν υπό το καθεστώς υποταγής δεν το πληρούσαν. Αυτά τα κριτήρια προστάτευσαν μεγάλα κράτη όπως την Κίνα, την Σοβιετική Ένωση και πολλά νέα ανεξάρτητα κράτη. Αυτή η άκρως εκλεκτική διευκρίνιση της αρχής της αποαποικιοποίησης παρουσιάστηκε ως το κριτήριο του 'αλμυρού νερού'. Η αρχή εφαρμοζόταν οποτεδήποτε η κυριαρχία ενός λαού έναντι κάποιου άλλου διέσχιζε ωκεανούς ή θάλασσες, αλλά όχι όταν μια τέτοια κυριαρχία διέσχιζε γλυκό νερό(όπως τα ποτάμια της Ανατολικής Ευρώπης)¹⁸⁷.

Πίσω από αυτή τη θεωρία στηριζόταν η επιθυμία της ΓΣ των ΗΕ να απευθυνθεί σε ένα μόνο συγκεκριμένο ιστορικό φαινόμενο, αυτό της αποίκησης συγκεκριμένων υπερπόντιων εδαφών από

---

186 Ibid 181 σελ 6

187 Ibid 181 σελ 7

τις δυτικές δυνάμεις. Οι χώρες όπου φερόταν να κατέχουν μη αυτοδιοικούμενα εδάφη, ήταν η Αυστραλία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ολλανδία, η Νέα Ζηλανδία, η Πορτογαλία, η Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ. Με ή χωρίς την συναίνεση αυτών των χωρών, η ΓΣ των ΗΕ και η Επιτροπή Αποαποικιοποίησης έθεσαν πολλές περιοχές υπό το Κεφάλαιο XI του Χάρτη με το πιο πρόσφατο παράδειγμα, η εκ νέου καταχώρηση στη λίστα, της Γαλλικής Πολυνησίας την 17 Μαΐου 2013, το οποίο ήταν ένα αξιοσημείωτο γεγονός από την τελευταία καταχώρηση, η οποία ήταν το 1986 και αφορούσε ακόμα μια Γαλλική περιοχή, την Νέα Καληδονία. Σε κάθε περίπτωση σήμερα παραμένουν 17 μη αυτοδιοικούμενες περιοχές¹⁸⁸

3.4. Ο Ρόλος των Δημοψηφισμάτων

Την 16 Μαρτίου 2014, ο πληθυσμός της Κριμαίας με συντριπτική πλειοψηφία ψήφισε μέσω δημοψηφίσματος υπέρ της ένωσης με τη Ρωσική Ομοσπονδία. Ο πληθυσμός κλήθηκε να επιλέξει μεταξύ των ακόλουθων εναλλακτικών: 1) Είστε υπέρ της ένωσης της Κριμαίας με την Ρωσική Ομοσπονδία ως υποκείμενο αυτής; ή 2) Είστε υπέρ της αποκατάστασης του συντάγματος του 1992 της Δημοκρατίας της Κριμαίας και του καθεστώτος της Κριμαίας ως μέρος της Ουκρανίας; Η διατήρηση του εδάφους και του status quo δεν δόθηκε ως επιλογή σ' αυτό το δημοψήφισμα και κανένας διεθνής παρατηρητής δεν έγινε δεκτός. Με την συμμετοχή του 83,1% του πληθυσμού της Κριμαίας, 93% απάντησε “Ναι” στο πρώτο ερώτημα και κατά αυτό τον τρόπο όρισαν τους εαυτούς τους υπέρ της ένωσης με την Ρωσική Ομοσπονδία¹⁸⁹.

Μια μέρα μετά το δημοψήφισμα το Ανώτατο Εθνικό Συμβούλιο της Κριμαίας, διακήρυξε την ανεξαρτησία της Κριμαίας και ζήτησε από τα άλλα κράτη να την αναγνωρίσουν ως ανεξάρτητο κράτος. Την 18 Μαρτίου 2014, η Ρωσία και η Κριμαία υπέγραψαν μια συμφωνία για την ένταξη της Κριμαίας στην Ρωσική Ομοσπονδία. Οι αρχές της Κριμαίας και της Ρωσίας αναζήτησαν την αιτιολόγηση των πράξεών τους με ειδική μνεία, στην γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης για το Κόσοβο. Σε μία δήλωση την 11 Μαρτίου 2014, το Ανώτατο Συμβούλιο της Κριμαίας, διατύπωσε πως λειτουργεί, ' σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και με ένα σύνολο άλλων διεθνών κειμένων και λαμβάνοντας υπόψη την επιβεβαίωση του καθεστώτος του Κοσόβου από το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών την 22 Ιουλίου 2010, το οποίο ανέφερε ότι η μονομερής διακήρυξη της ανεξαρτησίας από ένα μέρος μιας χώρας δεν παραβιάζει κανένα διεθνή

---

188 Ibid 181 σελ 7

189 [Anne Peters, *Crimea: Does “The West” Now Pay the Price for Kosovo?* Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ejiltalk.org/category/self-determination/> Published on April 22, 2014](http://www.ejiltalk.org/category/self-determination/)

κανόνα¹⁹⁰.

Τα ζητήματα που προέκυψαν σε συνέχεια της Κριμαίας, είχαν να κάνουν και με τους αυτονομιστές στην Ουκρανική περιοχή του Ντόνεσκ οι οποίοι την 8 Απριλίου 2014 υποστήριξαν ότι θα διεξήγαγαν δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία της Ανατολικής περιοχής της Ουκρανίας. Παράλληλα οι αντιπρόσωποι των Τατάρων της Κριμαίας ανακοίνωσαν ότι θα διεξήγαγαν δημοψήφισμα για την πολιτική τους αυτονομία εντός της Κριμαίας¹⁹¹. Μετά το δημοψήφισμα οι Τατάροι¹⁹² διακήρυξαν ότι η εθνοτική τους ομάδα μποϊκοτάρισε το δημοψήφισμα της 16 Μαρτίου και διατύπωσαν ότι η πλειοψηφία αυτών θα επιθυμούσαν να παραμείνουν στην Ουκρανία. Η νέα κυβέρνηση της Κριμαίας απέρριψε την ιδέα μιας πολιτικής αυτόνομης περιοχής από τους Τατάρους αλλά υποστηρίξε ότι αυτοί μπορούν να αξιώσουν πολιτιστική αυτονομία.

Το δημοψήφισμα και οι μετέπειτα διακηρύξεις κατά εδαφικές περιοχές στην Ουκρανία, έφεραν στο φως την προβληματική αυτού του νομικού θεσμού. Ουσιαστικά όπως διερωτάτε και η Anna Peters στο άρθρο της¹⁹³ : “Δεν είναι το αποτέλεσμα ενός δημοψηφίσματος σε εθνοτικές μεικτές μονάδες συνήθως εθνοτικά προκαθορισμένο; Και η προσφυγή στο δημοψήφισμα δεν οδηγεί σε ακόμα μικρότερες υποομάδες που θα αναζητήσουν να αποκολληθούν από την μεγαλύτερη ομάδα;” Εξάλλου, ο Ουκρανικός λαός, συμπεριλαμβανομένου και του Κριμαϊκού, πριν από 25 χρόνια ψήφισαν υπέρ της ανεξαρτησίας τους από την Σοβιετική Ένωση. Το Ουκρανικό δημοψήφισμα της 1ης Δεκεμβρίου 1991 εκείνο το διάστημα εκτιμήθηκε ευρέως ότι αποτέλεσε τον προάγγελο θανάτου της διάλυσης της ΕΣΣΔ, όταν μια εβδομάδα αργότερα η Συμφωνία Σύστασης της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών του Μινσκ την 8η Δεκεμβρίου 1991, διακήρυξε ότι η Σοβιετική Ένωση έπαψε να υφίσταται. Ωστόσο πριν από αυτό και μετέπειτα οι πολιτικοί της Κριμαίας σχεδίασαν και μερικές φορές διεξήγαγαν 'εκλογές' για ειδικό καθεστώς στην Κριμαία.

Τα δημοψηφίσματα συνδέονται όπως έχει αναφερθεί και στο II κεφάλαιο με την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών. Είναι γενικά αποδεκτό ότι το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση πρέπει να ασκείται δημοκρατικά. Ένα ελεύθερο και δίκαιο δημοψήφισμα είναι (δυνητικά), μία διαδικαστική επείγουσα ανάγκη για την άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. Επιπλέον, το σύγχρονο

190 Christian Marxsen, *Crimea's Declaration of Independence* Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ejiltalk.org/crimeas-declaration-of-independence/> Published on [March 18, 2014](#)

191 Anne Peters, *Sense and Nonsense of Territorial Referendums in Ukraine, and Why the 16 March Referendum in Crimea Does Not Justify Crimea's Alteration of Territorial Status under International Law* Published on [April 16, 2014](#) <http://www.ejiltalk.org/sense-and-nonsense-of-territorial-referendums-in-ukraine-and-why-the-16-march-referendum-in-crimea-does-not-justify-crimeas-alteration-of-territorial-status-under-international-law/>

192 Οι Τατάροι αποτελούν το 10% του Κριμαϊκού πληθυσμού. Πολλοί από αυτούς σκοτώθηκαν, απελάθηκαν ή λιμοκτονούσαν κάτω από το καθεστώς της Σοβιετικής πολιτικής (1920-1940) και οι οποίοι άρχισαν να επιστρέφουν στην περιοχή τη δεκαετία του 1990.

193 Ibid 191

διεθνές εθιμικό δίκαιο φαίνεται να αναθέτει, ότι το συλλογικό δικαίωμα στην αυτοδιάθεση (κυρίως όταν επιδιώκεται το ακραίο αποτέλεσμα της απόσχισης), πρέπει να ασκείται μέσω ενός δημοψηφίσματος¹⁹⁴.

Περαιτέρω διαδικαστικές προϋποθέσεις για την άσκηση αυτού του συλλογικού δικαιώματος, εκτός από τον άμεσο δημοκρατικό χαρακτήρα της άσκησης του δημοψηφίσματος, είναι η ειρηνικότητα της διαδικασίας και η εξάντληση των διαπραγματεύσεων σχετικά με το εδαφικό ζήτημα με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, προκειμένου να βρεθεί μια συναινετική λύση.

Αν οι διαδικαστικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις δεν πληρούνται, η αρχή της εδαφικής ακεραιότητας και της σταθερότητας, που υποτίθεται ότι εξυπηρετεί καλύτερα τα συμφέροντα των ανθρώπων, επικρατεί. Σε κάθε περίπτωση, η αρχή της εδαφικής ακεραιότητας ίσχυε για την αλλαγή του καθεστώτος της Κριμαίας, διότι η απειλή για την εδαφική ακεραιότητα προήλθε (επίσης) από ένα γειτονικό κράτος, και όχι μόνο από το εσωτερικό¹⁹⁵.

Παράλληλα όπως αναφέρει η Anna Peters σε ένα άλλο άρθρο της το δημοψήφισμα ήταν αντισυνταγματικό υπό το Ουκρανικό δίκαιο κάτι που φαίνεται να συμφωνεί και ο Christopher J. Borgen. Η Επιτροπή της Βενετίας στην γνωμοδοτική της απόφαση 762/2014 για την απόφαση του Ανωτάτου Συμβουλίου της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας στην Ουκρανία να οργανώσει δημοψήφισμα για να επαναφέρει το Σύνταγμα του 1992 ή να προσαρτηθεί στη Ρωσική Ομοσπονδία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το δημοψήφισμα της 16ης Μαρτίου δεν επιτρέπεται από το Ουκρανικό Σύνταγμα. Το άρθρο 73 του Ουκρανικού Συντάγματος προβλέπει ότι οποιοδήποτε δημοψήφισμα που αφορά εδαφική αλλαγή, θα πρέπει να είναι δημοψήφισμα όλων των κατοίκων της χώρας. Ταυτόχρονα το Σύνταγμα της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας συντάσσεται με το Σύνταγμα της Ουκρανίας. Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Κριμαϊκού Συντάγματος, η Αυτόνομη Δημοκρατία της Κριμαίας θα είναι μέρος της Ουκρανίας και θα επιλύει, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που της ανατίθενται από το Σύνταγμα της Ουκρανίας, κάθε και όλα τα ζητήματα που εμπíπτουν στις αρμοδιότητές της¹⁹⁶.

---

194 [Anne Peters](http://www.ejiltalk.org/category/self-determination/), *Free and fair territorial referendums are the proper procedure for exercising the right to self-determination?* Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ejiltalk.org/category/self-determination/> Published on [April 22, 2014](#)

195 Ibid 191.

196 Ibid 181 σελ 250

3.4.1. Η Διακήρυξη Ανεξαρτησίας

Σε σχέση με την γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Κόσοβο, αξιολογώντας την, θα πρέπει να επισημανθεί ότι αυτή είχε ένα πολύ περιορισμένο σκοπό. Δεν απάντησε στο ερώτημα αν το Κόσοβο είχε το δικαίωμα στην απόσχιση υπό το διεθνές δίκαιο, δεν αντιμετώπισε το ζήτημα κατά πόσο υπάρχει ένα γενικό δικαίωμα για απόσχιση, ούτε απάντησε στο ερώτημα των νομικών συνεπειών της διακήρυξης της ανεξαρτησίας ή αν το Κόσοβο έχει γίνει ένα ανεξάρτητο κράτος. Αντ' αυτού, η γνωμοδότηση περιορίζεται σε μια ανάλυση της νομιμότητας της διακήρυξης καθ'αυτού.

Η γνωμοδότηση για το Κόσοβο στηρίζεται σε μια σύντομη ανασκόπηση των κανόνων του διεθνούς δικαίου, υπό τους οποίους- όπως συμπεραίνει το ΔΔΧ- δεν απαγορεύονται μονομερείς διακηρύξεις ανεξαρτησίας. Η αρχή της εδαφικής ακεραιότητας εφαρμόζεται μόνο στις περιπτώσεις μεταξύ κρατών και όχι όσον αφορά εσωτερικά αποσχιστικά κινήματα. Ωστόσο το ΔΔ ανέφερε καταστάσεις όπου μονομερείς διακηρύξεις, θα μπορούσαν να γίνουν σε παράβαση του διεθνούς δικαίου, δηλαδή σε καταστάσεις όπου υπήρξε ή θα υπήρχε σύνδεση με παράνομη χρήση βίας ή άλλες κατάφωρες παραβιάσεις κανόνων του γενικού διεθνούς δικαίου και συγκεκριμένα αυτών αναγκαστικού χαρακτήρα (*ius cogens*). Σ' αυτή την περίπτωση η παραβίαση του διεθνούς δικαίου δεν πηγάζει από τον μονομερή χαρακτήρα της διακήρυξης της ανεξαρτησίας αλλά με την σύνδεσή της με παραβίαση ενός κανόνα αναγκαστικού δικαίου¹⁹⁷.

Σε σχέση λοιπόν με την Κριμαία, η διακήρυξη της ανεξαρτησίας θα ήταν αδύνατη χωρίς τα Ρωσικά στρατεύματα, να υποστηρίζουν κινήσεις υπέρ της απόσχισης. Μόνο το γεγονός ότι οι Ουκρανικές δυνάμεις στην Κριμαία είχαν κλειστεί στις θέσεις τους και η δημόσια υποδομή είχε καταληφθεί από Ρωσικές δυνάμεις, έκανε δυνατή τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος, πάνω στο οποίο βασίστηκε η ανεξαρτησία. Κάτι τέτοιο σύμφωνα με τα κριτήρια του ΔΔ, σημαίνει την παράνομη χρήση βίας και κατά συνέπεια την παράνομη διακήρυξη της ανεξαρτησίας¹⁹⁸.

Ταυτόχρονα σύμφωνα με τους Kristin Hausler και τον Robert McCorquodale, η διακήρυξη ανεξαρτησίας ή προσάρτησης δεν από είναι από μόνη της αποτελεσματική για το διεθνές δίκαιο. Υπάρχουν δύο σημαντικοί παράγοντες : οι πράξεις του κράτους μέσα στα σύνορα του οποίου ο

---

197 [Christian Marxsen, Crimea's Declaration of Independence](#) Published on [March 18, 2014](#)
[ejiltalk.org/crimeas-declaration-of-independence](#)

198 Ibid 197

λαός ζεί και η αντίδραση της διεθνούς κοινότητας. Σε σχέση με τον πρώτο παράγοντα, αν το κράτος καταπιέζει το λαό, κάνει διακρίσεις έναντι αυτού, παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και δεν του επιτρέπει να αναμειχθεί ελεύθερα με τις πολιτικές και εσωτερικές υποθέσεις του κράτους, τότε το διεθνές δίκαιο επιτρέπει ένα σύνολο πιθανών δράσεων, συμπεριλαμβανομένων της ανεξαρτησίας και της προσάρτησης από άλλο κράτος¹⁹⁹.

Αν ο λαός έχει την δυνατότητα να συμμετέχει ελεύθερα στην κυβέρνηση και δεν καταπιέζεται ως ομάδα, τότε οι πράξεις απόσχισης είναι παράνομες. Αυτό έγινε σαφές από το Καναδικό Ανώτατο Δικαστήριο στην γνωμοδότησή του για την απόσχισή του Κεμπέκ. Η άποψη του Δικαστηρίου ήταν σαφής ότι ο λαός του Κεμπέκ δεν στερήθηκε την πρόσβασή του να διεκδικήσει την πολιτική, οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική του ανάπτυξη και κατά συνέπεια δεν απολαμβάνει το δικαίωμα υπό το διεθνές δίκαιο να αποσχισθεί μονομερώς από τον Καναδά²⁰⁰.

Σε σχέση με τον δεύτερο παράγοντα, η διεθνής κοινότητα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στα πλαίσια της αναγνώρισης μιας οντότητας ως κράτος.

3.5. Διεθνής Αναγνώριση

Οι συζητήσεις γύρω από την απόσχισή ουσιαστικά περιστρέφονται γύρω από την αναγνώριση ή μη. Υπάρχουν διαφορετικά είδη αναγνώρισης : η αναγνώριση μιας κρατικής υπόστασης, μιας κυβέρνησης, μιας πολεμικής και εδαφικής αλλαγής. Οι περισσότερες αποσχιστικές συγκρούσεις, οδηγούν σε ζήτημα αναγνώρισης της κρατικής υπόστασης. Στην περίπτωση της Κριμαίας, το ζήτημα που προκύπτει είναι κατά πόσο η Κριμαία μπορεί να αναγνωριστεί ως κράτος, το κατά πόσο η αναγνώριση της Κριμαίας από τη Ρωσία ήταν παράνομη και τα νομικά αποτελέσματα αυτής²⁰¹.

Τα κράτη γενικά αντιμετωπίζουν την αναγνώριση ή μη, μίας οντότητας ως κράτους σαν μια πολιτική απόφαση, μολονότι κάτι τέτοιο υπάρχει μέσα στο διεθνές νομικό πλαίσιο. Τα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να έχει ένα κράτος σύμφωνα με την άποψη του διεθνούς δικαίου είναι: α) ένα μόνιμο πληθυσμό, β) μια καθορισμένη περιοχή, γ) μια κυβέρνηση και δ) την

---

199 Kristin Hausler and Robert McCorquodale, *Ukraine Insta-Symposium: Crimea, Ukraine and Russia: Self-Determination, Intervention and International Law* διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://opiniojuris.org/2014/03/10/ukraine-insta-symposium-crimea-ukraine-russia-self-determination-intervention-international-law/>

200 Ibid 150

201 Ibid 191 σελ 251

ικανότητα να αναπτύσσει σχέσεις με άλλα Κράτη.²⁰²

Οι οντότητες που αναζητούν την αναγνώριση ως κράτη, συχνά προσπαθούν να 'εκπληρώσουν' πολύ γρήγορα αυτά τα κριτήρια και διακηρύσσουν ότι τα εκπληρώνουν, ενώ η πραγματικότητα είναι πολύ διαφορετική²⁰³. Στην περίπτωση της Κριμαίας όταν διακηρύχθηκε η ανεξαρτησία της, δεν υπήρχε απλά μια διαμάχη για το που θα ήταν τα σύνορα μεταξύ Κριμαίας και Ουκρανίας αλλά υπήρχε μια διαμάχη σε όλη την Κριμαία. Ήταν αμφίβολο το κατά πόσο η Κριμαία είχε μια λειτουργική κυβέρνηση ή την ικανότητα να αναπτύξει διεθνείς σχέσεις. Η Κριμαία ως υποτιθέμενη ανεξάρτητη οντότητα δεν θα υφίστατο χωρίς την στρατιωτική ρωσική επέμβαση και ο έλεγχός της έδειχνε να είναι περισσότερο υπό τις εντολές του Ρώσου προέδρου παρά από τις Κριμαϊκές αρχές.

---

202 Ibid 150 σελ 251

203 Οι οντότητες που ζητούν αναγνώριση διακηρύσσουν ότι αποτελούν ξεχωριστή πληθυσμιακή οντότητα, μέσα σε μια καθορισμένη περιοχή, ενός υφιστάμενου κράτους και στρέφονται κατά κύριο λόγο σε κράτη με το ίδιο πολιτικό σύστημα που γνωρίζουν ότι θα τις αναγνωρίσουν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η αρχή της αυτοδιάθεσης είναι ίσως η περισσότερο επικαλούμενη αρχή του διεθνούς δικαίου. Αυτό φάνηκε τόσο από την πρακτική των κρατών αλλά και από την αναζήτησή της από μη κρατικούς δρώντες. Η διεθνής κοινότητα είναι διχασμένη επί της αρχής και αυτό αποτυπώνεται από την πληθώρα της βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας. Παράλληλα η διαμόρφωσή της δια μέσου των χρόνων έδωσε την δυνατότητα να περιτυλιχθεί με πολλές μορφές, με κυριότερες την εσωτερική και εξωτερική αυτοδιάθεση. Η πολυπλοκότητά της βρίσκεται στο υποκείμενο που αυτή έχει εφαρμογή. Η αρχή αυτή έρχεται στις περισσότερες περιπτώσεις σε σύγκρουση με την θεμελιώδη αρχή της *uti-possidettis*. Οι περιπτώσεις που διατυπώθηκαν είχαν αρκετές ομοιότητες αλλά και σημαντικές διαφορές. Σε όλες η απαίτηση για αυτοδιάθεση προερχόταν από την πλειοψηφούσα εθνότητα εντός μιας εδαφικής περιοχής που βρισκόταν εντός κρατικής οντότητας. Όλες είχαν καθεστώς αυτόνομης περιοχής προτού ουσιαστικά ξεκινήσουν οι διαμάχες. Βέβαια η διεθνής κοινότητα έδειξε πως δεν είχε τα ανάλογα αντανακλαστικά να αντιδράσει άμεσα. Στις περιπτώσεις που αναφερθήκαμε η Αμπχαζία ίσως είναι πιο ξεκάθαρη δεδομένου ότι οι λόγοι που επικαλείται την αυτοδιάθεση συνιστούν απόσχιση. Δεν δύναται μια αυτόνομη περιοχή εντός μιας επικράτειας να απαιτεί την μεταχείριση ισότιμου κράτους, δεδομένου ότι της είχε επιτραπεί σε μεγάλο βαθμό η εσωτερική αυτοδιάθεση. Ταυτόχρονα οι περιπτώσεις της Κριμαίας και της Ν.Οσετίας όπως και της Αμπχαζίας είναι περιπτώσεις που αναδεικνύουν την αδυναμία της διεθνούς κοινότητας να αντιδράσει στην Ρωσία που στο όνομα της αυτοδιάθεσης προσπαθεί να εκπληρώσει τα συμφέροντα της. Η Ρωσία χρησιμοποιεί το διεθνές δίκαιο *ad hoc* και εμφανίζεται με διγλωσσία σε σχέση με την αρχή της αυτοδιάθεσης. Αυτό φάνηκε στην περίπτωση του Κοσόβου. Σε σχέση με το Κόσοβο η προσωπική άποψη του γράφοντος είναι ότι στα πλαίσια διάλυσης της πρώην Γιουγκοσλαβίας και ενώ ήδη η διεθνής κοινότητα είχε αναγνωρίσει την Σλοβενία, την Κροατία αλλά και την δυνατότητα της πΓΔΜ για ανεξαρτησία τότε όφειλε να αντιδράσει ανάλογα. Από την στιγμή που κάτι τέτοιο δεν έγινε, ήταν βέβαιο ότι θα οδηγούμασταν στις βιαιότητες που ακολούθησαν. Ταυτόχρονα το Διεθνές Δικαστήριο φοβούμενο ενδεχομένως να ανοίξει τους ασκούς του αιώλου διατύπωσε μια γνωμοδότηση που ως συνήθως δεν ήθελε να 'δυσανεστήσει' ή να 'ευνοήσει' απόλυτα κάποιο μέρος. Ένα σημαντικό ζήτημα που προκύπτει είναι και αυτό της διεθνούς αναγνώρισης. Η διεθνής κοινότητα δεν έχει αναγνωρίσει την ανεξαρτησία της Αμπχαζίας, της Ν.Οσετίας και της Κριμαίας, ενώ η Unesco οριακά δεν αποδέχθηκε το Κόσοβο ως μέλος. Για τις πρώτες περιπτώσεις τα πράγματα είναι ίσως πιο ξεκάθαρα, για την δεύτερη περίπτωση αυτή του Κοσόβου η άποψη του γράφοντος είναι πως δεν είναι μακριά η μέρα της αναγνώρισής του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Περράκης Στ, Η Πολιτική Της Ευρωπαϊκής Κοινότητας/Ένωσης Για Την Πρώην Γιουγκοσλαβία (1991-1996), Ι.Σιδερης, Αθίνα 1997
  - Κυριάκος Δ. Κεντρωτής, *Μετά το “τέλος της Ιστορίας”*, Εκδόσεις Ι.Σιδέρης , Αθήνα 2012
  - Κοππά Μαριλένα, *Οι Μειονότητες Στα Μετα-Κομμουνιστικά Βαλκάνια*, Λιβανη, Αθίνα 1997
  - Χειλά Ειρήνη, *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21ο Αίώνα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2013
  - Francois Gere, *Γιατί οι Πόλεμοι*, Εκδοσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005
  - Peter Calvocoressi, *Διεθνής Πολιτική 1945-2000*, Εκδόσεις Κωνσταντίνου Τουρίκη, Αθήνα 2000
  - Donald Clark and Robert Williamson, *Self-Determination, International Perspectives*, Macmillan Press Ltd, London 1996
  - Alfred Cobban, *The Nation State and National Self-Determination*, Oxford University Press, USA 1970
  - Antonio Cassese, *Self-Determination of Peoples, A Legal Reappraisal*, Cambridge University Press 1995
  - Robert Jackson, Georg Sorensen, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων, Η Σύγχρονη Συζήτηση*, Gutenberg, Αθήνα 2009
  - Tim Potier, *Conflict in Nagorno-Karabakh, Abkhazia and South Ossetia, A Legal Appraisal*, Kluwer Law International, The Hague 2001
  - Morton H. Halperin and David J. Scheffer with Patricia Small, *Self-Determination In The New World Order*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington DC 1992
-
-

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ**

ΚΕΦΑΛΑΙΑ Ι-ΙΙ

- Steven R. Ratner *Drawing A Better Line: Uti Possidetis And The Borders Of New States*, The American Journal of International Law, Vol. 90, No. 4 (Oct., 1996), pp. 590-624
Published by: American Society of International Law
Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2203988> Accessed: 26-09-2015 19:22 UTC
- Hasani, Enver. *Self-Determination, Territorial Integrity and International Stability: The Case of Yugoslavia*. National Defense Academy, Institute for Peace Support and Conflict

Management, Vienna

URL: http://www.bundesheer.at/pdf_pool/publikationen/hasa03.pdf

- James Simsarian *The Acquisition of Legal Title to Terra Nullius*, Political Science Quarterly, Vol. 53, No. 1 (Mar., 1938), pp. 111-128
Published by: The Academy of Political Science Stable
URL: <http://www.jstor.org/stable/2143606> Accessed: 27-09-2015 11:24 UTC
- A. Pillet *The Monroe Doctrine*, Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 54, International Relations of the United States (Jul., 1914), pp. 131-133
Published by: Sage Publications, Inc. in association with the American Academy of Political and Social Science
URL: <http://www.jstor.org/stable/1012581> Accessed: 27-09-2015 11:33 UTC
- Alejandro Alvarez, *Latin America and International Law*, The American Journal of International Law, Vol. 3, No. 2 (Apr., 1909), pp. 269-353
Published by: American Society of International Law
URL: <http://www.jstor.org/stable/2186127> Accessed: 27-09-2015 11:47 UTC
- Charles H. Sherrill *The Strengthening of Latin America*, The North American Review, Vol. 203, No. 724 (Mar., 1916), pp. 388-396
Published by: University of Northern Iowa
URL: <http://www.jstor.org/stable/25108759> Accessed: 04-10-2015 09:39 UTC
- Denzil Dunnett, *Self-Determination and the Falklands*, International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 59, No. 3 (Summer, 1983), pp. 415-428
Published by: on behalf of the Wiley Royal Institute of International Affairs
URL: <http://www.jstor.org/stable/2618795> Accessed: 26-09-2015 19:54 UTC
- *General Act of the Conference of Berlin Concerning the Congo*, The American Journal of International Law, Vol. 3, No. 1, Supplement: Official Documents (Jan., 1909), pp. 7-25
Published by: American Society of International Law
URL: <http://www.jstor.org/stable/2212022> Accessed: 27-09-2015 12:44 UTC
- PaJeffrey Herbst, *The Creation and Maintenance of National Boundaries in Africa*, International Organization, Vol. 43, No. 4 (Autumn, 1989), pp. 673-692
Published by: MIT Press
URL: <http://www.jstor.org/stable/2706803> Accessed: 04-10-2015 10:58 UTC
- Benjamin E. Goldsmith and Baogang He, *Letting Go without a Fight: Decolonization, Democracy and War, 1900-94*, Journal of Peace Research, Vol. 45, No. 5 (Sep., 2008), pp.

587 611

Published by: Sage Publications, Ltd.

URL:<http://www.jstor.org/stable/27640735> Accessed: 04-10-2015 11:24 UTC

- Markus Kornprobst, *The Management of Border Disputes in African Regional Sub-Systems: Comparing West Africa and the Horn of Africa*, *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 40, No. 3 (Sep., 2002), pp. 369-393
Published by: Cambridge University Press
URL: <http://www.jstor.org/stable/3876042> Accessed: 27-09-2015 13:48 UTC
- Christofer Clapham, *Africa and the international system The politics of state survival*, University of Lancaster, Cambridge University press, 1996 σελ 1-16
url:<http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam031/96003882.pdf>
- Gideon Rottem, *Land, Island and Maritime Frontier Dispute*, *The American Journal of International Law*, Vol. 87, No. 4 (Oct., 1993), pp. 618-626
URL: <http://www.jstor.org/stable/2203619> Accessed: 26-09-2015 19:32 UTC
- Robert McCorquodale, *Self-Determination: A Human Rights Approach*, *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 43, No. 4 (Oct., 1994), pp. 857-885
Published by: Cambridge University Press on behalf of the British Institute of International and Comparative Law
URL: <http://www.jstor.org/stable/761004>
Accessed: 07-09-2015 16:43 UTC
- Rene Albrecht-Carrie, *Versailles Twenty Years After*, *Political Science Quarterly* Vol. 55, No. 1 (Mar., 1940), pp. 1-24
Published by: [Academy of Political Science](#)
URL: <http://www.jstor.org/stable/2143772>
- Jane Wright, *The OSCE and the Protection of Minority Rights* *Human Rights Quarterly*, Vol. 18, No. 1 (Feb., 1996), pp. 190-205 Johns Hopkins University Press
URL: <http://www.jstor.org/stable/762641>
- Covey Oliver, *Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand)*,: *The American Journal of International Law*, Vol. 56, No. 4 (Oct., 1962), pp. 1033-1053
Published by: American Society of International Law
URL: <http://www.jstor.org/stable/2195943> Accessed: 04-10-2015 12:15 UTC
- Karl W. Deutsch and J. David Singer, *Multipolar Power Systems and International Stability*, *World Politics*, Vol. 16, No. 3 (Apr., 1964), pp. 390-406

Published by: Cambridge University Press

URL: <http://www.jstor.org/stable/2009578> Accessed: 04-10-2015 12:44 UTC

- Gilbert Murray, *Self-Determination of Nationalities*, Journal of the British Institute of International Affairs, Vol. 1, No. 1 (Jan., 1922), pp. 6 -13

Published by: on behalf of the Wiley Royal Institute of International Affairs

URL: <http://www.jstor.org/stable/3014717> Accessed: 26-09-2015 19:44 UTC

- Juan Gómez-Quiñones, *Critique on the National Question, Self-Determination and Nationalism*, Latin American Perspectives, Vol. 9, No. 2, Minorities in the Americas (Spring, 1982), pp. 62-83

Published by: Sage Publications, Inc.

URL: <http://www.jstor.org/stable/2633504> Accessed: 04-10-2015 16:41 UTC

- Anthony Whelan, *Wilsonian Self-Determination and the Versailles Settlement*, The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 43, No. 1 (Jan., 1994), pp. 99-115

Published by: on behalf of the Cambridge University Press British Institute of International and Comparative Law

URL: <http://www.jstor.org/stable/760824> Accessed: 04-10-2015 17:56 UTC

- Charles W. Kegley, Jr. and Gregory A. Raymond *Must We Fear a Post-Cold War Multipolar System?*, The Journal of Conflict Resolution, Vol. 36, No. 3 (Sep., 1992), pp. 573-585

Published by: Sage Publications, Inc.

URL: <http://www.jstor.org/stable/174347> Accessed: 04-10-2015 12:54 UTC

- Wolf D. Gruner, *Was There a Reformed Balance of Power System or Cooperative Great Power Hegemony?* The American Historical Review, Vol. 97, No. 3 (Jun., 1992), pp. 725-732

Published by: on behalf of the Oxford University Press American Historical Association

URL: <http://www.jstor.org/stable/2164777> Accessed: 04-10-2015 09:55 UTC

- C. E. Carrington, *Decolonization: The Last Stages*, International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 38, No. 1 (Jan., 1962), pp. 29-40

Published by: on behalf of the Wiley Royal Institute of International Affairs

URL: <http://www.jstor.org/stable/2611378> Accessed: 04-10-2015 10:10 UTC

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΙΙΙ-ΙV

- David Anderson, *The Collapse Of Yugoslavia : Background And Summary*, Foreign Affairs

- And Trade Group, Department Of Parliamentary Library Of Australia, 1995
<https://www.aph.gov.au/binaries/library/pubs/rp/1995-96/96rp14.pdf>
- Antonija Petricusic, Mitra Zagar, *Country Specific Report, Conflict Settlement Agreement Croatia*, Mirico, 2007 σελ 5
  - Ugo Caruso, *Interplay Between The Council Of Europe, Osce, Eu And Nato*, Eurac Research, Mirico, 2007
  - Marc Weller, *The International Response to the Dissolution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia*, The American Journal of International Law, Vol. 86, No. 3 (Jul., 1992), pp. 569-607,
 URL: <http://www.jstor.org/stable/2203972>
  - P. Gagnon, *Ethnic Nationalism and International Conflict: The Case of Serbia*, Jr, International Security, Vol. 19, No. 3, (Winter, 1994-1995), pp. 130-166
 Published by: The MIT Press
 URL: <http://www.jstor.org/stable/2539081> Accessed: 25/09/2015 10:37
  - Randy Hodson, Dusko Sekulic and Garth Massey, *National Tolerance in the Former Yugoslavia*, American Journal of Sociology, Vol. 99, No. 6 (May, 1994), pp. 1534-1558
 Published by: University of Chicago Press
 URL: <http://www.jstor.org/stable/2782583> Accessed: 04-10-2015 13:40 UTC
  - Paal Sigurd Hilde, *Slovak Nationalism and the Break-Up of Czechoslovakia*, Europe-Asia Studies, Vol. 51, No. 4 (Jun., 1999), pp. 647-665
 Published by: Taylor & Francis, Ltd.
 URL: <http://www.jstor.org/stable/153565> Accessed: 04-10-2015 14:50 UTC
  - Christopher J. Borgen, *Law, Rhetoric, Strategy: Russia and Self-Determination Before and After Crimea*, International Law Studies, U.S Naval War College 91 INT'L L. STUD. 216 (2015) Διαθέσιμο και στην <http://stockton.usnwc.edu/ils/vol91/iss1/7>
  - Anne Peters, *Crimea: Does "The West" Now Pay the Price for Kosovo?* Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ejiltalk.org/category/self-determination/> Published on [April 22, 2014](#)
  - Christian Marxsen, *Crimea's Declaration of Independence* Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ejiltalk.org/crimeas-declaration-of-independence/> Published on [March 18, 2014](#)
  - Anne Peters, *Sense and Nonsense of Territorial Referendums in Ukraine, and Why the 16 March Referendum in Crimea Does Not Justify Crimea's Alteration of Territorial Status under International Law* Published on [April 16, 2014](#) <http://www.ejiltalk.org/sense-and-nonsense-of-territorial-referendums-in-ukraine-and-why-the-16-march-referendum-in->

[crimea-does-not-justify-crimeas-alteration-of-territorial-status-under-international-law/](#)

- Theodore Christakis, *Self-Determination, Territorial Integrity And Fait Accompli In The Case Of Crimea*, University Grenoble-Alpes ,Accepted for publication in *ZaöRV/Heidelberg JIL* Vol. 75 (1), 2015
- Matthew C. R. Craven, *The European Community Arbitration Commission On Yugoslavia*, Downloaded from <http://bybil.oxfordjournals.org/> at School of Oriental and African Studies on February 21, 2014
- Robert M. Hayden, *Imagined Communities and Real Victims: Self-Determination and Ethnic Cleansing in Yugoslavia*, Source: *American Ethnologist*, Vol. 23, No. 4 (Nov., 1996), pp. 783-801 Published by: on behalf of the Wiley American Anthropological Association URL: <http://www.jstor.org/stable/646183> Accessed: 11-10-2015 14:05 UTC
- Dino Abazovic, Zarize Seizovic, *Country Specific Report : Conflict Settlement Agreement Bosnia And Herzegovina*, Eurac Research, 2007
<http://www.eurac.edu/en/research/autonomies/minrig/Documents/Mirico/13%20Bosnia%20Herzegovina.pdf>
- J. Andrew Slack and Roy R. Doyon, *Population Dynamics and Susceptibility for Ethnic Conflict: The Case of Bosnia and Herzegovina*,: Source: *Journal of Peace Research*, Vol. 38, No. 2 (Mar., 2001), pp. 139-161 Published by: Sage Publications, Ltd.
URL: <http://www.jstor.org/stable/425492>
Accessed: 11-10-2015 17:32 UTC
- Alain Pellet, *The Opinions Of The Banditer Arbitration Committee A Second Breath For The Self Determinations Of Peoples* διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ejil.org/pdfs/3/1/1175.pdf>
- Christofer Hill & Karen E. Smith, *European Foreign Policy, Key Documents*, 2000 σελ 363-364 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://hist.asu.ru/aes/EFP_Documents_0415158222.pdf
- Dinah Shelton, *Self-Determination in Regional Human Rights Law From Kosovo to Cameroon*, *The American Journal of International Law*, Vol. 105, No. 1 (January 2011), pp. 60-81
Published by: American Society of International Law
URL: <http://www.jstor.org/stable/10.5305/amerjintelaw.105.1.0060> Accessed: 26-09-2015 19:58 UTC
- Thomas W. Simon, *Remedial Secession: What The Law Should Have Done, From Katanga To Kosovo*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα

<http://digitalcommons.law.uga.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1021&context=gjicl>

- Lauri Mälksoo, *Crimea and (the Lack of) Continuity in Russian Approaches to International Law*,
Published on March 28, 2014 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ejiltalk.org/crimea-and-the-lack-of-continuity-in-russian-approaches-to-international-law/>
- Kristin Hausler and Robert McCorquodale, *Ukraine Insta-Symposium: Crimea, Ukraine and Russia: Self-Determination, Intervention and International Law* διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://opiniojuris.org/2014/03/10/ukraine-insta-symposium-crimea-ukraine-russia-self-determination-intervention-international-law/>
- Angelika Nußberger, *The War between Russia and Georgia – Consequences and Unresolved Questions* Göttingen Journal of International Law 1 (2009) 2, 341-364 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.gojil.eu/issues/12/12_article_nussberger.pdf